

ПРАДЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

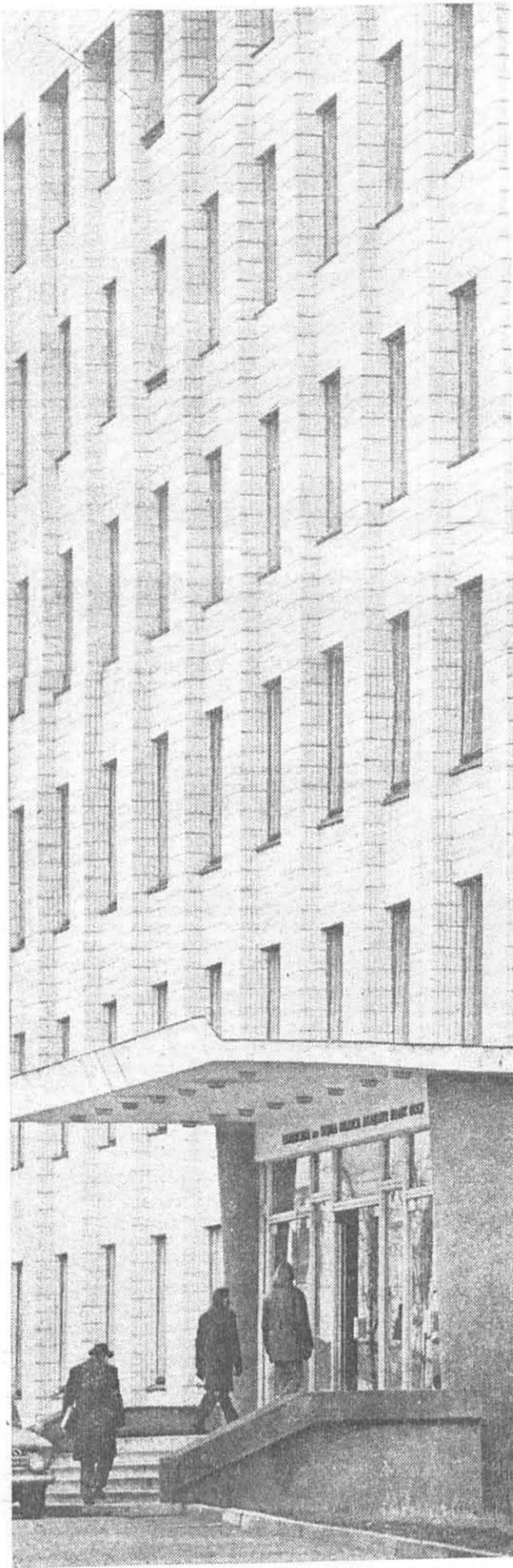
ВЫДАЕЦА
З 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 7 (2741)

Пятніца, 14 лютага 1975 г.

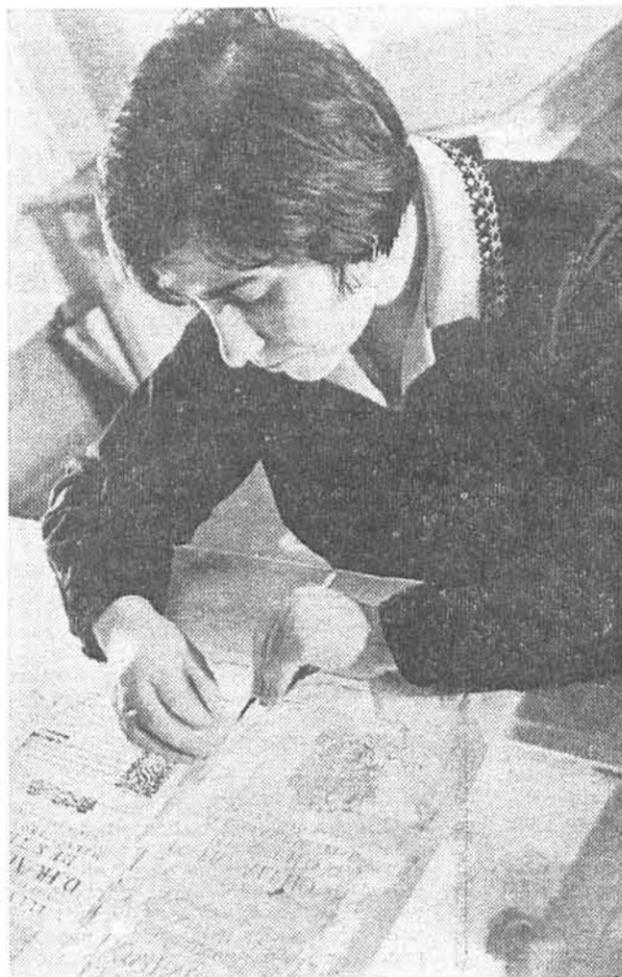
Цана 8 кап.

Будынак Фундаментальнай бібліятэкі імя Я. Коласа АН БССР.

У зале каталогаў бібліятэкі.

Рэстаўратар наштоўных і рэдніх кніг Любоў Янаўлеўна Сценьва.

Фундаментальнай
бібліятэцы
імя
Якуба Коласа
Акадэміі навук
БССР
спаўняецца
пяцьдзесят
гадоў.

*Матэрыялы пра гэ-
тае, адно з буйнейшых
кнігасховішчаў рэспуб-
лікі чытайце на 13-й
старонцы.*

У ЦЭНТРАЛЬНЫМ КАМІТЭЦЕ КПСС

ЦК КПСС разгледзеў пытанне «Аб 30-годдзі Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гадоў». У прынятай па гэтым пытанню пастанове адзначаецца, што вайна, навізаная Савецкаму Саюзу германскім фашызмам, была самым буйным узброеным выступленнем ударных сіл сусветнага імперыялізму супраць сацыялізму, адным з найцяжэйшых выпрабаванняў, калі-небудзь перажытых нашай Радзімай. У гэтай вайне вырашаўся лёс першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, будучыня сусветнай цывілізацыі, прагрэсу і дэмакратыі.

Савецкі народ і яго доблесныя Узброеныя Сілы пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі нанеслі сакрушальнае паражэнне гітлераўскай Германіі і яе сатэлітам, адстаялі свабоду і незалежнасць сацыялістычнай Айчыны, ажыццявілі вялікую вызваленчую місію, з гонарам выканалі свой інтэрнацыянальны абавязак. Наша краіна стала галоўнай сілай, якая перагародзіла шлях германскаму фашызму да сусветнага панавання, вынесла на сваіх плячах асноўны цяжар вайны і адыграла рашаючую ролю ў разгроме гітлераўскай Германіі, а затым і мілітарысцкай Японіі.

Перамога над фашызмам з'явілася сусветна-гістарычнай падзеяй і зрабіла найбольш значнае ўздзеянне на ўвесь ход сусветнага развіцця. Яна паказала, што сацыялізм—сама надзейная апора справы міру, дэмакратыі і сацыяльнага прагрэсу.

Перамога Савецкага Саюза ў Вялікай Айчыннай вайне пераканаўча даказала жыццяздольнасць і несакрушальнасць першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы. Яна з'явілася перамогай народжанага Кастрычнікам новага грамадскага і дзяржаўнага ладу, сацыялістычнай эканомікі, ідэалогіі марксізму-ленінізму, маральна-палітычнага адзінства савецкага грамадства, непарушнай дружбы народаў СССР. Галоўным стваральнікам гэтай перамогі быў савецкі народ, які здзейсніў подзвіг, роўнага якому яшчэ не ведала гісторыя. «...Савецкі народ, — падкрэсліваў Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў, — з гонарам вытрымаў суровыя выпрабаванні вайны. Воргаў быў разбіты, пераможаны. Наш выдатны народ, народ-герой, народ-асілак высока ўзняў над планетай і пераможна пранёс праз агонь вальных гадоў авенія славы ленинскі сцяг, сцяг Вялікага Кастрычніка, сцяг сацыялізму».

У працяглай і цяжкай барацьбе з ворагам бяспрыкладную храбрасць і найвялікшую мужнасць праявілі воіны Арміі і Флоту. Сваю перавагу паказала савецкае ваеннае майстэрства, высокае ўмельства ў правядзенні баявых аперацый прадманстравалі выхаваныя Камуністычнай партыяй камандныя і палітычныя кадры Узброеных Сіл.

Гераічна дзейнічалі ў тыле ворага партызаны і ўдзельнікі падполля. У масавым партызанскім руху, які ахапіў усю акупіраваную тэрыторыю, ярка праявіўся гараць патрыятызм савецкіх людзей.

Вялікі подзвіг здзейснілі рабочы клас, калгаснае сялянства, савецкая інтэлігенцыя, якія сваёй самаадданай працай разам з воінамі Узброеных Сіл кавалі перамогу над ворагам. На працягу ўсёй вайны фронт і тыл з'яўляліся адзіным баявым лагерам.

Натхніцелем і арганізатарам барацьбы савецкага народа з фашысцкай Германіяй была ленинская Камуністычная партыя—кіруючая і накіруючая сіла нашага грамадства. У выключна цяжкіх умовах яна здолела мабілізаваць савецкі народ на свяшчэнную барацьбу супраць фашысцкіх захопнікаў і, нягледзячы на часовыя няўдачы ў пачатковы перыяд ваенных дзеянняў, дабіцца карэннага пералому ў ходзе вайны і забяспечыць перамаганасце яе завяршэнне. Партыя правяла сапраўды тытанічную работу па перабудове народнай гаспадаркі на ваенны лад. Сваім асабістым прыкладам, гераізмам і мужнасцю камуністы ўзнялі баявы дух мас, вялі іх на подзвігі, усялялі цвёрдую ўпэўненасць у поўнай перамозе над ворагам. У гады вайны назмерна ўзрос аўтарытэт партыі, яшчэ цяжней згуртаваліся яе рады, больш трывалым стала адзінства партыі і народа.

У суровыя гады вайны, як і ў мірны час, баявым памочнікам партыі быў Ленінскі камсамол. У памяці народа назаўсёды захаваецца вобраз савецкай жанчыны—патрыёткі, байца, працаўніцы, салдацкай маці.

У пастанове падкрэсліваецца, што ў барацьбе супраць фашызму важную ролю адыграў рух Супраціўлення, які шырока разгарнуўся ў акупіраваных краінах. У летніце антыфашысцкай барацьбы назавсёды ўвоўдчы партызанскія дзеянні і ўзброеныя паўстанні, гераізм байцоў народна-вызваленчых сіл. У авангардзе барацьбы супраць самага небяспечнага ворага чалавецтва ішлі камуністычныя і рабочыя партыі. Камуністы праявілі сябе сапраўднымі патрыётамі і інтэрнацыяналістамі, паслядоўнымі барацьбітамі за свабоду і незалежнасць народаў.

Вялікі ўклад у агульную перамогу над ворагам унеслі народы і арміі дзяржаў антыгітлераўскай кааліцыі. Была на практыцы даказана магчымасць эфектыўнага палітычнага і ваеннага супрацоўніцтва дзяржаў з розным сацыяльным ладам.

Разгром германскага фашызму і японскага мілітарызму прывёў да падзення рэакцыйных рэжымаў у радзе дзяржаў Еўропы і Азіі, стварыў спрыяльную абстаноўку для барацьбы працоўных мас за сацыялізм. У выніку паслявовага ажыццяўлення рэвалюцый у радзе еўрапейскіх і азіяцкіх краін узнікла сусветная сацыялістычная сістэма, паглыбіўся агульны крызіс капіталізму, паскорылася развіццё сусветнага рэвалюцыйнага працэсу. Народы краін сацыялістычнай садружнасці пад кіраўніцтвам камуністычных і рабочых партый дасягнулі велізарных поспехаў ва ўсіх сферах эканамічнага, палітычнага і духоўнага жыцця, вывелі свае краіны ў лідэры развіцця дзяржаў, прадманстравалі тым самым невычарпальныя магчымасці, закладзеныя ў новым грамадскім ладзе.

Перамога над фашызмам стварыла спрыяльныя ўмовы для далейшага развіцця рабочага руху ў краінах капіталізму, росту і ўмацавання камуністычных і рабочых партый, якія з'яўляюцца самымі актыўнымі барацьбітамі за справу рабочага класа і ўсіх працоўных. Міжнародны камуністычны рух ператварыўся ў самую ўплывовую палітычную сілу сучаснасці.

Разгром гітлераўскай Германіі і мілітарысцкай Японіі садзейнічаў магутнаму ўздыму нацыянальна-вызваленчага руху, крушэнню каланіяльнай сістэмы імперыялізму. У пасляваенны час многія краіны Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, вызваліўшыся ад каланіяльнага рабства, унёсена сталі на шлях самастойнага развіцця.

Карэнныя змены ў суадносінах сіл на сусветнай арэне на карысць сацыялізму прывялі да таго, што імперыялізм пазбавіўся магчымасці беспакарана распараджацца лёсам народаў і цяпер не можа не лічыцца з магутнасцю сацыялістычных краін, з іх актыўнай знешняй палітыкай, з міжнароднай салідарнасцю сіл міру і прагрэсу.

У выніку паслядоўнага ажыццяўлення Праграмы міру, прынятай XXIV з'ездам КПСС, узгодненай палітыкі брацкіх сацыялістычных краін адбываецца паварот ад «халоднай вайны» да разрадкі міжнароднага напружання, да шырокага супрацоўніцтва на аснове прынцыпаў мірнага суіснавання дзяржаў з розным грамадскім ладам. Падвярджэннем перамен, якія адбываюцца, з'яўляецца адраўляенне абстаноўкі ў Еўропе, палітычнае замацаванне вынікаў другой сусветнай вайны і пасляваеннага развіцця.

Камуністычная партыя і Савецкая дзяржава, усе міралюбівыя сілы імкнуча развіццё тых станоўчых зрух, якія адбываюцца ў свеце, зрабіць працэс разрадкі міжнароднай напружанасці незваротным. Разам з тым, падкрэсліваецца ў пастанове, не гэта забываць аб тым, што прырода імперыялізму не змянілася, што сілы рэакцыі і агрэсіі не склалі зброі і спрабуюць пераінкаваць станоўчыя змены на міжнародных адносінах. Расце ваенныя бюджэты імперыялістычных дзяржаў, захоўваецца напружанасць у радзе раёнаў зямнога шара, не спыняюцца ідэалагічныя дыверсіі супраць сацыялістычных краін.

Праводзячы паслядоўную міралюбіваю палітыку, Камуністычная партыя і Савецкі ўрад праяўляюць пастаянную клопату аб умацаванні абароннай магутнасці сацыялістычнай Радзімы, выхаванні савецкіх людзей у духу высокай пільнасці, робяць усё для таго, каб мірная праца і бяспека краіны былі надзейна абаронены. Неабходнасць і правільнасць такога курсу пацвярджаюць урокі мінулай вайны.

Справа міру і сацыялізму вялікую шкоду наносіць антымарксісцкі, раскольніцкі курс цяпершняга кіраўніцтва Кітая, які практычна самкнуўся з рэакцыйнымі коламі, праціўнікамі палітыкі ўмацавання міру і разрадкі міжнароднай напружанасці.

Разам з брацкімі марксісцка-ленінскімі партыямі КПСС дабіваецца далейшага ўмацавання адзінасці і згуртаванасці краін сацыялістычнай садружнасці, росту магутнасці сусветнай сістэмы сацыялізму, ўдасканалення палітычнага і ваеннага супрацоўніцтва дзяржаў — удзельніц Варшаўскага Дагавору.

Вось ужо тры дзесяцігоддзі савецкі народ карыстаецца плёнам міру. Залычаныя раны, нанесеныя вайной, ён дабіўся выдатных поспехаў у камуністычным будаўніцтве. Буйным крокам на гэтым шляху з'яўляецца ажыццяўленне гістарычных рашэнняў XXIV з'езда КПСС. У гераічных здзяйсненнях працоўных нашай краіны па выкананню задач дзевятай пяцігодкі праяўляюцца іх высокая свядомасць, гараць патрыятызм і адданасць ідэалам камунізму, за перамогу якіх у гады Вялікай Айчыннай вайны з беспрыкладнай мужнасцю змагаліся мільёны савецкіх людзей.

30-годдзе Перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі з'явіцца выдатнай палітычнай падзеяй у жыцці савецкага народа, услуго прагрэсіўнага чалавецтва.

Дзень 9 Мая 1975 года будзе адзначацца як усенароднае свята працоўных Савецкага Саюза.

Партыйным, савецкім, прафсаюзным, камсамольскім арганізацыям, паліторганам Арміі і Флоту рэкамендуецца разгарнуць шырокую масава-палітычную работу на прамысловых прадпрыемствах і будоўлях, у калгасах і саўгасах, навучальных і іншых установах, у воінскіх часцях і на караблях на растлумачэнню сусветна-гістарычна-

га значэння перамогі, атрыманай савецкім народам над фашысцкай Германіяй і мілітарысцкай Японіяй, рашаючага ўкладу Савецкага Саюза і яго Узброеных Сіл у разгром галоўнай ударнай сілы сусветнага імперыялізму. Глыбока і ярка паказаць кіруючую ролю КПСС у арганізацыі разгрому нямецка-фашысцкіх захопнікаў і японскіх мілітарыстаў, масавы гераізм савецкіх людзей, воінаў Арміі і Флоту, партызан і ўдзельнікаў падполля, працоўны подзвіг рабочага класа, калгаснага сялянства і інтэлігенцыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Трэба ўсебакова раскрываць шматгранную дзейнасць КПСС па ажыццяўленню ленинскай унутранай і знешняй палітыкі, умацаванню эканамічнай і абароннай магутнасці СССР, сацыяльна-палітычнага і ідэйнага адзінства савецкага грамадства, згуртаванню сацыялістычнай садружнасці, ўмацаванню міру і бяспекі народаў. Выкрываць агрэсіўную сутнасць сіл сусветнай рэакцыі і імперыялізму, падрыўную дзейнасць праціўнікаў разрадкі міжнароднай напружанасці, буржуазную і апартуністычную ідэалогію фальсіфікатараў гісторыі другой сусветнай вайны.

30-гадовы юбілей Перамогі будзе адзначацца як інтэрнацыянальнае свята ўсіх прагрэсіўных сіл, што падкрэслівае нязменную салідарнасць КПСС, савецкага народа з брацкімі краінамі сацыялізму, рэвалюцыйным рабочым рухам, камуністычнымі партыямі, нацыянальна-вызваленчым рухам, усімі прыхільнікамі сацыяльнага прагрэсу.

Цэнтральны Камітэт КПСС прапанаваў ЦК Кампартый саюзных рэспублік, крайномам, абномам, гарадскім і раённым камітэтам партыі, паліторганам Арміі і Флоту, міністэрствам і ведамствам, Саветам Міністраў саюзных і аўтаномных рэспублік, выканкомам Саветаў дэпутатаў працоўных, кіруючым органам прафсаюзных, камсамольскіх і іншых грамадскіх арганізацый і творчых саюзаў распрацаваць і ажыццявіць мерапрыемствы па падрыхтоўцы і святкаванню 30-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Рэдакцыям цэнтральных газет і часопісаў, Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў СССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню прапанавацца забяспечыць сістэматычную публікацыю, перадачу па тэлебачанню і радыё матэрыялаў, прысвечаных 30-годдзю Перамогі.

Правядзенне юбілейных мерапрыемстваў павінна быць накіравана на далейшае ўмацаванне адзінства арміі і народа, абароназдольнасці краіны, ўдасканаленне баявой і палітычнай падрыхтоўкі асабовага саставу Узброеных Сіл, выхаванне ўсіх савецкіх людзей і перш за ўсё моладзі на гераічных рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцыях Камуністычнай партыі і савецкага народа, у духу сацыялістычнага патрыятызму і інтэрнацыяналізму, высокай пільнасці і пастаяннай гатоўнасці да абароны Радзімы, заваёў сацыялізму.

У перыяд з 5 па 9 мая 1975 года будуць праведзены ўрачыстыя сходы і іншыя масавыя мерапрыемствы, прысвечаныя 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, у сталіцах саюзных рэспублік, краёвых, абласных, акруговых і раённых цэнтрах, на прамысловых прадпрыемствах, у саўгасах і калгасах, навучальных і іншых установах, воінскіх часцях і на караблях. 8 мая 1975 года ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў адбудзецца ўрачысты сход працоўных горада Масквы разам з прадстаўнікамі Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту.

Міністэрству культуры СССР, Дзяржкіно СССР, Галоўнаму палітычнаму ўпраўленню Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту і творчым саюзам рэкамендуецца завяршыць вытворчасць мастацкіх і дакументальных кінастужак, прысвечаных 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, каліровага поўнаметражнага фільма аб Узброеных Сілах. Планаецца правесці ўсеаюзныя фестывалі мастацтваў, а таксама фестываль песні перыяду Вялікай Айчыннай вайны. У Маскве ў Цэнтральнай выставачнай зале намечана арганізацыя Усеаюзнай мастацкай выстаўкі «30 гадоў Вялікай Перамогі».

ЦК ВЛКСМ, ВЦСПС, ЦК ДТСААФ, Міністэрству культуры СССР, Савецкаму камітэту ветэранаў вайны даручана правесці ў горадзе-героі Валгаградзе ўсеаюзны з'езд пераможцаў паходу моладзі па месцах рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы.

Камітэту па фізічнай культуры і спорту пры Савене Міністраў СССР, ВЦСПС, ЦК ВЛКСМ, ЦК ДТСААФ рэкамендуецца правесці рад масавых спартыўных мерапрыемстваў, прысвечаных 30-годдзю Перамогі, надаўшы ім шырокі прапагандысцкі характар.

Уся прапагандысцкая і агітацыйна-масавая работа ў сувязі з падрыхтоўкай і святкаваннем 30-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, падкрэсліваецца ў пастанове, павінна праводзіцца пад знакам мабілізацыі працоўных, воінаў Арміі і Флоту на паслявовае выкананне рашэнняў XXIV з'езда партыі і сацыялістычных абавязанасцей за датамновае выкананне і перавыкананне планаў 1975 года і дзевятай пяцігодкі ў цэлым.

З НОВЫМ ПОСПЕХАМ У КОСМАСЕ

ВУЧОНЫМ, КАНСТРУКТАРАМ, ІНЖЫНЕРАМ, ТЭХНІКАМ І РАБОЧЫМ, УСІМ КАЛЕКТЫВАМ І АРГАНІЗАЦЫЯМ, ЯКІЯ ПРЫМАЛІ УДЗЕЛ У ПАДРЫХОУЦЫ І АЖЫЦЦЯЎЛЕННІ ПАЛЭТУ АРБІТАЛЬНАЙ НАВУКОВАЙ СТАНЦЫІ «САЛЮТ-4» І ТРАНСПАРТНАГА КАРАБЛЯ «САЮЗ-17», САВЕЦКІМ КАСМАНАУТАМ ТАВАРЫШАМ ГУБАРАВУ АЛЯКСЕЮ АЛЯКСАНДРАВІЧУ, ГРЭЧКУ ГЕОРГІЮ МІХАЙЛАВІЧУ

Дарагія таварышы! Пачатак 1975 года — завяршальнага года дзесятай пяцігодкі — азнаменаваны новым дасягненнем айчынай навукі і тэхнікі ў справе асваення касмічнай прасторы.

У Савецкім Саюзе паспяхова ажыццёўлены працяглы палёт касманаўтаў Губарава Аляксея Аляксандравіча і Грэчкі Георгія Міхайлавіча на арбітальнай навуковай станцыі «Салют-4» і транспартным караблі «Саюз-17». Пасля выканання 30-сутачнай праграмы даследаванняў на борце станцыі касманаўты паспяхова зрабілі пасадку ў зададзеным раёне Савецкага Саюза.

У час пілатуемага палёту на станцыі «Салют-4» выканана шырокая праграма навукова-тэхнічных і медыка-біялагічных даследаванняў і эксперыментаў.

Удасканаленыя бартавыя сістэмы і новая навуковая апаратура станцыі далі магчымасць правесці комплекс астрафізічных даследаванняў, якія ўключаюць вывучэнне Сонца, планет і зорак, даследаванні атмасферы Зямлі, а таксама прадоўжыць вывучэнне працяглага ўплы-

ву розных фактараў касмічнага палёту на жыццядзейнасць чалавека.

Стварэнне доўгачасовых арбітальных станцый адкрывае далейшыя перспектывы асваення космату з мэтай вырашэння навуковых і народнагаспадарчых задач.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР сардэчна віншуюць вас, дарагія таварышы Губараў Аляксей Аляксандравіч і Грэчка Георгій Міхайлавіч, з выкананнем складанай праграмы даследаванняў, эксперыментаў і паспяховым завяршэннем касмічнага палёту.

Горача віншваем вучоных, канструктараў, інжынераў, тэхнікаў і рабочых, усе калектывы і арганізацыі, якія ўдзельнічалі ў стварэнні, падрыхтоўцы і выкананні касмічнага палёту на арбітальнай навуковай станцыі «Салют-4» і транспартным караблі «Саюз-17». Сваёй самаадданай працай вы ўносіце дастойны ўклад у ажыццяўленне задач камуністычнага будаўніцтва, намечаных XXIV з'ездам КПСС.

Л. БРЭЖНЕЎ

М. ПАДГОРНЫ

А. КАСЫГІН

ЦЭНТРАЛЬНАМУ КАМІТЭТУ КПСС ПРЭЗІДЫУМУ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР САВЕТУ МІНІСТРАЎ СССР

Дакладваем: 9 лютага 1975 года пасля поўнага выканання праграмы 30-сутачнага касмічнага палёту на арбітальнай навуковай станцыі «Салют-4» і транспартным караблі «Саюз-17» экіпаж здзейсніў пасадку ў зададзеным раёне тэрыторыі Савецкага Саюза.

У ходзе працяглага палёту на борце пілатуемай навуковай

станцыі «Саюз-4» намі выканана шырокая праграма навукова-тэхнічных і медыка-біялагічных даследаванняў і эксперыментаў.

Усе сістэмы, абсталяванне і навуковая апаратура касмічнага комплексу «Саюз-17» — «Салют-4» працавалі бездакорна.

Горача дзякуем Цэнтральнаму Камітэту КПСС, Прэзідыуму

Вярхоўнага Савета СССР і Савету Міністраў СССР за аказанае нам высокае довер'е па выкананні працяглага касмічнага палёту.

Адчуваем сябе добра, гатовы да выканання новых заданняў Радзімы.

Камандзір экіпажа падпалкоўнік ГУБАРАЎ Бортінжынер ГРЭЧКА.

ЦЭНТРАЛЬНАМУ КАМІТЭТУ КПСС ПРЭЗІДЫУМУ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР САВЕТУ МІНІСТРАЎ СССР

Мы, вучоныя, канструктары, інжынеры, тэхнікі, рабочыя і касманаўты, якія ўдзельнічалі ў стварэнні і ажыццяўленні працяглага касмічнага палёту на арбітальнай станцыі «Салют-4» і транспартным караблі «Саюз-17», сардэчна дзякуем Цэнтральнаму Камітэту КПСС, Прэ-

зідыуму Вярхоўнага Савета СССР і Савету Міністраў СССР за пастаянны клопат і ўвагу да работы нашых калектываў і арганізацый, за цёплыя словы прывітання.

Натхнёныя Зваротам Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да савецкага народа,

запэўніваем ленінскі Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі і Саветы ўрад, што прыкладзём усе нашы сілы, веды і вопыт для паспяховага выканання планаў далейшага асваення касмічнай прасторы ў інтарэсах савецкай навукі і ўсяго чалавечтва.

ЛЕТАПІС НЕЎМІРУЧАГА ПОДЗВІГУ

ДА УСЕСАЮЗНАЙ НАРАДЫ ЛІТАРАТАРАЎ

Мінск рыхтуецца прыняць удзельнікау Усесаюзнай нарады пісьменнікаў і крытыкаў, прысвечанай 30-годдзю Перамогі савецкага народа над гітлераўскай Германіяй. Тэма вялікага творчага форуму: «Неўміручы подзвіг народа ў Вялікай Айчыннай вайне і савецкая літаратура». Аб падрыхтоўцы да гэтай важнай падзеі карэспандэнт БЭЛТА расказвае першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, Герой Сацыялістычнай працы Г. М. Маркаў.

— За тры пасляваенныя дзесяцігоддзі нямала напісана аб неўміручасці подзвігу, аб велічы духу савецкага народа. Пісьменнікі, праслаўленыя палкаводцы, героі былых бітваў, афіцэры і радавыя воіны расказалі свету праўду аб вайне, аб гістарычнай вызваленчай місіі Савецкай Арміі, якая прынесла народам Еўропы збаўленне ад карычневай чумы.

Але тэма вайны і подзвігу невычарпальная, наперадзе ў савецкіх пісьменнікаў — новыя кнігі. Усебаковаму аналізу і абагульненню вопыту шматнацыянальнай савецкай літаратуры ў распрацоўцы ваеннай тэмы мы і прысвячаем усесаюзную нараду, якая адбудзецца ў канцы лютага ў Мінску. Рашэнне праўлення Саюза пісьменнікаў СССР правесці гэты прадстаўнічы сход у сталіцы Беларусі прадкватана глыбокай павагай да гераічнага беларускага народа, які прайвіў у гады Вялікай Айчыннай вайны высокі патрыятызм і самаадданасць у барацьбе з ворагам.

Нарада літаратараў стане буйнейшай падзеяй у культурным жыцці краіны. У ёй прыме ўдзел больш чым 160 чалавек: вядомыя савецкія пісьменнікі, паэты, крытыкі,

драматургі, выдатныя военачальнікі, ваенныя гісторыкі, ветэраны вайны...

У Мінск прыедуць вядомыя пісьменнікі К. Сіманаў, А. Чакоўскі, Б. Палявой, В. Кажэўнікаў, С. Смірноў, К. Яшэн, І. Стаднюк, Ю. Бондараў і многія іншыя. Запрошаны ўсе 15 пісьменнікаў — Героі Савецкага Саюза — М. Вадаўлянаў, Н. Краўцоў, Г. Гофман, М. Галай, В. Емяльяненка і іншыя. Пасланы запрашэнні буйнейшым савецкім военачальнікам, якія камандавалі ў гады Вялікай Айчыннай вайны франтамі і арміямі.

Актыўны ўдзел у нарадзе прымуць беларускія пісьменнікі, якія ўнеслі вялікі ўклад у распрацоўку ваеннай тэмы. Творы П. Броўкі, М. Танка, І. Шамякіна, І. Мележа, В. Быкава, А. Куляшова і іншых вядомых дзеячаў за межамі нашай краіны.

Баявы і працоўны подзвіг, здзейснены нашым народам у вайне, знаходзіць глыбокае адлюстраванне ў літаратуры, стаў тэмай творчасці многіх і многіх пісьменнікаў, і размова на гэтай сустрэчы паслужыць агульнай мэце — нараджэнню новых яркіх твораў аб баявой доблесці, самаадданай працы савецкага чалавека ў гады цяжкіх выпрабаванняў.

Удзельнікі нарады заслухаюць рад навуковых дакладаў, прымуць ўдзел у вялікім вечары літаратуры народаў СССР.

Пасля другога дня пасяджэнняў яны раз'едуцца па гарадах і раёнах Мінскай, Брэсцкай, Віцебскай і Магілёўскай абласцей, дзе сустрэнуцца з працоўнымі, воінамі Савецкай Арміі, ветэранамі вайны і партызанскага руху.

БЭЛТА.

Здымак жа гэты зроблены ў Літве, у жніўні 1944 года, пасля вызвалення Вільнюса і Каўнаса.

Адгула, адлютавала вайна... Толькі ў снах вяртае яна перадавую, узагрэтыя боем твары салдат... Толькі ў снах зноў па-

чынае спрацацца сэрца са стрэламі гармат, з гулам пікіруючых бамбардзіроўшчыкаў... Але жыццё здымкі, напамінікі, сведкі, жыве памяць — жывая гісторыя франтовага жыцця.

Мікалай АЛЯКСЕЕЎ.

ЖЫВАЯ ПАМЯЦЬ

Фотаздымкі тых суровых гадоў. Яшчэ і яшчэ раз углядаюся ў іх. І аднаўляе памяць сустрэчы, нагадвае эпізоды, вырывае з мінулага знаёмыя, дарагія твары.

Перада мною зусім малады хлапечы твар, неяк сарамліва засяроджаны, між тым, атрымлівае салдат ордэн. Памятаю той лясок 1942 года, дзе давалася мне ўручаць баявыя ўзнагароды. А вось прозвішча салдата не прыгадваецца, шкада. Ды і ці можна было запомніць: колькі было герояў, на грудзях якіх паліскавалі, крывёю здабытыя, ордэны і медалі.

Так, 42 год... Ён жывы ў памяці яшчэ адным здымкам. Мы тады стаялі на рубяжы Гіжацка. Як жа, я добра памятаю той верасень ля Апралеўкі, у 26 кіламетрах ад Масквы. На Заходні фронт прыехаў Міхаіл Іванавіч Калінін. Ён выступаў з прамовай перад курсантамі курсаў малодшых лейтэнантаў 33-й арміі. Шчыра, па-бацькоўску гутарыў з імі.

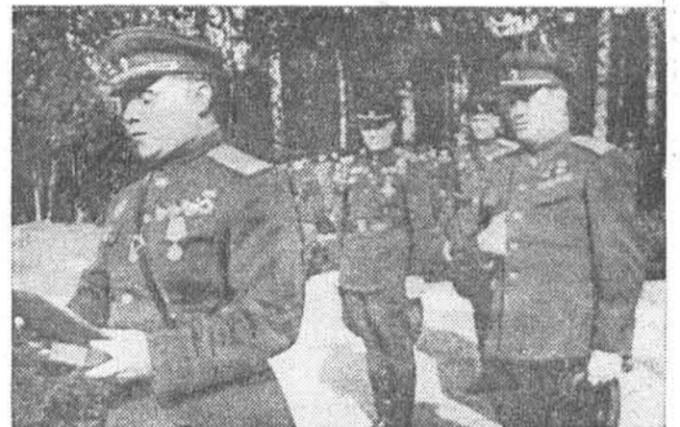
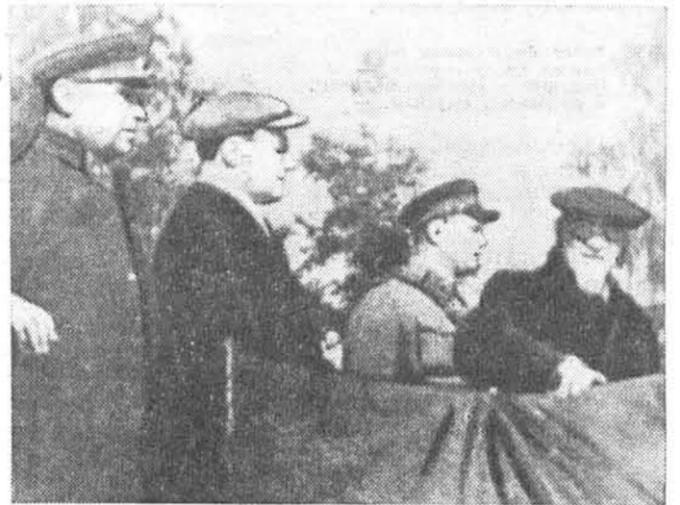
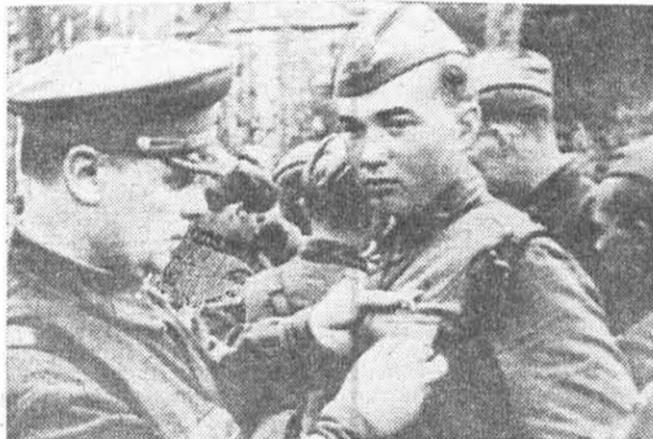
Пасля ўрачыстасцей Міхаіл Іванавіч доўга гутарыў са мной. Яго вельмі цікавіў настрой курсантаў, іх гобыт.

Вось ён той здымак... Міхаіл Іванавіч Калінін у час выступ-

лення. Побач з ім бригадны камісар, начальнік палітдзела 33-й арміі, на жаль, прозвішча яго не ўтрымала памяць, дзей Аляксандр Фёдаравіч Горкін, сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і я. Гэта было пад Масквой...

Доўга ўглядаюся ў добра знаёмыя твары генерала арміі Івана Данілавіча Чэрняховскага, генерал-маёра Аляксея Сямёнавіча Бурдзейнага... Франтавы карэспандэнт засняў нас у час уручэння ордэна Чырвона-

га Сцяга 2-му Гвардзейскаму Тацынскаму танкаваму корпусу, які быў узнагароджаны за вызваленне Беларусі, у тым ліку і Мінска. Тэнкісты гэтага корпуса Д. Фролікаў і М. Кольчаў першымі ўварваліся ў Мінск. Героі Савецкага Саюза Д. Фролікаў і М. Кольчаў ганаровыя грамадзяне нашай сталіцы. Камандаваў гэтым корпусам Герой Савецкага Саюза, таксама ганаровы грамадзянін Мінска, Аляксей Сямёнавіч Бурдзейны.

НОВАЯ кніга паэзіі Алеся Звонака называецца «Прадчуванне». Даты пад санетами даюць падставу сцвярджаць, што аўтар пачаў пісаць іх наля двух дзесяцігоддзю назад. І вось яго творы склалі даволі цэласны і змястоўны томік: санеты, лірыка і паэма «Часу поступ».

У кароткай анатацыі вызначана накіраванасць кнігі: «Гэта ўсхваляваны грамадзянскі водгук аднаго са старэйшых майстроў беларускага мастацкага слова на ўсе важнейшыя гістарычныя падзеі ў жыцці нашага народа, партыі, Радзімы».

Гэта не гучныя словы. А. Звонак з тых нашых паэтаў, хто ў сваіх творах паслядоўна і нястомна распрацоўвае тэму партыі, Радзімы і Кастрычніка. У вершах паэта шмат сонца, вясновай праменнасці, імкнення быць верным камуністычным ідэалам. Гэты матыў асабліва выразна гучыць у першых цыклавых санетах кнігі — «Сумленне веку» і «Красавік».

А. Звонак услаўляе веліч Леніна і яго пераможныя ідэі, якія яднаюць усіх сумленных людзей свету. Публіцыстычныя, палыманыя радкі, як акрыленыя патхнёныя лозунгі, дакладна і адчувальна кладуцца ў нявучыя строфы:

І характава пакараных вяршынь,
І дум узлёт, і выбух захвалення,
І глыбіня задум, і маршу шыр —

А. Звонак. Прадчуванне. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

Усе навен злілося ў слоўе
Ленін.
Некаторыя творы А. Звонака напісаны ў той час, калі наша краіна адзначала свой залаты юбілей і стагоддзе з дня нараджэння вялікага Леніна. Паэт азіраўся на

«ЖЫВЕ Ў РАДКАХ ЖЫВАЯ МАРА...»

шлях, які прайшла Радзіма, ганарыўся яе поспехамі. Гэтану прывечана і лірычная наэма «Часу поступ».

За цёплую ласку ў гадзіну,
Што сэрца сціскала ў журбе,
За мужнасць у бітве, Радзіма,
Мы плочім любоўю табе!
За тое, што строгай руною
Ты нас учувала не раз,
Што чыстай сваёю красою
Рабіла чысцейшымі нас!

На сваіму зместу блізка да паэмы «Часу поступ» стаіць верш «Беларусы». У ім паэт развівае думку: «Ты стала квітнеючым сада, зямля Беларусі маёй». Пафасна і жыццёсцвярдзальна напісаны творы «Камуністы», «Жывы сярод жывых», «Сонечнасць», «Вясна рэспублікі», «Прамненасць», «Я гэты дзень пію», «Навагодні тост», «Ліда», «Мой горад». Такія звароткі да людзей Ленінскага гарту, да нашай шчаслівай явы, да адбудаваных гарадоў, гавораць словамі паэта, «пералоўлены ўрачыстасцю вясенняй». А. Звонак застаецца верны сваёй высно-

ве: «Бяскрылай песняй іскры не запаліш».

Санеты — гэта згустак думак, узятых, як сцвярджае паэт, у сівога мудраца — Часу. Вядома, што санет абмежаваны вершаванай плошчай.

Традыцыйна пязменныя чатырнаццаць радкоў патрабуюць паэзіі «празрытай, як шкло».

Хочацца з прыемнасцю адзначыць, што А. Звонак дае ўзоры ў гэтым нялёгкім жанры па ёмістасці слова, дакладнасці радкоў, нярэдка даведзеных да афарыстычнасці.

У паэта добрае жаданне: «сэрца голас, скрыпкі тонкі плач пералажыць на строгі рытм санета». Аўтар як бы выводзіць формулы такім паняццям, як слова, паэзія, іронія, мудрасць, вернасць, дружба, любоў, характава, слава...

Вось якое афарыстычнае вызначэнне дае паэт іроніі:

Быў родным бацькам ёй іскрысты смех,
А роднай маці — добрага усмешка.

Сваімі санетамі, створанымі ў пачатку і сярэдзінах дзесяцігоддзяў, А. Звонак паэтызуе «доўгачаканай нафты ўздрыблены фантан».

дружбу савецкіх народаў-братоў, «люд якіх куде шчаслівы лёс», хараша піша ён пра дружбу, прыгажосць прыроды, суладнасць чалавечых сэрцаў. Адным словам, «для характава жыве душа паэта».

Хвалююць санеты, у якіх А. Звонак гаворыць пра сябе, пра перажытыя гады. Гэта доказна пацвярджаюць цыклы санетаў «Вясны мелодыі жывыя», «Кругазварот», «Дзіва». Добрае ўражанне пакідае Гвінок санетаў «Праўдзе веку». Тут паэт на грамадзянску страсна падае свой голас супраць прыстасаванцаў, падхалімаў, кар'ерыстаў.

Радзіма-маці, будзь жа трычы строгай!
Узяўшы ў рукі добрую мятлу,
Гані ты прач ад чыстага парога,
Не падпускай к гасціннаму сталу
Тых, хто, надзеўшы праўдалюбства тогу,
Замест добра употай служыць злу.

Пасля такіх радкоў дарэчы сказаць і пра сатырычныя санеты. На маю думку, яны мала чым адрозніваюцца ад звычайных баек, сям'я якіх награвальна расце.

У санеце «Шчырасць» А. Звонак азначае: «Той дружбаю вернай можа даражыць, хто сам прайшоў дарогай крамяністай». Пра гэта ў разгорнутай форме гаворыць паэт і ў вершы-прызнанні «Першы снег». Верш аб сяброўстве, але пераможаны ў апісаннем прыроды. Намалюваны не чыстыя пейзажы, у іх прысутнічае душа чалавека.

Гады сяброўства — гэта не адцінак

Кароткіх стрч: «Здароў — бывай здароў!»
Іх не купіць за жменю залацінак
І не прадаць за ломкі хруст рублёў.

У гэтым зваротку да сябра слоўнік: верша самы прсты і рыфмы не наймаднейшыя. Не ўсклікнеш тут ад параўнанняў ці нечаканых эпітэтаў. А верш уражвае суровай праўдай жыцця. Ён настрайвае чыгача на тое, што жыццё часам дорыць не толькі ружы, што на яго шляху трапляюцца пакручастыя сцежкі, якія чалавек мужны, праходзіць перакананы ў сваёй сіле і праваце.

А. Звонак любіць лаканічнае пісьмо. Самі санеты гавораць пра гэта. Як тут не прыгадаць яго словы: «Голле друзлых ссохлых слоў адсеч у гонар непакрушчанага мастацтва». Аднак, калі чытаеш яго некаторыя публіцыстычныя вершы, калі на цябе абрушваецца каскад гучных строф, нагадаюцца радкі: «Агульных слоў, паэты, набэгайце, — хай будзе слова чыстым, як крышталь!».

А. Звонак верна нясе службу паэзіі, якую ён называе «пявучай вяснянкай душы». У яго адно жаданне — «радком санета даспяваць усё, што недапега і ўсё, што недаказана — сказаць».

Паэт у такім узросце, калі ніяк не задавальняюць «рыфмаў лёгкаважныя бразготкі». Яму неабходны «слоў апаленых цяжкі свінец»:

Хачу ў магутным хоры, каб чутно
Было маю ўстрыманую песню.

Юрась СВІРКА.

ГОЛАС БОРУ, ГОЛАС ПОЛЯ

ЧАЛАВЕК працы, зыходзячы з патрэб свайго грамадства, сваіх асабістых патрэб, ніколі не бывае аб'якавым да таго, што застанецца пасля яго наступнікам, роўна як і да таго, які гэта будзе наступнік, што ён будзе працягваць, удасканалваць, а што адмаўляць, як непатрэбнае. Гэты клопат і стаў цэнтральнай тэмай кнігі паэзіі Антона Бялевіча «А ў бары, бары».

Голас бору, голас поля,
Пошум лозаў гнуткіх,
Парадно з душэўным болам,
З радасцю і смуткам, —

прачула гаворыць аўтар у адным з вершаў зборніка — «Мае пажаданні». Гэтыя радкі, як мне здаецца, могуць паслужыць ключом да раскрыцця аўтарскай задумы.

Першае, што кідаецца ў вочы, што прыгажвае ўвагу пры прачытанні вершаў — гэта іх глыбока народная аснова. Тут і трапінае, ходкае слоўца, па-майстэрску ўманцыванае ў канву радка, і самабытна-песенны строй твора, характар раскрыцця тэмы. Нават, звяртаючыся да тэмы вайны, што асабліва заўважаецца ў вершы «У партызанскім лесе», А. Бялевічу ўласціва іменна гэтая якасць. Вось, калі ласка:

Я ішоў, спыніўся пад ялінай,
Абушком пастукаў. Чую зван:
— Не кранай ствала майго,
Антон.
Пад мной дзіцяці дамавіна,
Сцерагу яго магільны сон.

Дуб, бяроза, вярба і каліліна ў гэтым лесе не проста дрэвы. Яны — сведкі жаклівага мінулага, нечуванай мужнасці народа і яго незабыўных страт. Пад бярозай магіла маці таго дзіцяці, пад дубам ляжыць бацька.

Колькі ўжо сёння напісана пра «бярозы і сосны» тых ванных гадоў, а як бачым на прыкладзе бялевічускага верша, яны могуць бясконца кранаць душу чалавека. А. Бялевічу ўдалося, як мне здаецца, па-новаму падысці і выдатна вырашыць гэтую тэму, іменна дзякуючы яго звароту да крыніц народнай творчасці.

Народнасць паэзіі А. Бялевіча, як гэтага і трэба чакаць, неадрыўна ад яе лірычнасці. У вершы «Сінічка» праз адчыненую фортакчу ітушане хітра пазірае ў кватэрны пакой. На гасціннае запрашэнне гаспадары: «заллятай праз фортакчу ў пакой, на стала маім ад хлеба крошкі», тая

...лапкаю крывой
Чыркнула па шыбіне шнляной:
— Сыпані на снег мне крошак трохні,
Твой пакой не для мяне,
Сумна ў ім душы і крыльцам цесна.

Белая бярозанька засне
Без маёй зімовай ціхай песні.

Лагічна завяршаючы верш, паэт далей, і ўсё ў тым жа тоне, падводзіць да шырокага абагульнення. Што ж, маўляў, правільна робіш, сінічка, што не хочаш да мяне ў пакой, бо

І мяне гукае зімні гай,
Кожная рачулка і крынічка,
Кожная палынка і сасна,
Кожная рабіна і наліна...
Песня мал — ясна ясна,
Мой народ — родная краіна.

Жыццёсцвярдзальнай пафаснасцю ад першага і да апошняга радка прасякнуты многія вершы (асабліва такія, як «Роздум», «Бацькоўскі запавет», «Замшэлае і светлае»). Сувязь мінулага і сённяшняга, па-грамадзянску шырыць, чалавечыя клопаты аб будучыні, боль па страчаным на злашчасных перакрываваннях лёсу народаў — вось няпоўна тое, што прачытваецца ў радках і за радкамі паэта. Невылічым сумам, напрыклад, пералоўна яго істота, калі глядзіць

на плыты, што пльывуць па рацэ:

А ў лесе пні смалою
Заплакалі: — Бяда!
Пакошана пілою
Сасновал Града,
І стане тут малою
Вялікая вада.

Той жа самы заклік да разумнага абыходжання з прыродай, параджэннем якой мы самі з'яўляемся, гучыць і ў вершы «Ваўчынае вяселле» і ў многіх іншых творах. І, нібы падсумаванне ўсяму гэтаму, чытаюцца радкі з верша «Жыта»:

Паклон вятрам,
дажджам і сонцу,
Расіны кожнай залатой,
Намбайну, думай мнагатонцы,
Засенам добрым пад страхой.

У кнігу ўвайшлі і дзве паэмы — «А ў бары, бары» і «У скаргах пераспелага жыта», напісаныя на дакументальным матэрыяле. Паэмы прывечаны вялікім пэніграм зямлі беларускай — Янку Купалу, Якубу Коласу, Кузьму Чорнаму. У іх таксама, як і ў вершах, адчуваецца рука майстра.

Хочацца сказаць добрае слова ў адрас выдавецкіх работнікаў. Кніга выдадзена з добрым густам, яе прыемна ўзяць у рукі.

Віктар РАКАУ.

Серыя «Паэзія народаў свету», якая выходзіць у выдавецтве «Мастацкая літаратура», папоўнілася дзвюма кнігамі. Змяшчам іх вокладкі: А. Жукаўскас «Бяздомная любов» (мастан М. Лазавы), Я. Смеллю «Выбранае» (мастан В. Юрчанка).

З ГЛЫБІНІ СТАГОДДЗЯУ

Выстаўка «Кніжныя скаргы» адкрыта ў Дзяржаўнай бібліятэцы СССР імя У. І. Леніна ў Маскве.

На ёй прадстаўлена нямала унікальных экспанатаў з часу з'яўлення першай друкаванай кнігі Івана Фёдарова і да нашых дзён.

Сярод выданняў, якія расказваюць аб станаўленні і

развіцці кніжнай справы на Русі, работы беларускага першадрукара Францыска Скарыны, выдадзеныя ў Празе ў 1519 годзе.

Шмат на выстаўцы сучаснай літаратуры. Побач з тамаі Пушкіна, Лермантава, Талстога, Маякоўскага, Шалавава можна ўбачыць многія выданні беларускіх пісьменнікаў — Купалы, Коласа, Броўкі, Тапка, Мележа і іншых.

БЕЛТА.

Івану НАВУМЕНКУ — 50

16 лістапада адбудзецца беларускаму празаіку, крытыку-літаратуразнаўцу, члену-карэспандэнту АН БССР Івану Якаўлевічу Навуменку спаўняцца 50 гадоў. У сувязі з гэтым прапавядаем Саюзу пісьменнікаў БССР накіраваў юбілярнае прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Іван Якаўлевіч! У дзень Вашага 50-годдзя горада вітаем Вас, выдатнага майстра нашай прозы, вучонага-літаратуразнаўцу, вядомага грамадскага дзеяча. Ваша антыўная дзейнасць — дзейнасць грамадзяніна, патрыёта і будучага пісьменніка пачалася ў агні Вялікай Айчыннай вайны. З першых ле дзён Вы — удзельнік падпольнай антыфашысцкай групы. Потым у радах Савецкай Арміі прайшлі па франтавых дарогах завяршалнага перыяду вайны. З самага пачатку сваёй творчасці Вы паставілі перад сабой выкараднаю задачу — расказаць аб пакаленні, на долю якога выпалі суровыя выпрабаванні вайны, пасляваеннай адбудовы жыцця. Вашы шматлікія апавяданні і аповесці прасякнуты пачуццём патрыятызму, у іх глыбока

адлюстравана жыццё народа, створаны паўнакроўныя чалавечыя вобразы і характары. Герой Вашых твораў — наш сучаснік, перадачы чалавек вёскі і горада, змагар за светлыя камуністычныя ідэалы. Шмат гадоў Вы аддалі працы над цыклам раманаў «Сасна пры дарозе», «Вецер у соснах», «Сорак трэці». Мастацтва, з эпічным размахам у іх паказана гераічная барацьба партызан-

падпольшчыкаў супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гэтыя раманы атрымалі высокую ацэнку чытачоў і літаратурнай грамадскасці.

Прыемна адзначыць не менш значныя Вашы поспехі ў літаратуразнаўчай навуцы. Вашы працы аб творчасці Я. Купалы і Я. Коласа вызначаюцца глыбінёй аналізу, дакладнасцю ацэнак, публіцыстычнай палымнасцю.

Ярнай старонкай Вашага жыцця з'яўляецца педагогічная праца ў Беларускім дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна.

У апошні час Вы шмат сіл і клопату аддаеце абавязкам дырэктара Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР.

Свой юбілей Вы сустракаеце ў поўным росквіце сіл і творчых магчымасцей. Жадаем Вам, дарагі Іван Якаўлевіч, новых змястоўных і добрых здароўя і вялікага асабістага шчасця».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае Івану Якаўлевічу, свайму настаўніцкаму аўтару, моцнага здароўя, новых творчых поспехаў.

Іван Навуменка пераканальна паказаў, як на гэтых суровых і жорсткіх, блізкіх уроках правяраўся яго малады герой-аднагодка, як ён, захоўваючы ўсё вартаснае і выкараднае са свайго духоўнага набытку даваеннай пары, сцвярджаў сябе як асобу, як грамадзяніна сацыялістычнай дзяржавы, даказваў сваё права быць вартым высокага звання чалавека. У сваіх апавяданнях пісьменнік зноў жа адлюстравалі, як, якім чынам акалічнасці пасляваеннага перыяду ўплывалі на святаўспрыманне і ўвесь душэўны тонус яго маладога героя, гартуючы яго характар, узбагачаючы яго чалавечую сутнасць. Рабілася гэта з тонкім, па-чалавечы цёлым, вельмі спагадлівым разуменнем усіх нюансаў і такой сардэчнай пранікнёнасцю, якая адразу выдавала арганічную ўнутраную блізкасць самага аўтара да яго маладога героя. У многіх адносінах лью, аўтар і яго герой, выступалі нават як бы двойнікамі або блізкімі

па ранейшых апавяданнях аўтара. Ды і ўся фактура аповесці модна звязана з уласным вопытам пісьменніка, з яго роднымі мясцінамі. У гэтым творы з повай сілай і ў новым, сучасным маштабе вымярэння, з сучаснай «заземленасцю» на рэчаіснасць загучала паэзія ляснога характава, якую мы таксама сустракалі ў апавяданнях празаіка. Тое ж можна сказаць пра нядаўнюю аповесць «Развітанне ў Кавальцах», у якой чытач мае справу зноў з юнаком пасляваеннага часу. Вядома, і даследуюцца тут сучасныя жыццёвыя праблемы. Але сам тып героя, яго вызначальныя духоўныя параметры і цяпер застаюцца.

Гэта менавіта вернасць свайму герою, якая ідзе і адвернасць ўласнаму жыццёваму вопыту, асабістым душэўным набыткам. Такая вернасць складае не слабасць, а сілу мастака.

Зрэшты, трэба падкрэсліць, што проза Івана Навуменкі ведае і цалкам аб'ектывізаванага героя, які не мае выразнага псіхалагічнага падабенства ні з самім аўтарам, ні з яго любімым персанажам-юнаком. Такі аб'ектывізаваны герой малюецца ў многіх апавяданнях. Асабліва яркі прыклад у гэтых адносінах — апавяданне «Іван ды Мар'я», у якое пісьменнік умясціў цэлае жыццё простае беларускае жанчыны, напісанае з вялікай глыбінёй і пераканальнасцю.

Шмат працы аддаў Іван Навуменка вайнавай трылогіі, якую складаюць раманы «Сасна пры дарозе» (1962), «Вецер у соснах» (1967), «Сорак трэці» (1974). У гэтых маштабных творах празаік стварыў багата змястоўныя чалавечыя характары. Зноў жа абіраючыся на ўласны вопыт вайны гадоў, аўтар праўдліва паказвае партызанскі і падпольны рух, яго самыя складаныя моманты, дасведчана адлюстроўвае яго ўсеагульны характар. Глыбінным пафасам сваіх раманаў пісьменнік сцвярджае заканамернасць і непазбежнасць нашай перамогі. Усё гэта робіць трылогію значнай з'явай беларускай мастацкай прозы аб падзвігу народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Добра вядомыя нашай грамадскасці крытычныя і літаратуразнаўчыя працы Івана Навуменкі, перш за ўсё кнігі пра духоўны вопыт героя ў творчасці Купалы і Коласа, адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР імя Якуба Коласа. У гэтых кнігах, якія складаюць аснову доктарскай дысертацыі аўтара, упершыню ў беларускім літаратуразнаўстве глыбока вывучана канцэпцыя чалавека ў творах класікаў нашай літаратуры.

Пажадаем жа Івану Якаўлевічу новых здзяйсненняў і ў мастацкай творчасці, і ў навуцы, і ў асабістым жыцці.

Дзмітрый БУГАЕУ.

ЧАС ПАДРАХУНКАЎ

ІВАН НАВУМЕНКА мае поўнае права аглядацца на пражытыя гады не толькі без асаблівай трывогі, але і з адчуваннем поўнай задаволенасці, з усведамленнем таго, што зроблена нямала: у яго за плячыма багатая жыццёвая біяграфія, важкі плён мастацкіх, навукова-даследчых і педагогічных здабыткаў.

Чалавечая і грамадзянская сталасць Івана Навуменкі, як і іншых яго літаратурных і не толькі літаратурных равеснікаў, гартвалася перш за ўсё ў суровых выпрабаваннях Вялікай Айчыннай вайны, якая, па словах пісьменніка, была для яго «пачаткам актыўнага жыцця». Удзел у знішчальным батальёне на самым пачатку вайны ліхалецця, поўная штодзённая і нават штоточасная небяспечная праца ў падпольнай арганізацыі васілевіцкай моладзі ў змрочныя дні фашысцкай акупацыі Беларусі, не менш небяспечная разведвальная дзейнасць у складзе дэсантнай групы Манзіенкі, якога падпольшчыкі ведалі як капітана, а потым маёра «Стэна», зноў жа звязаныя са штодзёнай рызыкнай абавязкі сувязнога, а пазней — байца партызанскай брыгады імя Панамарэнкі, баі пад Ленінградам, на Карэльскім перашыйку, ва Усходняй Прусіі і ў Сілезіі ўжо ў складзе дзеючай арміі, як тады казалі, — такія пакрычастыя павароты рабіла жыццёвая дарога палескага юнака ў ваенную пару. Пасля перамогі была вучоба ў БДУ імя Леніна і адначасова журналісцкая праца, якая дала Івану Навуменку грунтоўнае веданне пасляваеннай рэчаіснасці і, па сутнасці, вывела яго на пісьменніцкі шлях.

Праца Івана Навуменкі ў галіне мастацкай прозы пачалася дваццаць з лішнім гадоў таму назад, спачатку

пераважна ў жанры апавядання. Кнігі апавяданняў «Семнаццацітай вясной» (1957), «Хлопцы-равеснікі» (1958), «Верасы на выкарынах» (1960), «Таполі юнацтва» (1966), «Тая самая зямля» (1971) і іншыя стварылі аўтару трывалую і цалкам заслужаную рэпутацыю ўдумлівага, дастаткова тонкага ў сваёй пранікнёнасці мастака з добрым эстэтычным густам і спакойнай, ураўнаважанай манерай настраёвага, часта да празрыстасці яснага пісьма, сагрэтага некрыклівым, але выразным і вельмі гарманічным лірызмам.

Ужо самыя першыя апавяданні празаіка, напісаныя ў 1954—1956 гадах, вызначаліся сваёй арыгінальнасцю, мастацкай свежасцю, добрай адшліфаванасцю, выверанай і мілагучнасцю фразы і ўвогуле прыкметнай прафесійнай культурай, за якую адчуваўся немалы вопыт дасведчанага журналіста, а галоўнае — беспамылкова ўгадвалася глыбокае разуменне жыцця, уласнае, менавіта навуменкаўскае, яго паэтычная інтэрпрэтацыя.

Пісьменніка тады лічылі песняром «семнаццацітай вясны». Крытыка, трэба аддаць ёй належнае, зусім не выпадкова ўхапілася за назву аднаго з ранніх апавяданняў аўтара. Навуменка спраўды прыйшоў у літаратуру са сваёй вынашанай тэмай і сваім любімым героем, вернасць якому ў той ці іншай ступені захоўвае і цяпер, вядома, кожны раз адкрываючы ўсё новыя і новыя грані ў душэўна бліжым жыццёвым матэрыяле і дарогі для яго чалавечым тыпе.

Дарэчы сказаць, паяўнасць сваёй тэмы, свайго героя — надзвычай важная ўмова пісьменніцкага поспеху, якая мае прынцыповае значэнне.

Для Івана Навуменкі сваёй жыццёва важнай, запаветнай тэмай, якая ў значнай меры прадвызначыла яго ўстойлівы пісьменніцкі поспех, стала тэма «хлопцаў-равеснікаў», аднагодкаў аўтара. Напярэдадні Айчыннай вайны яны былі яшчэ зялёнымі, шмат у чым найўнямі летуценнымі юнакамі, якія тады вучыліся ў школе, спазнавалі першыя поклічы па-юнацку сарамлівага, нясмелага, але чыстага і паэтычнага кахання, задзірыста спрачаліся аб прачытаных кнігах, з рамантычнай апантанасцю і бескампраміснасцю маладосці марылі пра вялікія подзвігі, у думках рыхтавалі сябе да схваткі з фашызмам, аднак яшчэ не ўмелі спасцігаць сапраўдную складанасць жыцця і нават не здагадваліся пра існаванне. У ваенныя гады, калі вырашаўся лёс краіны, гэтыя юнакі і іх равесніцы або крышку старэйшыя дзвучаты павінны былі развітацца з многімі сваімі кніжнічымі і ўвогуле ўзроставамі ілюзіямі, на многія рэчы паглядзець куды больш цяжка, бо рэчаіснасць без усякай далікатнасці сутыкнула іх з жорсткай рэальнасцю найцяжэйшай, далёкай ад усіх кніжных уяўленняў вайны з фашызмам, якая ўзвалла на плечы кожнага савецкага чалавека велізарны цяжар адказнасці і давала свае павучальныя ўрокі без разліку на паўтарэнне пройдзенага. Лепшымі апавядан-

мі, хаця не заўсёды тут была знешняя, уласна падзейная аўтабіяграфічнасць. Скажам, у вядомым наведлічым творы «Раман з эпілогам», які мае папераджальны падагалолак «Апавяданне знаёмага настаўніка», апісваецца рэальны эпізод, запавячаны з жыцця Ішлага чалавека. Самому аўтару, на шчасце, не давялося перажыць падобнага даволі сумнага здарэння. Але па свайму псіхалагічнаму складу галоўны герой апавядання выскочыў настаўнік Платон наўрад ці адрозніваецца колькі-небудзь істотна ад герояў выразна аўтабіяграфічных твораў Івана Навуменкі, ад маладых персанажаў з тых яго апавяданняў, у якіх непасрэдна выкарыстоўваецца асабісты жыццёвы вопыт аўтара.

«У тым, што пішу, трымаюся бліжэй да перажытага, добра зведанага», — падкрэсліваў Іван Навуменка ў аўтабіяграфіі. І гэта вельмі характэрнае прызнанне, якое многае растлумачвае ў творчай практыцы пісьменніка. У прыватнасці, апора на асабіста перажытае і добра зведанае на ўласным вопыце выразна адчуваецца і ў тых творах празаіка, у якіх галоўны герой не мае прамых аўтабіяграфічных рыс і не толькі сутыкаецца з выпадкамі, якіх не было ў жыцці самага аўтара, але і па сваім узросце прыкметна рысходзіцца з ім. Так, аповесць «У бары на світанні» расказвае пра нешчаслівае каханне юнака, на сутнасці, ужо нашых дзён. Але асноўны псіхалагічны стрыжань яго характару зноў «навуменкаўскі», у нечым істотным бліжкі да таго героя-юнака, якога мы ўведалі і палюбілі

КОНКУРС ДЭКЛАМАТАРАЎ

Пад дэвізам «З аднаго метала льюць медаль за бой, медаль за працу» прайшоў у Гродна абласны конкурс юных дэкламатараў, прысвечаны святу Перамогі.

Вялікае месца ў яго праграме займалі творы П. Броўкі, А. Куляшова, М. Таіка, В. Быкава, А. Вялюгіна.

Першыя месцы занялі вучаніца 5 класа Васілішкаўскай сярэдняй школы Рыта Рамановіч, васьмькласніца Падбалоцкай школы Валі Сідорка і дзевяцікласніца з г. Ліды Таця Астраверхава.

БЕЛТА.

Вокладкі кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «А ў нас у двары» М. Бабарына (мастак Ул. Піменаў), «Мая першая роля» М. Алтухова (мастак Ул. Цітоў), «Сцежку пракладаць...» Б. Ганкіна (мастак Г. Скрыпнічэнка).

Алена
ВАСІЛЕВІЧ

МЫС ДОБРАЙ НАДЗЕІ

РУСАКОУ прыехаў у санаторый ляхыцца ад хваробы, якое ні сам ён не ведаў, не ведалі і дактары, якія лячылі яго. Агульная стомленасць. Нервовае знясіленне... Доктары раілі Русакову поўдзень, сонца і марское купанне, а ён махнуў на ўсе іх парады і раптам узляў ды і купіў сабе пецёўку ў гэта балота... «Балота» таму, што санаторый, які знаходзіўся ў былым князёўскім палацы, быў акружаны азёрамі і запущанымі сырмі паркамі. І час быў—для гэтых мясцін—горш не прыдумаеш: канец лістапада. Русакова адгаворвалі, палохалі, жонка нават плакала, што хвароба яму патрэбна ёй на злосць... Але ён заўпарціўся: паеду толькі да князя!

І прыехаў, калі восень паспела ўжо да рэшты распрануць парк і недалёкі ляс і калі тутэйшыя азёры ўжо не толькі не вабілі, а, наадварот, палохалі холадам і плёскатам няўтульных глухіх хваляў; калі набракляны хмары аж правісалі над галавой, і лілі няўтомныя дажджы, ад якіх хацелася выць.

Пра гэта сказаў Русакову і санаторны доктар, які павінен быў назіраць і лячыць яго увесь гэты пецёвавы тэрмін.

— Як гэта вы, паэт,—сказаў доктар,—выбралі такі нецкавы час. Ніякай жа паззіі...

Русакоў ужо і сам бачыў, што ўпартасць яго была неразумная, але прызнаваўца ў гэтым яму не хацелася і, не хаваючы раздражнення, ён толькі адказаў доктару:

— Дзе ж яе набрацца на ўсіх, тае паззіі, дарагі доктар. Цяпер яе кожны патрабуе гэтак, як аспірын у аптэцы.

Каб жа Русакова раздражняў толькі гэты нецкавы час, як казаў доктар. Каб жа гэта ніякай паззіі не было толькі тут, у гэтым яго балотным санаторыі... Перш за ўсё яе не было, яна як быццам сышла ці зусім нават вымерла ў ім самім. Ён даўно не пісаў вершаў. З ім нешта здарылася: вершы пакінулі яго. І ён не ўмеў іх дакладна, не ўмеў выкрасаць у сабе тую чуждзённую іскру, якая здольна вокамі гнана ўспламяніць фантазію і вобразны свет паэта. Яны, бязмозныя, нібыта дрэмлюць у паэце, пакуль не ўспыхне гэта іскра.

І гэта было пакаранне.

Вось ужо колькі часу—самому Русакову здавалася, што гэта цягнеца вечнасць—не перастаў ён парога ніводнае рэдакцыі. Ён не толькі не хадзіў у рэдакцыю—з нейкага часу ён нават пачаў пазбягаць стрэч з сябрамі-паэтамі. Перш за ўсё тых традыцыйных стрэч у дні выплаты ганарару, без якіх немагчыма ўявіць жыццё паэта. Без якіх, скажам дакладней, у паэта няма жыцця. І калі ты пішаў і друкуешся, не мае значэння—сам ты атрымліваеш ганарар ці атрымліваюць яго твае сябры. На гэту традыцыйную стрэчу ў наступны месяц яны прыйдуць да цябе самога. Русакоў ніколі не быў дробязным і грошы з сябрамі звычайна спускаў шырока і весела. Аднак цяпер, не маючы ганарару, ён не мог дазволіць сабе піць за чужы кошт. І справа была, вядома, зусім не ў выплывы, зусім не ў

гарэцы—за што свет і людзі, не разумеючы іх, спрадвеку караюць паэтаў. Страшна было тое, што цяпер ён пазбягаў сяброў, што яго гнялі і раздражнялі нават спрэчкі і гаворка, якія звычайна вядуцца (і з роду вялікі!) сярод паэтаў пры такіх стрэчах. Зводзіцца яны непэзбежна да аднаго — да чытанія ўласных вершаў. Адзін аднаму... У гэтым заўсёды тоіцца — і для самога Русакова таксама заўсёды раней утойвалася—радасць творчага абнаўлення і ўзаемнага ўзбагачэння, радасць таго бескарыслывага, хоць нярэдка і самаздаволеннага спаборніцтва, якое зрэшты і яднае ўсіх паэтаў у адзіным стракатым брацтве.

Русакоў пакутваў таму, што ён не меў адвагі, а больш шчырым было б прызнанне, што яму не дазваляла ўласнае самалюбства з'яўляцца цяпер у гэтым брацтве з пустымі рукамі. І зусім не таму, што ён увайшоў там у нейкую абойму, ці хадзіў у карыфеях. Вершы былі яго сутнасцю, складалі сэнс яго жыцця і грамадзянскага абавязку, былі тым, чым бывае любая сумленная праца для любога сумленнага чалавека. А ён у дадатак яшчэ быў і паэт... «Унічужэнне паче гордасці». Русакоў не бедніўся і не крывадушнічаў: ён любіў у сабе Паэта і ганарыўся ім. Інакш ён не быў бы паэтам.

Ён даўно не пісаў вершаў.

Не раз у роспачы ўспамінаў ён, як лёгка з'яўлялася да яго вершы ў маладосці. (Праўда, да каго яны ў маладосці не з'яўляюцца...) Ружовае воблачка. Срэбны серп маладзіка. А гарэлівы позірк і павеўная дзівочая постаць... Божа літасцівы! Яму ніколі не патрэбна было нават садзіцца да стала. (Дарэчы, стол пісьмовы ў яго з'явіўся ўжо куды пазней, чым сівізна). З яго халала пачка ад цыгарэт і самага звычайнага алоўка ў кішэні — дзе ён нішоў, дзе ён ні ехаў... Ён не быў святы. Але нават і тады, калі ён падаў, і тады ад яго не адступалася, не пакідала яго і заўсёды працягвала яму руку яго ўсецяпляючай, уседаравальнай Музы.

І вось яна адступілася ад яго.

І гэта было пакаранне.

І каб жа толькі яму аднаму. Гэта было пакаранне ўсім яго блізім.

Некалі прышлў ён у сваю абшарпаную баковачку на старой, яшчэ драўлянай Камароўцы, даверлівае, няўмелае дзясучо, і яго стала яго жонкай. Дзясучо не ўмела прышыць гузіка, не ўмела звярць крупніку. Яно здольна было толькі глядзець на яго закаханымі вачамі і слухаць яго вершы так, нібыта чытаў яму гэтыя вершы сам бог. У гэтым Русакоў і бачыў прызначэнне сваёй жонкі: ісці па зямлі і гітаць пад небам толькі побач з ім—Паэтам!

Цяпер жа, калі жонка спасцігла жыццё і даўно ўжо зрабілася для яго ўсім, — каханкай, сястрой і маці—цяпер ён ужо не бачыў яе пераваг, цяпер ён быў да іх абыхавы, нават няўдзячны. І яго не толькі не захапляла — яго цяпер нават раздражняла яе імкненне, як і раней, як і некалі, унікаць у яго вершы, у яго настрой. Ён крычаў на яе, што яна перашкаджае яму, што яна нічога не разумее, што яму надакучылі яе клопаты і ён стаіўся ад іх, ён хоча толькі аднаго—

Прапануючы газеце «Літаратура і мастацтва» сваё апавяданне, мушу сказаць, што я абсалютна не здольна ні да якіх тэарэтычных вызначэнняў апавядання як жанра. (Думаю, над гэтым у дастатковай ступені працуюць тэарэтыкі літаратуры).

Магу — у двух словах — выказаць толькі ўласны адносіны да апавядання.

Як чытач, я маю «свайх» пісьменнікаў-апавядальнікаў, патрэба ў сустрэчах з імі — бываюць такія хвіліны — мне неабходна, як глыток гаючай вады, як выратаванне...

Радасць і хваляванне ад гэтых сустрэч як бы абнаўляюць мяне самаю, як быццам абнаўляюць і нават надаюць мне самой крылы...

У імклівым патоку сучасных апавяданняў патапае нямаля і такіх апавяданняў і імён, якія не абуджаюць у мам сэрцы ніякіх пачуццяў, не выклікаюць ніякага «движения души». А гэта азначае — пакідаюць мяне абыхавы.

...Вось чаму я так хвалюся за лёс героя майго апавядання Русакова. Алена ВАСІЛЕВІЧ.

спакоем... Усё гэта было жорстка, несправядліва, але Русакоў не мог нічога зрабіць з сабою, не мог сябе пераламаць.

Ён не падпускаў цяпер да свае думы і дзяцей—сына і дачку. І дзеці яго цяпер раздражнялі... А як ён любіў іх і як ганарыўся сваім бацькоўствам, калі яны былі маленькія. Колькі напісаў пра іх вершаў!

У дзяцей было сваё ўласнае жыццё, і яны зусім не звярталі ўвагі ні на бацькаў настрой, ні на яго самога. Яны цяпер самі не адчынялі яго дзвярэй, і гэта крыўдала і аддала яго ад сына і дачкі яшчэ больш. Ён лічыў іх чэстымі і бессардэчнымі, і, што яны выраслі такімі, вінаваціў адну толькі іх маці—сваю жонку. І жонка плакала...

У Русакова было такое адчуванне, нібыта ён круціцца ў нейкім вар'яцкім коле і ніяк не можа ні спыніць гэта кола, ні павярнуць яго ў іншы бок...

А калі прыходзіла прасвятленне, Русакоў каўся, рабіўся лагодным, на ўсім стараўся дагледзець жонцы і дзецям, каб загладзіць сваю віну перад імі. І яны ўсе тое, шчыра любячы яго, тут жа ўсё забывалі. І ён зноў адчуваў сябе шчаслівым, нібыта да яго вяртаўся безнадзейна згублены скарб: у яго такая мудрая ласкавая жонка, а дзеці выраслі (калі гэта здарылася!) прыгожыя і разумныя...

І ўсё вакол здавалася цудоўным, і ўсім вакол зноў было з ім весела і цікава. Пакуль не пачыналася ўсё спачатку.

...Доктары раілі Русакову сонца і мора. І жонка маліла: «Паедзь, адпачні ад усіх нас, ад дому. Змяні абставіны...»

А ён ўсё роўна як на злосць усім узляў і купіў пецёўку — на самую нягоду — у гэты былы князёўскі палац сярод панурых азёраў. І цяпер марнаваўся аж з трыма ардэнамі старшынства калгасаў у вялізнай спальні кніжні з князёўскім гербам на балконай рашотцы, з выглядом на шэрае возера. Старынінчы ноччу неперабудна храпіў — аж трэсліся сцены палаца. Днём яны таксама ўмелі знайсці сабе адпачынак і ўдэху. У Русакова ж не было нічога — ні сну, ні адпачынку, ні ўдэхі. Толькі бясконцы сівы дождж.

Ён ужо намерыўся быў уцякаць дадому, як раптам уначы задуў сівер, прыціснуў замаразак, і—адкуль яна толькі ўзялася ў гэтым разводдзі—пасыпала дробнай крупа. І на рانیцу ўжо расквісла зямля і счарнелія дрэвы, як быццам адмаладзелі. І—дзіўная рэч—Русакоў таксама адчуў сябе раніцой так, нібыта і яго вызвалілі з палону.

Адразу ж пасля спедання і не вельмі-абавязковых працэдур ён паспешна апраўнаў паліто, адзеў шапку і, баючыся якога-небудзь выпадковага спадарожніка, накіраваўся паркам да возера. Неба было чыстае, пад нагамі курчалася сухая замечь, з возера задуваў пругкі вецер. Вадзёры зазімак за адну ноч нібыта зрабіў у прыродзе пераварот.

Марознае паветра, хуткая хадзьба таксама бадзёрылі і маладзілі. Русакоў і не прыкмеціў нават, калі дайшоў да Папонавай горкі—так прызываўся ў тутэйшых людзей пакаты пагорак недалёку за паркам, як збочыў на гэты пагорак і патушаў па даўно зруйнаванаму падворышчу. Межы гэтага колішняга падворышча вызначаліся старымі разлапістымі кустамі бэзу

ўпярэмешку з арабінамі. Без івола звінеў зледзянелым, нібыта бляшаным, зялёным лісцем. На чорных арабінах пунсавелі гронкі салодкіх ягад.

Адсюль, з Папонавай горкі, возера з усімі яго затокамі і астраўкамі бачылася як на далоні... Не міне і тыдня, як па застылай ледзяной роўнядзі можна будзе хадзіць як па падлозе. Адсюль можна будзе зайсці да таго вунь астраўка, што злучаны з процілеглым берагам паэтычным мастком. Пад гэтым мастком да апошніх дзён, да самых замаразкаў, пачавала дзве пары белых лебедзюў, дзве даволі сумныя бяздзетныя сям'і, у якіх ўсяго толькі занятку было і клопату, каб хаця не выглядаць горш за суседзяў. Раніцой, на досвітку, лебедзі парамі выходзілі на бераг і доўга спраўлялі ранішні туалет. Далікатна агладжвалі ганарыстымі чорнымі дзюбамі гнуткія змяніныя шы, гучна пляскалі ў паветры беласнежным крыльлем — нібыта рабілі гімнастыку—І бясконца глядзеліся з берага ў вадзі: ці ўсё як мае быць у іх нетутэйшай адзежы. Пры гэтым яны ўвесь час перагаварваліся на сваёй кароткай тусінай мове.

— Ге?—глядзелася ў вадзі і нягучна пыталася ў мужа жонка-лебядзіха.

І гэта кароценькае «Ге?», калі б яно ішло не ад тушкі, а ад жанчыны, напэўна, заняло б поўны мех слоў.

— Ну як, — я падабаюся табе? Я добра сёння выглядаю? Я прыгажэйшая за гэту даўгашыю?

— Ге-е!—задаволенна адказаў муж-лебедзь.

І зноў жа, каб гэта гаварыў не лебедзь, а які-небудзь балбату-мужчына, то можна было б перакласці прыкладна так:

— Якое можа быць параўнанне! Якая даўгашыя можа параўноўваць сябе з табою! Ты самая цудоўная на свеце!

— Ге!—кідала крылом апошні мазок, апошні штрых на сваю бялюткую «пачку» жонка і задаволеная сабой і сваім мужам, зграбна ступала ў чысцюткае люстра ранішняга возера.—І ты ў мяне самы лепшы на свеце!

Другая пара—паводдаль — вяла прыкладна той жа дыялог:

— Ге,—казала пра суседку лебядзіха.—Усё думае, што няма за яе нікога прыгажэйшага на свеце.

— Ге-е,—паблажліва цягнуў муж-лебедзь.—Нават калі б я застаўся з нашай суседкай адзін на бізлюдным возеры, ты, милая, і тады магла б спачываць спакойна...

— Ге-ге-ге-ге! — лебядзіха-жонка, шчаслівая, кідалася ў вадзі.

Адплыўшы ад берага мілья сем і зноў страчаліся на незаметнай бадзе і далікатна віталі адны другіх з добрым ранкам. І разам ужо—крыло ў крыло—плылі да кармушкі.

— Ге-ге-ге, — гаманілі жонкі,

— Які ў вас сёння цудоўны выгляд! А ў вас якае высакародная пастава!

— Ге... Я, сказаць праўду, добра выглядаўся, пакуль мая дарагая паваліна кланцалася пра сваё, невядома толькі каму яно патрэбна, харство...—шчыра прызнаваўся муж адной, з апасома паглядаючы ў бок жонкі.

— Ге... Калі жонка з раніцы да веча ведае адзін толькі клопат—глядзецца ў люстра, гэта, ведаеце... — з разуменнем уздыхаў другі.

Днямі лебедзяў перавялі на зіму, на халады — у лебядзіны дамок. І возеру цяпер як быццам не хапала яго галоўнай маляўнічай дэталі.

...Русакоў збег з Папонавай горкі і абышоў возера з другога боку. Пастаў нейкі момант, наспраць астраўка, да якога з берага быў перакінуты гарбаты масток, і раптам, нібыта азорапы малаанкай, успомніў іншы даўні час, убачыў іншую даўнюю вадзі.

Тады гэты астравок заўсёды быў аблеплены рыбакамі. І адзін сярод іх, відаць, быў жартуўнік, а, магчыма, рамантык. Не інакш, гэта ён тады сабраў параскіданыя на астраўку кансервавыя бляшанкі, накіраваў іх адну на другую і прымацаваў да высокага слупка. Бляшанкі на сонцы адсвечвалі, мільгалі, і таму, хто плыў па возеру, здалёку здавалася, што на астраўку мільгае маяк.

Так яны тады і гаварылі з Верай Мікалаеўнай:

— Сёння высадзімся каля маяка. Яны абое трапілі сюды ў тое лета ўпершыню.

Вера Мікалаеўна прыехала адпачыць пасля хваробы. А Русакоў пісаў тады паэму, якая прынесла яму вядомасць (нават злосць!) і, грошы, якія таксама былі зусім не лішняй.

Як яму пісалася ў тое лета! Адкуль што бралася...

Ён не раз цяпер, ужо ў сталым узросце, дапытваў самога сябе, калі ж

*Равуць над дзіцячай калыскаю,
Ашчэрваюць пашчы агню.*

*То ўстануць над роднымі шырамі
З бародамі дымнымі зноў,
То з'явіцца з чорнымі шыямі
Абпаленых камяноў.*

*А то прагрукочуць з даўнасці
Апошнім снарадам вайны...
Яны засталіся у памяці,
Нібыта страшэнныя сны.*

ЗЯМЛЯНКІ

*Тут людзі з Кіева і Бранска,
З Адэсы і другіх мясцін...
Каля зямлянкі партызанскай
Душу буравіць успамін.*

*Вось з гэтай сонечнай палянкі
Мінулай везла вайной,
І голас Валі-партызанкі
Я тут пацую: — Сябры, за мной!*

*І наш атрад, на ногі ўзняты,
З двух флангаў кідаўся ў абход,
Агнём шалёным аўтаматы
Пяклі, ішлі гранаты ў ход.*

*І над задымленым абшарам
Грымела дружнае «ура».
Прыходзіла і для пачварай
Расплаты грозная пара...*

*Квітнее ясная палянка,
У цішыні—чмяліны звон,
І партызанская зямлянка
Стаіць, як сведка мужных дзён.*

МАТЧЫН РУЧНІК

*Дрыготная газойка ў хаце
Мігала лісцікам святла.
Яшчэ ў далёкі час той маці
Жанчынай маладой была.*

*Яна старанна скупбала кужаль,
Пакручвала верацяно
І з ніткай, тоненькаю дужа,
Цягнула песню заадно.*

*Выводзіў я кружочкі ў шывтку.
І ўжо тады, нібы пра цуд,
Чуў ад дарослых пра Магнітку,
Пра легендарны Днепробуд.*

*Мароз траскучы фарбай белай
Няўмольна тушаваў акно.
Пад матчынай рукою таўсцела
Пукатае верацяно.*

*Спісай я не адзіны шывтак,
Ды не прыснілася і ў сне,
Што маці з гэтых самых нітак
Ручнік сатчэ ў дарогу мне.*

СУРОВЫЯ ДНІ

*Яны засталіся ў памяці,
Нібыта страшэнныя сны...
Выходзяць з свінцовай замеці
Суровыя дні вайны.*

*Аўчаркай сярдзітай рыскаюць,
Ірвуць на шматкі цішыню,*

СВЯТАЯ ЗЯМЛЯ

*Пра подзвіг гераічны помніць
За Навабеліцай сяло:
Каля дарогі ў кветках помнік
І надпіс, што і як было.*

*Адсюль святой зямлі па жменьцы
Дачка і я ўзялі з сабой...
Калісь рашылі тут гвардзейцы
Фашыстам даць рашучы бой.*

*У іх была адна гармата,
Снарады да яе былі.
Быў дот на ўзгорку — дом
салдата.*

*Нядоўга ў ім яны жылі.
Паўзла навольна па гравейцы
Калона чорная змяў.
І тут адважныя гвардзейцы
З гарматы ўдарылі на ёй.*

*Грымела спераду і збоку,
Удзень грымела і ўначы.
І так тры дні. Назад — ні кроку.
Хоць плач фашыстам, хоць
крычы.*

*Гарэла жыта і каноплі,
Смаліў зямлю агню разліў...
Змагаўся да апошняй кроплі
Артылерыйскі той разлік.*

*Усё жыве ў шарэнгах літар,
Нішто не сьвідзе ў забыццё.
Вось толькі я не кампазітар;
На музыку б паклаў жыццё.*

НЕ КАМПАЗИТАР Я

*Квітнеў край родны ў пазалоце,
Дзяцінства поўнае святла.
І тут бы на высокай ноце
Спакойна музыка плыла.*

*Ад дыму пацямнелі далі,
Разбіты пагранічы штаб.
Часова нашы адступалі:
Жалобнай музыка была б.*

*Рванулі ўперад, сцяўшы зубы,
За крокам крок, за метрам метр.
У міг бы загрымелі трубы,
Паходны б марш іграў аркестр.*

*Пасля цяжкіх пакут блакады,
Пасля баёў і ўсіх трывог,
Гучала б музыка эстрады
На фронце мірных перамог.*

ён быў сапраўдным паэтам; у маладосці, калі ён умеў нястомна радавацца кожнаму дню, кожнай, нават самай нязначнай прывае жыцця, гатовы патхнёна складаць вершы, зусім не абцяжарваючы сябе пошукамі і выбарам тэмы, ці зараз, калі ён ужо спасціг таямніцу майстэрства, калі адточаным, як лязо брытвы, радком, ён, здавалася, умеў усё! Аднак гэта «усё» з'яўлялася яму і прыходзіла цяпер да яго ўсё радзей і радзей. І аддавалася цяпер яму усё з большай і большай пакутай.

Ці не так бывае ў каханні: тая, што ў росквіце юначых сіл і характава бачыла ў табе бога і гатова была ісці за табою на край свету, спасцігнушы жыццё і свет (і таксама самога цябе спасцігнушы — зусім не бога!) — аднойчы раптам адчуеш ты — ідзе побач з табою ў вялікай пакуце.

...Ах, з якім захапленнем і спадзяваннем пісаў ён тую сваю даўнюю паэму!

...У пяць гадзін, пасля «ціхай гадзіны» ён браў лодку, садзіўся на вёсла і, трымаючыся непадалёк ад берага, чакаў. Вера Мікалаеўна днём заўсёды спала. (Пасля хваробы яна хутка стамлялася, і сон замяняў ёй лекі). І вось праходзіла хвілін якіх дзесяць-пятнаццаць, і на левіцы, што вяла да прычалу, паказвалася зграбная постаць з блакітным, як воблака, шалем вакол шыі... На лаўках, над возерам, дзе сядзелі жанкі, якім гэты назіральны пункт як бы дапаўняў іх лекі, адразу ж пачыналася ажыўленае абмеркаванне гэтага з'яўлення.

Русакоў кіраваў да прычалу, памагаў Веры Мікалаеўне сесці ў лодку, і яны адплылі. Кожны дзень — у новыя воды. Адзін дзень яны плылі па правыму Лаперуза, на другі — высаджваліся на бязлюдным востраве. На трэці... У іх быў уласны мыс Добрай Надзеі, была свая бухта Цікі. Быў яшчэ адзін востраў — Вогненная зямля...

— Terra incognita! — прычальваў Русакоў лодку да выпасці, на якой маглі стаць два чалавекі, не болей. — Прашу!

Вера Мікалаеўна ступала на зялёную выпасчку і смяялася ў адказ:

— Толькі паэты ў наш час умеюць адкрываць новыя землі і воды...

— Перш за ўсё паэты умеюць адкрываць жанчын!

Ён быў тады яшчэ малады, і гэтыя адкрыцці даваліся яму без цяжкасці. Гэтыя адкрыцці натхнялі яго. І — навошта грашыць — сам ён не папракаў сябе за гэта. Каму гэта шкодзіла? — Валодаю я Верай і Надзеяй! — патэтычна дэкламаваў Русакоў, калі яны высаджваліся на «мысе» Добрай Надзеі.

Вера Мікалаеўна ўпершыню ў сваім жыцці страляла з жывым «сапраўдным» паэтам, і ёй падабаўся гэты лёгкі, нязвычайны ёй тон гаворкі.

Русакоў вылучыў Веру Мікалаеўну сярод іншых жанчын, якія тады адпачывалі, адразу: па тым, як яна апрадалася, як хадзіла, як гаварыла. Ва ўсім, што б яна ні рабіла, у яе была свая, толькі ёй прысутная адметнасць. І Русакоў не мог яе не заўважыць. Выпадкова стрэўшыся і загаварыўшы першы раз, яны ўжо наступны раз абое былі рады свайму стрэчу. Ім было прыемна і лёгка разам. У кожнага з іх раней, вядома, былі ўжо ўласныя «землі і воды», але гэта зусім не паўбаўляла іх адчування навзіны ў іх адносінах.

І не было б нічога дзіўнага (і, мусяць, не было б вялікага граху), калі б на глебе таго п'янілівага характава і пяшчоты, якім, здавалася, дыхала нават сама летняя прырода, калі б між імі тады ўзнікла каханне.

Аднак абставіны склаліся зусім інакш. Аднойчы прыйшла тэлеграма, а за тэлеграмай, следам, прыехаў і сам муж Веры Мікалаеўны. Ён хваляваўся за яе стан — адправіў яе з дому слабою — і ён выстараўся сабе адпачынак, каб пабыць некалькі дзён з жонкай разам і аблегчыць ёй дарогу назад, каб самому прывезці яе дадому.

За што ж можна было папракнуць гэтага чалавека? Ці як можна было жадаць яму не добра?

Вера Мікалаеўна стрэла мужа з непадробнай радасцю: яна належала да ліку тых мільх цвярозых жанчын, якія не без падстаў лічаць, што лепш спакойна і зручна жыць на зямлі, чым гнацца за нейкім там зманлівым жураўлём у небе... Хто ведае, ці ўгонішся ты за ім?

Больш Русакоў з Верай Мікалаеўнай ніколі не сустракаліся. Яны нават ні разу не напісалі адзін аднаму святлой паштоўкі... І яна, напэўна, гэтак, як і ён, ужо даўно забыла яго і ніколі не ўспамінае нават.

...Русакоў пастаяў на беразе, а потым на мастку перайшоў на астравок. Пастаяў на тым месцы, адкуль маргаў некалі жартаўлівы маяк з кансервавых бляшанак. Прайшоўся, адчуваючы, як пружыніцы і рыпіцы пад нагамі прамерзла і заснежаная трава. І паволі зноў вярнуўся на бераг. Паволі пакрочыў далей, насустрач белай завеі.

...Па Вогнянай Зямлі гуляе ў белым сцюжа...

У твар яму секла, як наждак, дробная снежная крупа. Ён падняў каўнер. Засунуў рукі ў кішэні.

Гуляе ў белым...

Усё навокал і сапраўды было ўжо ў белым: зямля, дрэвы, зашэрхляя ўздоўж берага вада. І сцюжа мацнела. У затуленай чаратамі бухтацы трымцеў ад гэтай сцюжы адзінокі човен. Русакоў спыніўся каля яго, каб аддыхацца, каб не хапаць ледзянога наветра. Вогняная Зямля адсюль ужо толькі ўгадвалася ў белай замяці.

Па Вогнянай Зямлі гуляе ў белым сцюжа...

У бухце Провідення... паслулі карасі...

Гэта смешнае сумянчэнне бухты Провідення і карасёў дало настрою Русакова імгненны штуршок: як быццам у ім успыхнула іскра запальвання. Смешнае тут жа зноў азваўся элегічным:

Патух Маяк. Вы помніце?...
І тужыць
Надзея Добрая. Каго мне
упрасіць
Вярнуць ізноў ёй Добрую
Надзею?..

Ён ішоў, спыняўся, паўтараў сам сабе словы і радкі, якія нарадзіліся ў ім самі па сабе, незалежна ад яго волі, не падуладныя яму. Яны зляталі з яго светлага адчування, з яго міма-лётнага ўспаміну, як дыханне.

...Замёрз праліў Па-дэ-Кале... А чоўну сніцца дэплы бераг... Трымае хвалю ён аберуч... Пакожную і зманную, але... Замёрз праліў Па-дэ-Кале... Замёрз... Замёрз...

Ён гаварыў сам з сабой услых, ён стараўся нават крочыць у такт гэтым так нечакана абуджаным у ім рытмам. І ён не заўважаў нават, як уся яго істота перыкметна запаняецца радасным жыццём. (Так наліваецца сокам пад сонцам яблыка). У яго было адчуванне, нібыта ён толькі што выдраўся са страшэннага буралому, выбіўся з бяскопчага змрочнага бездарожжа на тупкую сцяжынку і над гэтай сцяжынкай выліснуў раптам яму промень.

Ён ведаў, гэта вярталіся да яго вершы. І яму было боязна спалохаць іх... Каго мне ўпрасіць вярнуць ізноў мне Добрую Надзею? Надзею... Добрую...

Ён паўтараў гэтыя словы, народжаныя ў пакутлівым хаосе яго душы, як заклінанне, як паўтарае набожны чалавек малітву. І ён адчуваў, як гэта малітва перыкметна вяртае яму даўно забытае ім прасвятленне і палёжку.

У двары санаторыя, на ганку, яму стрэліся яго цяперашнія суседкі па стаду — маладыя дзівчаты, ткачыкі з камвольнага.

— Ірачка! — жартаўліва заступіў Русакоў дарогу той, якая была бліжэй да яго. — Хочаце, я вас з Валей сёння высаджу на востраве Мадагаскар?... Валечка, хочаце?

Дзівчаты далікатна ўсміхнуліся, яны саромеліся яго, вядомага паэта, вершы якога яны вучылі ў школе. Да таго ж, за сталом ён ніколі ні пра што з імі не гаварыў: толькі вітаўся, жадаў прыемнага апетыту, а пасля яды адразу ж развітваўся і тут жа знікаў — у сваім пакоі або ў бібліятэцы.

— Ну дык як? — ён быў вясёлы, а на марозе і на ветры ён памаладзёў і здаўся ім зусім непадобным на сябе. Дзівчаты пераглынуліся. І як бы з апаскай памкнуліся ўбок ад Русакова.

— Не хочаце? — ён развёў рукі. На твары яго блукала ўсмішка, якой за гэтыя два тыдні ніхто ў яго не бачыў. Ніводзін чалавек.

— Хочам! Хочам! — у адзін голас паабяцалі Іра і Валя і хуценька збеглі з ганка.

— Замёрз праліў Па-дэ-Кале! — гукнуў услед ім Русакоў.

Дзівчаты азірнуліся на яго і, затуліўшыся ад смеху касынкамі, прыпусціліся бегчы: ён здзівіў іх і напалохаў...

Русакоў сам уголас засмяўся і памахаў ім рукою. І лёгка ўзбег на высокі ганак. Яму раптам захацелася ўбачыць на сваім стале чысты аркуш паперы. Стандартны аркуш шэрай газетнай паперы.

На белай глянцавай паперы вершы яму не пісаліся.

ВЕЛЬМІ прыемна, што творчае аб'яднанне «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм» з кожным годам пашырае колатэм у даследаванні рэжысёрскай. Храніцельна-дакументальныя і навукова-папулярныя стужкі сталі такасама больш глыбокімі і змястоўнымі. І зусім, канечне, не вынадковы, а заканамерны той факт, што многія дакументальныя фільмы, створаныя «Летапісам», выходзяць на саюзны экран, прыцягваюць да сябе ўвагу мільёнаў глядачоў.

Цікавымі атрымліваюцца і многія фільмы навукова-папулярнага жанру. У іх глыбока аналізуюцца даследчая работа вучоных, актыўна прапагандуюцца дасягненні навукова-тэхнічнага прагрэсу. Яркім прыкладам гэтага з'яўляецца новая шырокаэкранная каларовая стужка «Пра сонца, зямлю і хлеб надзеі» (аўтар сцэнарыя і рэжысёр Б. Сарахатуняў, апэратар С. Пятроўскі). У ёй узнікае вельмі актуальная праблема — павышэнне прадукцыйнасці пасяўной плошчы, прыводзяцца выказванні буйнейшых вучоных на гэты конт.

Кінематаграфісты паклапаціліся, каб пра складаныя навуковыя адкрыцці расказаць займальна і даходліва.

Аўтары лагічна і стройна пабудавалі сваё кінааповяданне. Папулярна растлумачыўшы, якое значэнне для ўсяго жывога мае фотасінтэз, прадэманстравалі гэта кадрані паскоранай здымкі, яны, натуральна, павялі гаворку-роздум пра самае істотнае.

Так, кінематаграфісты даводзяць, што «залежныя фабрыкі прыроды» штогод выпрацоўваюць прыкладна 100 мільярдў тон арганічнага рэчыва. І, каб узяць хаця б частку гэтага скарбу, на палях з вясны да восені працуюць

амаль палавіна насельніцтва планеты. Прыводзіцца такая статыстыка: на зямлі 1,5 мільярд гектараў лугоў і ворных угоддзяў. Але даюць яны сёння значна менш таго багацця, што маглі б даць.

Вось чаму працаўнікі палёў пастаянна думаюць аб тым, як, скажам, замест таго, каб араць, селіць і ўбіраць ураджай з 2-х гектараў, дабіцца надвоенасці ўраджайнасці на адным гектары. Гэтае пытанне ў меншай ступені хвалюе і вучоных. Вый-

і неарганічнай хіміі Акадэміі навук БССР. Але не толькі якасць угнаенняў турбуе сёння земляробаў. У фільме паказана, якую вялікую шкоду прыносяць пасевам на добраўгноеных палях жучкі-паразіты і хваробы сельскагаспадарчых культур. Гэта з іх «дапамогаю» зніжаецца ўраджайнасць на 34 працэнты.

Член-карэспандэнт АН БССР доктар біялагічных навук А. Амбросаў, які ўзнаваляе Беларускі навукова-даследчы інстытут эховы

Вір-42МВ, які не «падаецца» пазурыстай галаўні, аб устойлівасці да заразікі слабініцы «Маяк», бавоўне «Ташкент-1» і іншых культур.

Удала ўстаўлены каментарый члена-карэспандэнта АН БССР доктара біялагічных навук, прафесара М. Ганчарыка, які бы надсумоўвае ўсё сказанае і паказанае. М. Ганчарык падкрэсліў, у прыватнасці, што калі весці сур'ёзную гаворку аб значным павышэнні ўраджайнасці сельскагаспадарчых культур, трэба не толькі паліпшаць якасць угнаенняў, энергічна змагацца з шкоднікамі і хваробамі раслін, а і ствараць абсалютна новыя гатункі раслін з высокім каэфіцыентам карыснага дзеяння фотасінтэзу і распрацоўваць спецыяльныя метады іх культывавання.

Мы далей «трапляем» у Беларускі інстытут эксперыментальнай батанікі, дзе ёсць спецыяльныя камеры штучнага клімату. Яны маюць істотнае адрозненне ад сучасных цэпліц і аранжарэй у тых адносінах, што тут можна і задаваць, і рэгуляваць (нават аўтаматычна) параметры знешняга асяроддзя. Усё ў гэтых камерах штучнае, акрамя, канечне, саміх раслін. Так, глеба зроблена з асобай пластыкасы — іанітаў, апрацаваных спецыяльнымі растворамі мінеральных солей; праміневая энергія сыходзіць не ад сонца, а ад спецыяльных ламп...

І калі мы робім «экскурсію» па спецыяльнай цэпліцы паўночнага саўгаса «Нарыльскі» і бачым буйныя ярка-зялёныя агуркі, вырашчаныя пад святлом ксенонавых ламп каля сямідзесятай паралелі — глыбока пераконваемся, што навука сапраўды наблізілася да раскрыцця бямежнага багацця, якім адорыць прырода чалавека ў будучым.

Менавіта гэту ўпэўненасць пераканаўча і сцвярджаюць усім ходам свайго аповядання кінадакументалісты «Летапіс» у фільме «Пра сонца, зямлю і хлеб надзеі».

В. ПОЛЯК.

НАБЛІЖЭННЕ ДА АДКРЫЦЦЯ

сць з такога становішча — трэба ўносіць у глебу неабходную колькасць угнаенняў. У нашай рэспубліцы, напрыклад, за кошт іх ствараецца 40—50 працэнтаў ураджая ўсіх культур. Аднак справа ўсё ў тым, што ўгнаенні гэтыя, як правіла, утрымліваюць якое-небудзь адно спажыванае рэчыва: або азот, або калій, або фосфар, да таго ж у іх шмат баласту.

На экране акадэмік АН БССР М. Паўлючэнка. Ён тлумачыць, што тыя ўгнаенні, якія вышукнае наша прамысловасць, утрымліваюць спажываных рэчываў ад 16 да 60 працэнтаў. І значыць, калі мы будзем, дапусцім, уносіць 100 мільёнаў тон угнаенняў, то з іх 76 мільёнаў — баласту. Таму вучоныя ў лабараторных умовах вядуць пошукі такіх відаў угнаенняў, каб яны як мага менш утрымлівалі ў сябе непазатрэбных прымесей. Ужо дасягнуты пэўныя вынікі ў гэтым напрамку Інстытутам агульнай

раслін і якога мы бачым на экране, зазначае: «Калі такая тэндэнцыя захавецца, то да двухтысячнага году нашы страцы складуць больш як 82 мільёны рублёў».

Камера «ўводзіць» нас у кабінеты вучоных, лабараторыі з даследнымі ўстаноўкамі, паказвае, якая напружаная праца ідзе на выяўленню эфектыўных сродкаў для барацьбы з усім тым, што перашкаджае атрымліваць высокі ўраджай. З другога боку — вучоныя імгненна вывесці новыя сарты элакавых раслін, агародніны, якія «процістаяць» жучкам-паразітам, вусені, сажы, выпрацавалі б імунітэт да грыбных захворванняў.

І тут ім снадарожнае поспех. Выведзена, напрыклад, зерне новай вельмі перспектыўнай расліны амфідзіплада-206 — гібрыду цвёрдай і мяккай азійнай пшаніцы і азійскага жыта. Тое ж самае можна сказаць і аб новым ураджайным гібрыдзе кукурузы

бор сродкаў і прыёмаў вобранага аднастравання жыцця. Цяпер, калі тэатры рыхтуюць прэм'еры, прысвечаныя 30-годдзю Перамогі над гітлераўскай Германіяй, ад работнікаў сцэны грамадскасць чакае хвалоючага і ўдумлівага мастацкага даследавання вытокаў гераізму савецкіх патрыётаў, паказу духоўнага багацця байца і працаўніка, глыбокага вобранага тлумачэння прыроды мужнасці і гуманізму народных мас.

На пасяджэнні выступіў намеснік міністра культуры БССР С. Пятровіч.

АРФЫ СТРУНЫ ЗАЛАТЫЯ

Пяцікласнік Сярожа Зубцоў упэўнена сеў да раяля, ударыў па клавішчах, і палілася сонечная мелодыя Гайдна. Так 7 лютага ў антавай зале кансерваторыі пачаўся цыкл справаздачных канцэртаў выхаванцаў дзяцінай музычнай школы № 2 г. Мінска.

Чварць стагоддзя назад аўтазавод падарыў дзецям сваіх рабочых духпаправковы будынак, у якім В. Н. Варатніну, цяпер дырэктар школы, і яшчэ чварца педагогаў пачалі навучаць некалькі дзесяткаў дзяцей ігры на фартэпіяна, баяне і сярпыцы. Цяпер у гэтай школе вучыцца звыш 600 дзяцей. І асвойваюць не тры, а дваццаць тры інструменты. Тут шмат гадоў паспяхова працуюць аддзяленні ў рэспубліцы класы арфы і трубы. Есць класы фагота, кантрабаса, габоя. Дзецям шчодро перадаюць свае веды і любоў да мастацтва больш як 70 педагогаў.

Маленькіх музыкантаў добра ведаюць не толькі аўтазаводцы, але і хлебаробы Магілёўшчыны, і наваполацкія нафтахімікі, і брэсцкія пагранічнікі: канцэртныя маршруты вучняў гэтай школы працягнуліся па ўсёй рэспубліцы. Тройчы выязджалі дзеці да сваіх маскоўскіх, а таксама да рыжскіх і вільнюскіх равеснікаў.

Лепшыя выхаванцы атрымалі права ўдзельнічаць у першым юбілейным канцэрце са сваімі старэйшымі таварышамі — выпускнікамі мінулых гадоў, якія спецыяльна прыехалі з розных гарадоў краіны. Большасць удзельнікаў гэтага канцэрта будзе выступаць перад гарадскімі і сельскімі школьнікамі ў час усеагульнага Тэдня музыкі для дзяцей і юнацтва.

Адбылося чарговае пасяджэнне Мастацкага савета Міністэрства культуры БССР пад старшынствам народнага артыста СССР Л. Рахлені. Кандыдат мастацтвазнаўства Т. Арлова зрабіла даклад на тэму «Сучасная савецкая прэса і яе інтэрпрэтацыя», у якім дала агляд цяперашняга рэпертуару тэатраў рэспублікі, прааналізавала найбольш значныя па ідэйна-мастацкіх якасцях спектаклі. У спрэчках выступілі народныя артысты БССР С. Бірыла і М. Яромэнка, драматург М. Матукоўскі, доктар мас-

ЗА ЯСНАСЦЬ ПАЗІЦЫ

тацтвазнаўства У. Няфэд, галоўны рэжысёр Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы В. Раеўскі, крытык Г. Колас і іншыя. На канкрэтных прыкладах яны паказвалі, як акрэслена ідэйна-творчая пазіцыя рэжысёра і выканаўцаў ролей вызначае характар сцэнічнага асэнсавання рэжысёрскай, аднастраванай драматургіі, дыктуе ад-

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

П'есу-назку «Чынчравела» па п'есе Г. Нахуцрышвілі (пераклад на беларускую мову М. Аўрамчыка) паставіў калектыв Беларускага тэатра юнага глядача імя 50-годдзя камсамола Беларусі. Рэжысёр спектакля — Г. Уладзімірская, мастацкае афармленне Я. Волкава.

На здымку — сцэна са спектакля. У ролі Бах-Бах-Дэу — заслужаны артыст БССР В. Лебедзеў, у ролі Саветніка — артыст К. Сянінвіч.

Фота Ул. КРУКА.

І МУЗЫ НЕ МАУЧАЛІ...

«Вставай, страна огромная!» — на гэты песенны заклік, які набатам прагучаў ужо ў першыя дні вайны, адрозна адгукнуліся работнікі культуры нашай рэспублікі. Яны аднымі з першых у краіне арганізавалі франтавую канцэртную брыгаду, якую ўзначаліў дырэктар Філармоніі, камуніст Г. П. Прагін. Ён і многія з тых, хто пад грукат снарадаў і свіст куль на перадавой песнях, танцамі, вострым мастацкім словам падымалі дух савецкіх байцоў, прыйшлі 3 лютага ў рэспубліканскі Дом мастацтваў. Яны сядзелі ў зале побач з маладымі калегамі і з не меншай цікавасцю ўглядаліся ў экран, на які адзін за другім праецыраваліся унікальныя фатаграфіі і дакументы тых незабытых гадоў. Час ад часу вядучы вечара — дырэктар Дома мастацтваў І. І. Чаркас — перадаваў мікрафон ганаровым гасцям. І яны дапаўнялі яго расказамі.

Народны артыст СССР Е. М. Палосін успомніў, як разам з С. П. Астрамухам і З. С. Аўчаровай — артыстамі Гомельскага абласнога тэатра і іншымі членамі франтавой брыгады не толькі чыталі вершы і разыгрывалі інтэрмедый, але і самі складалі рэпрызы, якія востра высмейвалі гітлераўцаў.

П. С. Малчанав, цяпер народны артыст СССР, і народная артыстка рэспублікі М. С. Бялінская ўспомнілі, як Віцебскі драматычны тэатр, эвакуіраваны ва Уральск, таксама стварыў канцэртную брыгаду, якая выязджала на фронт, выступала ў шпіталях. Асаблівым поспехам у байцоў карыстаўся жантаж спектакля «Праба агнём» К. К. Крапівы.

Для беларускіх артыстаў, якія сваім мастацтвам дапамагалі біць ворага, у гэты вечар слявалі і чыталі вершы ваенных гадоў народныя артысты рэспублікі Л. І. Галушкіна, Л. Ф. Бражнік, маладыя акцёры В. А. Стральчаня, В. Л. Рыжы. Акампаніравала заслужаная артыстка рэспублікі В. І. Багатырская.

Так у Доме мастацтваў пачаўся цыкл тэматычных вечароў, прысвечаных 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

ФАЛЬКЛОР І КЛАСІКА

З творчасцю салісткі Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, народнай артысткі БССР Святланы Данілюк знаёміць новую стэрэафонічную пласцінку, якую выпусціла фірма «Мелодыя».

Яе адкрывае песня Ю. Сямянкі «Беларусь — мая песня». Запісана таксама шэсць беларускіх народных песень: «А ў полі вярба», «Любіліся-кахаліся», «Кацілася чорна галка», «Цярэшка» і іншыя.

З опернага рэпертуару спявачкі прадстаўлены дзве сцэны з «Хаваншчыны» М. Мусаргскага і маналог Зарэмы з мюзыкі Б. Асаф'ева да пазмы А. С. Пушкіна «Бахчысарайскі фантаз». У запісу пласцінкі прымалі ўдзел аркестры Вялікага тэатра СССР і Маскоўскага музычнага тэатра імя К. Станіслаўскага і Неміровіча-Данчанкі.

С. Данілюк — лаўрэат Усеагульнага конкурсу імя Глінкі, выступала ў спектаклях і канцэртах на сцэне Крамлёўскага Палаца з'ездаў. Яе гастролі з вялікім поспехам прайшлі ў Польшчы, Венгрыі, Балгарыі, Францыі, Англіі, на Кубе і ў іншых краінах.

БЕЛТА.

МАБЫЦЬ, заўзятым аматарам опернага мастацтва і не трэба прадстаўляць салістку Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР Л. Златаву. Яна заваявала прызнанне публікі, выконваючы аднаасныя партыі ў многіх спектаклях. Ёй аднолькава «падуладныя» вобразы і лірычныя, і драматычныя, і камедыйныя такія, як Джыльда ў оперы «Рыгелета» і Мар-

ля, які падзяляў канцэпцыю рэжысуры і дырыжора (Ул. Машэнскі) у трактоўцы твора. А ў ансамбль увайшлі Аркадзь Саўчанка і Віктар Чарнабаеў, Ірына Шыкунова і Аляксандр Рудкоўскі, акцёры патрабавальныя да сябе і да партнёраў, удумлівыя і натхнёныя майстры. Да іх далучылася і Людміла Златава.

Калі слухаеш яе Царліну, калі бачыш гэты своеасаблі-

(дакладней кажучы — спрабавай уцешыць!) ашуканую Дон Жуанам Эльвіру, спасылаючыся на тое, што не яна першая і не яна апошняя ў тым доўгім «донжуанаўскім спісе», дзе адных «Іспанак — тысячы тры». На сцэне святочна настроеныя сцягне, на тым маладых і пакылых людзей, якія хацелі б бачыць шчаслівымі Царліну і Мазета: гэтая пара так аднавідае «сялянскаму ідэалу» сям'і.

і глыбокіх інтанацый, дзе і абіяцанне, і заклік, і пагроза... Выканаўца ролі Царліны пераадоляе статыку мізансэні і праз унутраны рух пачуццяў раскрывае дыялектыку па-свойму разумнай, дыпламатычнай асобы ў «прапанаваных умовах» (Дон Жуанам, вядома, прапанаваных). Дуэт А. Саўчанкі і Л. Златавай — «Ручку мне дай, Царліна...» — гучыць, здаецца,

ваецца, калі яна можа растрывоць сэрца Дон Жуана, дык і Мазета яна «абіруціць» так, што гэты вясковы цяльняк «выбухне» і стане роўным ёй гарэзай, валывым і рухавым. І такая нечаканая думка «радаецца ў залу. І гледачы ў зале дужна апладзіруюць гэтай Царліне. Яна сапраўды моцнаўска!

Фактычна з гэтага краху і пачынаецца «вясёлая драма» — Дом Жуана чакае ганьба, больш таго — трагічны фінал. І першай дала нам адчуць гэта талічкая і чароўная Царліна. Што ж, снамам пра яе — і прантычная. Па-сялянску гаспадарліва ў сваіх мыццёвых разліках. Яна прыслухоўваецца да голасу душы, але ёсць нешта такое, ад чаго яна не адмовіцца ніколі. Як узнёсла і, адначасова, проста гучыць у вуснах Л. Златавай славаці заклік Царліны: «Ну, забі мяне, Мазета...» — кожны тут шчодрога пачуцця, нібы пачэрпнутага антрысай у музыцы ары! Пад уплывам гэтай дзяўчыны Мазета набывае муннасць — ад рэўнасці да свядомага паяднінкі з «самім» Дон Жуанам яны ідуць разам і побач, Царліна і не вясковы сябра, жаніх, каханы.

Добра асэнсавана ў спектаклі такое вапанне для гучання оперы недаўменне Дон Жуана: самай загадкавай і «не проста» для яго аказалася «зусім проста» вясковая дзяўчына! А, можа, яна — і ёсць той ідэал, які яму мроіўся на пунявінах прыгод?.. Можа быць, можа быць...

Хоць спектакль ідзе на сцэне многа месцаў, ён удакладняецца па лініі акцёрскага выканання. І ў Царліне з'яўляюцца новыя адценні, дэталі, нюансы. Праўда, да гонару актрысы трэба аднесці яе здольнасць на прамеры вызначаць дакладна генеральны напрамак дзейных творчых шуканняў. Бо працэс засваення такіх шэдэўраў, як твор Мопарта, не мае межаў.

Ул. ЯФРЭМАЎ.

Фота Ст. ГРАХОЎСКАГА.

ГЭТАЯ ЧАРОЎНАЯ І ТАЯМНІЧАЯ ЦАРЛІНА

ЗАСЛУЖАНАЯ АРТЫСТКА БССР Людміла ЗЛАТАВА
У ОПЕРЫ «ДОН ЖУАН» В. МОПАРТА

фа ў «Царскай нявесце». Разіна ў «Сівільскім дырульніку» і Віялета ў «Травіядзе»... Колькі разоў актрыса радавала слухачоў у гэтых ролях! Прычым кожная з іх была яшчэ і пэўным творчым этапам у станаўленні мастакартыста, раскрывала новыя магчымасці таленту.

Так здарылася і з Царлінай у «Дон Жуане». Спектакль абудзіў у сталых наведвальнікаў тэатра і ў крытыцы абостраную цікавасць, бо тэатр прапанаваў даволі смелую рэжысёрскую і музычную трактоўку даўно вядомага мопартаўскага шэдэўра. Многае ў поспеху (нават пры ўсіх спрэчных момантах у рабоце пастаноўшчыкаў і выканаўцаў) залежала ад эладанасці ансамб-

вы і выразны партрэт маладой гарэзлівай жанчыны, якая даволі смела ўступае ў паядынак з «самім» Дон Жуанам, мікволі прыгадваецца вобраз Разіны ў тым жа выкананні. Штосці «ад яе», ад гераніі Расіні, застаецца ў абрысах Царліны. Праўда, Разіна была вытрымана актрысай у амаль традыцыйным ключы выканання гэтай партыі, у вельмі ўстойлівым малюнку сцэнічных наводзін. А тут? Першае ўражанне — Л. Златава цалкам захопленая характарам і музыкальнай плыню, якімі надзяліў гэты вобраз Мопарт. Ёй на-артыстычнаму прыемна паглыбляцца ў стыхны жаночых хітрыкаў, жаночай накетлівасці і дзівоснага жыццядаснага настрою, што ўласцівы Царліне.

...Толькі што адгучала арыя Лепарэла, які суняшаў

Дуэт Царліны і Мазета на фоне сялянскага хору — экспазіцыя вобраза, дзе актрыса адразу ж дае адчуць хітраваты, але і валывы характар, пэўную чалавечую натуру, асобу. Таму і сустрэча гэтай дасціпнай, няўрымслівай, агніста тэмпераментнай дзяўчыны з «дасведчаным» спакусіцелем Дон Жуанам з самага пачатку абляцае канфлікт паміж мужчынскім разлікам і жаночым розумам, яскрава падмацаваным эмацыянальнай сілай.

У спектаклі Дон Жуан уважліва і нават узрушана слухае Царліну. Спявае Л. Златава шчыра і пералівіста, захоўваючы ўсё багацце партыі, з тонкімі нюансамі, з прытоеным падтэкстам. Ён спакусіца дзяўчыну, а сам зачароўваецца яе спевамі. Ды і нельга не захапляцца гэтым каскадам пранікнёных

калі дзюх мінут, ды затое колькі ў ім вакальнага і эмацыянальнага зместу, як многа адценняў і намёнаў, якія абуджаюць у слухачоў асацыятыўныя водгукі сэрца! Нельгі выказванні Дон Жуана, здаецца, воль зараз уцягнуць дзяўчыну ў вір сляпога пачуцця, закружаць галаву, прымусіць яе страціць кантроль над сабой. Але голас Царліны ўжо амаль пануе над ім, ужо Дон Жуан губляе кантроль над сабой... Царліна пачынае верыць, што «такі» Дон Жуан можа даць ёй шчасце, ён жа ўсё-такі гатовы капітуляваць перад чарамі прыгажуні! Ён таксама адчувае яе настрой. Яму мроіцца блізка перамога яшчэ над адным сэрцам жанчыны...

І раптам — гарэзлівы блыск вачэй Царліны. Аказ-

«АГЕНЬЧЫК»

З МІНУЛЫХ ЧАСОЎ

КАМЕДЫЯ КАЛЬДЭРОНА «З КАХАННЕМ НЕ ЖАРТУЮЦЬ» У ГОМЕЛЬСКИМ АБЛАСНЫМ ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ

ІСПАНСКИ тэатр падарыў чалавечтву двух вялікіх драматургаў, чые п'есы пераходзяць з веку ў век, захапляючы новыя і новыя пакаленні ўдзячных гледачоў. І кожны раз, калі на сцэне іграецца твор Лопэ дэ Вега або Кальдэрона, мы пераконваемся ў тым, што іх спадчына і сапраўды багатая на гуманістычныя ідэалы, на свабодалюбівы пафас. А якая цікавая заўсёды інтрыга, які дасціпны сюжэт!

Варта пайсці паглядзець новую работу гомельскай трупы — «З каханнем не жартуюць», — і нібы ванава адкрываеш для сябе гэты даўно вядомы ісціны. Мабыць, і рэжысёра В. Кручкова прыцягнула п'еса магчымасцю шчодро раскрыць здольнасць калектыву выканаўцаў працаваць у добрым камедыйным тэмпе, у святлоным настроі, з выдумкай і сапраўды тэатральнай фантазіяй.

Калі пераказаць змест, то нічога асаблівага ў ім не заўважыш: адна з сясцёр лёгкадумная і часта бывае закаханай, другая — строгая і «непрыступная», а іх бацька сочыць за тым; каб гонар сям'і нічым не быў заплямлены... Зразумела, ён дбае толькі пра зусім прыстойны па яго разуменню шлюб для сваіх дачок. Воль прыгоды маладога чалавека, які і не збіраўся ажаніцца, але трапіў у яго пастку, і звязаны з гэтым домам, з гэтымі персанажамі, традыцыйнымі для іспанскай і італьянскай камедыяграфіі.

Рэжысура і мастак (аформіў спектакль заслужаны дэят мастацтваў Казахскай ССР А. Кляўзер) прапанаваў акцёрам зручную для мізансэні пляцоўку. Пасталяваныя планы прадугледзеў падкрэслены акцэнт на народнасці тых дзейных асоб, што сваімі наводзінамі і ўчыннамі рухаюць сюжэт, ствараюць камедыйныя сітуацыі.

Гледачы адзначаюць пластычную выразнасць мізансэні, па-майстэрску зробленых у кантэксце ідэйна-мастацкага гучання спектакля. З выканаўцаў вельмі эмацыянальна «жыве ў вобразе» дон Жуана артыст Я. Дашкоў, які і ў мове, і ў рухах застаецца паглыбленым у стыхны камедыйнага жанру. Не менш выразныя атрымаліся фігуры слуг Маскатэля і Інэсы ў Ф. Іванова і Л. Гарбуновай. Разумеючы, што паны бываюць часта дурнаватымі ў сваёй каставай упартасці, яны карыстаюцца дасціпнымі прыёмамі і дасягаюць мэты, не губляючы адчування рэальнасці. Вясёлыя, схільныя да жартаў, яны адстойваюць права на шчасце і змагаюцца за яго, бо маюць на гэта права. Сясцёр донну Леанору і донну Беатрысу іграюць С. Гаркуша і Л. Сіманюўская. Калі першая больш яскрава адцяняе лірычнасць характару герані, то другая вылучаецца культурай сцэнічнай мовы, але пакуль што не заўсёды пераконвае залу ў прывабнасці, якая абяззбройвае любога мужчыну. Мог бы

быць больш арыгінальным вобраз дон Педра, бацькі гэтых сясцёр, — цяпер ён выглядае, бадай, западта традыцыйным у сваёй «ванскай надуранасці» (В. Касценка).

Наогул у спектаклі ёсць імкненне да ранучага пераадолення звыклых штампаў так званай «іспаністацыі». Нацыянальныя рысы тэмпераменту персанажаў адцяняе музыка, якую напісаў кампазітар з Украіны А. Ратчанка. І акцёры (асабліва С. Гаркуша і Я. Дашкоў) чула ўспрымаюць яе творчыя імпульсы, добра яны пад яе і тануюць, умела фехтуюць на шпагах.

З прыемнымі ўражаннямі паўдаюць тэатр гамільчаны, паглядзеўшы такі вынаходлівы па рэжысуры і дынамічны па выкананні спектакль, мараль якога ў сьвярдэжні вялікай ачышчальнай сілы сапраўднага чалавечага кахання, што надае людзям лепшыя якасці і фарміруе пэўную асобу ў грамадстве. Нават тое, што камедыя часам гучыць амаль казачнай для сучаснага вока і сляху, успрымаецца як мастацкая рыса сцэнічнага твора, прадугледжаная пастаноўшчыкам.

Сцяпан ГАЛАВАНАЎ.

Гледачам палюбіліся ролі, якія выконвае артыст Беларускага дзяржаўнага Акадэмічнага тэатра імя Яні Купалы А. Мазлоўскі. Але ў маладога акцёра ёсць яшчэ адно захапленне — мастацкае чытанне. І тут ён тансама паказвае высокае выканаўчае майстэрства. Нядаўна А. Мазлоўскі з поспехам чытаў творы Уладзіміра Маліноўскага ў Доме работнікаў мастацтваў Мінска.

На здымку: у час выступлення.

Фота Ул. КРУКА.

У МАІ ў Маскве адбудзецца ўсесаюзная выстаўка акварэлі. Напярэдадні гэтага агляду беларускі мастакі, якія працуюць акварэллю, знаёмяцца са сваімі творамі мінчан. У Палацы мастацтваў дэманструецца каля 200 работ. Гэта самая вялікая калекцыя акварэлі, якая калі-небудзь выстаўлялася ў нашай рэспубліцы.

З серыяй акварэльных пейзажаў выступае на гэтым па-

шонка, Ю. Нежуры, І. Капляна і некаторых іншых. Ф. Гумен стварае сроднамі акварэлі індустрыяльны пейзаж. Яго работы складаюцца з кампазіцыі і па тэхніцы выканання; гэта іменная кампазіцыя, а не проста замалёўкі з прыроды.

Зусім непадобны на яго мастак Г. Ціхановіч, які паказвае рацыяналістычнай дакладнасці. Яго работы перадаюць настрой, асноўны ак-

ценкі, Г. Ціхановіча, М. Кірылава. На цяперашняй рэспубліканскай выстаўцы акварэлі, як ніколі раней, з'явілася шмат новых імёнаў. І гэта — сведчанне вялікай прывабнасці мастацтва акварэлі, мастацтва «малой формы».

На жаль, на выстаўку трапіла шмат незавершаных работ, якія часам нагадваюць прыгожыя «карцінкі», накіды, зробленыя на хату... І ўзнікае пытанне: ці не таму

дзесяты гады. Пасля яе была створана акварэльная камісія Саюза мастакоў СССР, сталі рэгулярна камплектавацца творчыя групы для паездак акварэлістаў па краіне. У іх уваходзілі па два-тры чалавекі ад кожнай рэспублікі — і вопытных, і маладых мастакоў. Маладыя вучыліся ў майстроў.

У творчых групах працавалі многія беларускія мастакі. Яны пабывалі ў Прыбалтыцы, Ленінградзе, на Волзе, у Туве, Башкірыі, Якуціі, на Далёкім Усходзе.

У такіх групах пабывалі Г. Ціхановіч, А. Драчоў, З. Літвінава, Г. Шутаў, Ю. Нежура і іншыя. Безумоўна, паездкі ўзбагацілі палітру мастакоў.

— Ці значыць гэта, што акварэльныя творы нараджаюцца толькі ў паездках, толькі на прыродзе?

— Зусім не абавязкова, — гаворыць Аляксандра Ануфрыеўна. — У кожнага мастака свой метад. Вось, скажам, работы Г. Ваўчанкі, паказаныя на выстаўцы. — Адна з іх нарадзілася ў паездках, другая створана ў майстэрні. Але якасць выканання ў іх адна — добрая. А вось пейзажы В. Цвірко створаны «а la prima», але гэта сапраўдны жываніс, без сідак на «малую форму». Работы З. Літвінавай зроблены з прыроды, яны прыгожыя і завершаныя па форме. Акварэлі Г. Шутава таксама прывезены з паездкаў, яны вылучаюцца сваёй лёгкасцю, сапраўднай «акварэльнасцю» і работы Н. Ліхоненкі (з Марілёва) — плён паездкаў...

Творы гэтых мастакоў выстаўком прапанаваў для паказу на ўсесаюзнай выстаўцы.

— Якім крытэрыям павін-

ны адпавядаць работы акварэлістаў для таго, каб быць паказанымі на ўсесаюзнай выстаўцы?

— Крытэрыі, можна сказаць, жорсткія. Па-першае, для паказу на выстаўцы будуць прымацца толькі тэматычныя творы, а не накіды, не замалёўкі, Акрамя таго, будуць разглядацца толькі тыя работы, якія выкананы акварэллю без ужывання іншых матэрыялаў. (Гуаш, тэмпера і г. д.).

— Паўўна, многія работы з нашай выстаўкі не адпавядаюць гэтым патрабаванням, асабліва першаму?

— На жаль, так. Нашы маладыя мастакі яшчэ мала пішуць акварэллю тэматычнай кампазіцыі і партрэты. Не дзіўна таму, што іх мала і на нашай выстаўцы, і ў гэтым яе недахоп.

— Затое ствараецца ўражанне, што многія маладыя занадта «эксплуатуюць» той ці іншы прыём, знойдзены не імі. Як вы лічыце?

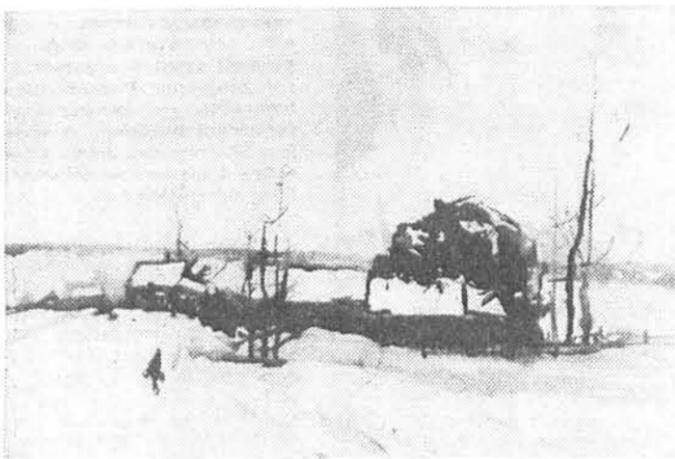
— Часам гэта здараецца на шкоду тэме. Некаторыя маладыя «грашчэ» несур'ёзным стаўленнем да акварэлі.

Між тым, акварэль надзвычай багатая сваімі адметнымі магчымасцямі і прыёмамі. Возьмем, напрыклад, нацюрморты Ул. Стальмашонка, яго твор «Вясна. Цвіце міндаль». Здаецца на першы погляд, што нічога новага. Але колькі свежасці, свайго стаўлення да тэмы! Альбо творы таго ж Г. Шутава, З. Літвінавай, С. Катковай...

На жаль, многія маладыя лічаць акварэль мастацтвам «хатнім», камерным. Але ж акварэль даўно заявіла аб сабе як мастацтва самастойнае, своеасаблівае, сур'ёзнае.

Р. БАКУНОВІЧ.

ПРАЗРЫСТЫМІ ФАРБАМІ

В. ЦВІРКО. «Зімовая мелодыя».

казе народны мастак БССР В. Цвірко. Усе яго акварэлі прысвечаны краявідам Беларусі. Мастак знарок выбірае самыя простыя, самыя звычайныя віды ландшафту, адзіночную хатку ў лесе, скрыжаванне дарог, аўтобусны прыпытак... У кожнай рабоце ён імкнецца перадаць стан роднай прыроды ў розныя поры года, яе фарбы. Фарбы гэтыя сціплыя, мяккія, задуменныя і душэўныя — такія, якія ўласцівы беларускаму краявіду. Гэткія ж простыя кампазіцыі акварэльных работ мастака. Натуральна, што ў іх, як у ціхай задушэўнай гутарцы, няма месца гучным словам, гучным, інтэнсіўным фарбам. Але на поўную моц гучыць у стрыманай сціплай гаме любоў да роднай зямлі, перададзена яе своеасабліва прыгажосць.

Дабротыя, як заўсёды, густыя па колеру, гарманічныя акварэльныя нацюрморты Я. Красоўскага. Завершаныя, нават вытанчаныя нацюрморты А. Паслядовіч.

Дасканалыя акварэлі Г. Ваўчанкі, Л. Лейтмана, Р. Кудрэвіч, Ул. Стальма-

многія маладыя бяруцца за акварэль, што яна здаецца ім «лёгкім відам» мастацтва?

На гэтае пытанне, а таксама на некаторыя іншыя, адказвае член акварэльнай камісіі Саюза мастакоў СССР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Паслядовіч.

— Не магу пагадзіцца, што працаваць акварэльнымі фарбамі лёгка. Усё залежыць ад таго, як ставіцца да работы. Бясспрэчна, акварэль — адзін з самых мабільных, зручных, асабліва ў паездках, матэрыялаў: планшэт, скрынчак з фарбамі — не цяжар. Але тое, што акварэллю можна ўсюды пісаць, ні ў якім разе не зніжае патрабаванняў, не замяняе ні майстэрства, ні нават рамяства... Да таго ж, сур'ёзныя мастакі часта дапісваюць работы, зробленыя з прыроды, у майстэрні альбо пішуць на памяці, таму што ставіцца да акварэлі, як да жыванісу — з усімі яго патрабаваннямі.

А што тычыцца цікавасці да акварэлі, дык яна сапраўды рэзка ўзрастае ў апошнія дзесяць-пятнаццаць гадоў. Штуршком паслужыла і ўсесаюзная выстаўка акварэлі, наладжаная ў шасці-

цэнт твораў мастак ускладае на колер.

Побач з вопытнымі майстрамі выступаюць мастакі сярэдняга пакалення, і тыя, хто толькі спрабуе свае сілы ў акварэлі: работы маладых акварэлістаў займаюць большую частку экспазіцыі.

Акварэлі З. Літвінавай ствараюць адчуванне радасці жыцця, святочнасці, нават дзёрзкасці, уласцівай маладосці. Мастак не баіцца спалучаць самыя, здавалася б, супроцьлеглыя фарбы, але гэта мастацкая дзёрзкасць чалавека, якому не здраджвае густ і пачуццё гармоніі.

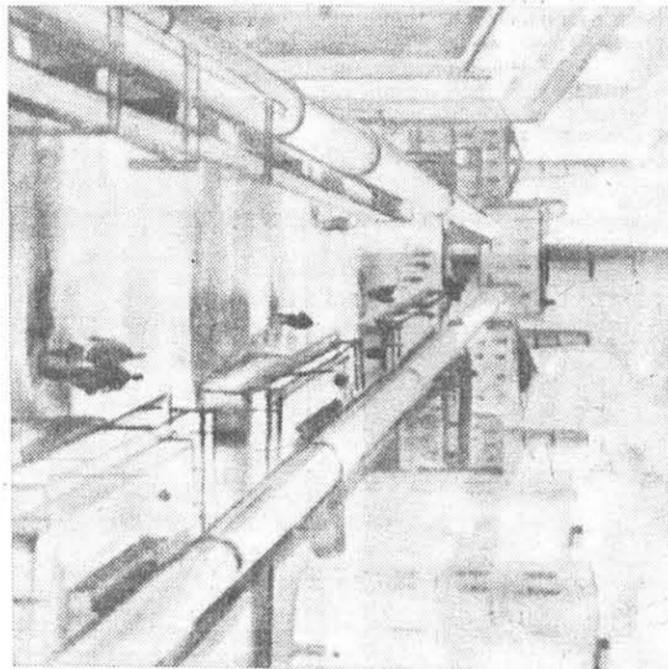
Малады мастак з Віцебска Г. Шутаў паказаў серыю мініячур, прысвечаных Башкірыі і яе прыродзе. Работы Г. Шутава цікавыя сваёй кампазіцыйнай пабудовай, сваім настроем. А галоўнае — у іх створаны вобраз братняй рэспублікі.

Вабяць сваім каларытам работы маладога мастака (таксама з Віцебска) В. Лук'янава, — серыя акварэлей «Савецкая Эстонія». Праўда, пакуль што яго работы больш нагадваюць ілюстрацыі да прачытанай кнігі...

Сваёй тэмай, своеасабліва-сцю манеры вылучаюцца акварэлі Л. Драчова, Н. Ліхо-

І. ГУМЕН. «Жаночы партрэт».

М. СВИСТУНОВ. «Цэментны завод у Крычаве».

У НАШЫХ ЛІТОЎСКІХ СЯБРОЎ

МУЗЕЙ ПАРТЫЗАНСКОЙ СЛАВЫ

У Антанайскім лесе ствараецца музей партызанскай славы. Тут рэканструюцца былыя зямляныя, дзе базіраваліся атрады партызанскай брыгады «Жалыгірыс», апэратыўныя групы ЦК Кампарціі і ЦК камсамолу Літвы, Паўночны абком партыі.

Аўтары праекта рэстаўрацыі — архітэктары В. Кайкарэне, Р. Казлаўскас, Р. Тарабільдзене і інжынер І. Чарняўскас імкунца ва ўсім не адступіць ад

гістарычнай праўды. У лесе адновіцца замаскіраваныя палывы шпіталь, друкарня, млын, кухня і іншыя пабудовы. Адзін будынак будзе ўзведзены на нава. У ім размесціцца экспазіцыя, якая раскажа пра подзвігі народных месціўцаў.

Лясны музей адкрыецца ў дзень 30-годдзя Перамогі над фашысцкай Германіяй.

СІМФАНІЧНЫ АРКЕСТР — У ВЕСЦЫ

Кіраўнікі Літоўскай дзяржаўнай філармоніі і калгаса «Драўгас» Радзвілішчскага раёна пад-

пісалі дагавор аб адкрыцці ў калгасе філіяла філармоніі. Цяпер у калгасным Палацы культуры штомесяц будуць наладжвацца канцэрты з удзелам сімфанічнага і камернага аркестраў, а таксама іншых лепшых прафесіянальных калектываў і салістаў.

Першы такі канцэрт, на якім выступіў сімфанічны аркестр філармоніі пад кіраўніцтвам народнага артыста рэспублікі Ю. Дамаркаса, ужо адбыўся.

Філіял філармоніі адкрыты таксама ў калгасе «Кунігішкяй» Пранайскага раёна.

ЮБІЛЕЙ КНИГАВЫДАЎЦОУ

Звыш трохсот назваў кніг, агульны тыраж якіх склаў

шэсць мільёнаў, выпусціла ў мінулым годзе рэспубліканскае выдавецтва «Вага». Кнігі тут з густам афермілююцца лепшымі мастакамі. Неаднойчы яны адзначаліся прэміямі і дыпламамі на ўсесаюзных і міжнародных выстаўках і конкурсах. Нядаўна ў Вільнюсе ўрачыста быў адзначаны 30-гадовы юбілей гэтага выдавецтва.

НОВАЯ «ВЯСЁЛКА»

Універсальная кнігарня «Вайварыкштэ» («Вясёлка») адкрыта ў адным з мікрараёнаў літоўскай сталіцы. У першыя ж дні работы магазіна аматары кнігі набылі тут шмат палітычнай, мастацкай, дзіцячай і іншай літаратуры.

Калектыву работнікаў апарата Міністэрства культуры БССР выказае спачуванне начальніку бібліятэчнай інспекцыі І. А. САНКОВАЙ у сувязі з напаткаўшым яе горам — смерцю маці.

Рэдкалегія, калектыву супрацоўнікаў рэдакцыі што-тыднёвіка «Літаратура і мастацтва» выказае спачуванне члену рэдкалегіі САНКОВАЙ Іраідзе Аляксандраўне ў сувязі з напаткаўшым яе вялікім горам — смерцю маці.

МЫ ДОУГА размаўлялі з Пятром Паўлавічам Калесніковым аб жыцці, мастацтве, літаратуры. Потым я з ім сустраўся яшчэ і яшчэ раз. Любаваўся яго карцінамі, выязджаў з ім на электрычны за горад у зямовы лес, назіраў, як ён працуе...

Нейкае радаснае пачуццё заставала ў душы ад самога Пятра Паўлавіча, цікавага

Цудоўныя пейзажы Калеснікова з'яўляюцца зброй у руках тых, хто беражэ прыроду, а гэта значыць, і беражэ прыгожае ў чалавечай душы.

У апошні час Калеснікаў усё часцей і часцей уводзіць у кампазіцыю сваіх твораў чалавека. Згадзіцеся, што на фоне прыроды чалавек чалавек са сваімі радасцямі і засмучэннямі, клопатамі і трывогамі больш зразумелы,

раўлі ад мяне на пэўнай адлегласці, але вось жыццёвае поле... Яно спелае, ураджайнае. Дзеся яго аддалі свае жыцці тыя, хто ляжыць у брацкай магіле. Дзеся яго, а гэта значыць і дзеся нашага агульнага шчасця, жыве на свеце ўбелены сівізной чалавек...

Вось некаторыя меркаванні, выписаныя з кнігі ўражанняў, якая запаўнялася на

тут. Зайздросчу Вам (белай зайздросцю), што Вы можаце сваёй працай прыносіць людзям столькі радасці, натхнення іх на прыгожыя ўчынікі. Вялікае Вам дзякуй і нізкі зямны паклон. Студэнтка БПІ Валіяціна Каламіец. 29.X.1972 г.

«Паважаны Пётр Паўлавіч! Мы наведалі Вашу выстаўку і засталіся задаволенымі. Усе Вашы карціны вельмі прыгожыя і жыццёвыя. Пасля нашай перамогі над амерыканскімі агрэсарамі мы таксама пабудзем нашу краіну такой жа прыгожай, як і Ваша вялікая Радзіма. Такой Вы паказалі яе ў сваіх работах. Студэнты БПІ з В'етнама Нгуен Зань-Тхань і Нгуен Суань-Лі. 31.X.72 г.»

Калеснікаў бачыць жыццё ўзнісла, романтичным. У яго бачанні свету шмат радасці, аптымізму. Нават у такой карціне, як «Жураўліны клін», напісанай з сумам аб непаўторнасці жыцця, адчуваецца ўрачыстасць перамогі.

Чаму так?

Чытачу, напэўна, будзе цікава даведацца крыху і аб жыцці Калеснікава.

Бацька Пятра Калеснікава быў машыністам паравознага дэпо Пензы. Чалавек памяркова і разумны, ён на захваленні свайго сына малываннем, адрагаваў так:

— Ты, Пеця, малывання не кідай. Малай, калі ласка. Але ў мастацкае вучылішча пакуль іці неўляга. Мне здаецца, краіне цяпер больш патрэбны машыністы, чым мастакі. Папрацуй, сыноч, прыглядзіся да жыцця, да глыбіні сэрца зразумей, якім прыгожым робіць яго наша Савецкая ўлада. Вось тады, калі ласка, ідзі ў сваё мастацкае.

Пётр у 1929 годзе пасля заканчэння сярэдняй школы і трохмесячных спецыяльных курсаў прышоў на паравоз памочнікам машыніста. Праз год стаў машыністам. Вяртаўся ноччу з рэйса, браўся за аловак і фарбы, апантаны, да золку працаваў над эцюдамі...

Шлі гады. Ён стаў высокакваліфікаваным інструментальшчыкам, потым закончыў адзін тэхнічны інстытут, затым яшчэ адзін. Былі першыя пяцігодкі — і важнай для Радзімы была яго

праца канструктарам у Ленінградскім дзяржаўным інстытуце праектавання машынабудаўнічых заводаў.

Была вайна, і ён працаваў на абаронным заводзе начальнікам цэха. Былі гады аднаўлення разбуранай гаспадаркі — і ён накіроўваецца арганізоўваць інструментальную гаспадарку Мінскага гадзіннікавага завода, якую ўзначальваў да самага выхodu на пенсію. Чытаў лекцыі студэнтам БПІ, без вучонай ступені мае званне дацэнта...

— Усё, здавалася, было важней гэтага, — усміхаецца Пётр Паўлавіч і паказвае рукой на карціны. — Было проста некалі, трэба было зрабіць столькі канкрэтных спраў...

А цяпер вось прызванне мастака сказала аб сабе.

Пётр Паўлавіч стаў для Мальберта ў сваім пакоі, але не маляваў, а трымаў у руках аркуш, спісаны акуратным вучнёўскім почыркам.

— Пачытай, што пішуць мае сябры з Клецка, — радасна усміхаючыся, працягнуў мне яго.

«... Мы вельмі рады, што ў нашым жыцці ёсць Вы — чалавек шчодрай душы і вялікага сэрца. Паведамаем, што падараваная Вамі нам персанальная выстаўка Ваших работ, прысвечаная 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, дзейнічае і зараз, яе наведалі не толькі вучні і настаўнікі нашай школы, а і многія людзі раёна.

Перад уступленнем у камсамол сюды ідуць дзяўчаты і юнакі нашага раёна, каб яшчэ раз сказаць аб сваёй любові да Радзімы.

Прыязджайце, Пётр Паўлавіч, да нас у госці, вельмі чакаем...

Вучні Клецкай школы-інтэрната».

— Абавязкова паеду. — сказаў Калеснікаў, а потым радасна паведамаў: — Ведаеш, пасля таго, як я падарыў дзецім з Клецка свае работы, майму прыкладу паследавалі маладыя мастакі Уродніч, Дашкевіч, Макаравіч, Борскі, Салушка і іншыя. Яны адаслалі ў адрас дзіцячых устаноў 47 сваіх работ. Малайцы! Трэба, каб у кожнай дзіцячай установе былі свае малыя «трацякоўкі» — свае куткі мастацтва.

А. НИКАЛАЙЧАНКА.

ПАДАРУНКІ МАСТАКА

субседніка, шчырага і ўспрымальнага чалавека. Але сказаць так, значыць зусім мала сказаць...

Без хвалявання, абьякава прайсці міма яго карцін, выкананых у лепшых рэалістычных традыцыях рускіх і беларускіх мастакоў, нельга. Гляджу на яго карціну «Вясна ідзе» і думаю: якімі якасцямі трэба валодаць чалавеку, каб вось так, па-святочнаму ўрачыста перадаць радасць абуджэння прыроды, і над лясной прагалінай, запоўненай талай вадой, прасвечанай наскрозь красавіцкім сонейкам, паставіць царыцый тонкую бярозку, выписаную да таго ўсхвалявана, што адчуваеш, як на яе пакуль што голых галінках наліваюцца сокам пупышкі. Я не проста любавалася гэтай царыцай-бярозкай, а раптам адчуў, што лясную прыгажуню неабходна расціць, ахоўваць!

Але ў многіх такіх работах Пятра Паўлавіча прырода не проста фон, а самастойны кампанент з уласным прызначэннем. Убярэ гэты кампанент з палатна і карціна страціць усялякі сэнс.

«Жураўліны клін» — адна з лепшых работ Пятра Паўлавіча.

...Сярод жытнёвага поля, на абочыне прасёлкавай дарогі — сціплы абеліск. З неакрытай галавой стаіць перад ім афіцэр, скроні якога серабрацца снегам перажытага. А над ветэранам і малым ляском, што раскінуўся на ўскрайку поля, на фоне спакойна-яснага неба, якое толькі можа быць у пачатку верасня, ляжыць жураўлі. І ў бліжэйшым ад гледача страі паміж трэцій і чацвёртай птушкай той самы прамежак... Я не бачу ветэрана, ён стаіць да мяне бокам, насупраць брацкай магілы, а жу-

розных — і агульных, і персанальных выстаўках работ Пятра Паўлавіча.

Дэкада выяўленчага мастацтва БССР у Саюзе мастакоў БССР з 20 красавіка па 1 мая 1973 года. «Да чаго глыбокі сэнс карціны «Жураўліны клін»! Проста — легенда жыцця...

Урач, удзельніца Вялікай Айчыннай вайны Р. Капыловіч. 23.IV. 1973 г.»

Персанальная выстаўка карцін, прысвечаная 50-годдзю ўтварэння СССР і 55-й гадавіне Вялікага Кастрычніка ў інтэрнаце № 5 Беларускага політэхнічнага інстытута. Кастрычнік 1972 года:

«Паважаны Пётр Паўлавіч! Сёння я ўпершыню адчула, што можна быць улюбленай у карціну. Кожны дзень прыбігаю сюды, да Ваших «Падмаскоўных вечароў», гляджу і ніяк не магу наглядзецца, зачаравала яна мяне і ўсё

ЧАРОЎНЫ СВЕТ ПРЫГОЖАГА

ШТО гавораць экспанаты «лясной скульптуры» Харлампію Сцяпанавічу Хрышчанавічу? Ён, сам аўтар твораў, іншы раз успамінае тыя минуты, калі ўгледзеў мудрагеліста сплечены карэньчык, сухую галінку на дрэве, якая яму адразу ж уявілася грацыёзнай ланню ці белакрылаю чайкай над ціхаю плыню рэчкі... Нам жа, хто наведвае кватэру Харлампія Сцяпанавіча, не ўявіць тых канкрэтных мясцін, дзе пабываў ён — тонкі, назіральны ўмельца. Мы бачым яго творы, як кажуць, у закончаным выглядзе і амаль беспамылкова даём назвы ім. Вось бусел прынес у гняздо корм буслянці. Так і хочацца сказаць: хутка і малы падрасце і залунае ў нябёсах, паляціць. Работа гэта называецца «Жыццё ідзе». А вось і

«Горды Буравеснік» — у імклівым руху, у палёце. «Зяец дзеда Мазая» — кранаўся зямлі, здаецца, ён страпянуўся і набірае свой бег. Вось востра-носае лісіца каля калабка.

А саблівае месца ў яго дэмашній экспазіцыі займаюць творы на літаратурныя тэмы. «Ля параднага пад'езда», «Дон-Кіхот», «Разгульны» і інш. А якая прывабная «Балерына!» Уся ў вольным, пластычным руху. Выклікае лёгкую ўсмешку задорная «Лявоніха», глыбокі роздум — «Рука сябра», дзе да дзіцячай рукі прыгарнуўся лагодны сабака.

У гады Вялікай Айчыннай вайны Харлампій Сцяпанавіч — афіцэр Савецкай Арміі — змагаўся з ворагам на розных франтах: удзельнічаў у жорсткіх баях на Арлоўска-Курскай дузе, вызваляў Кіеў, Польшчу,

штурмаваў Дуклінскі перавал у Карпатах, вызваляў Прагу... Пасля вайны — адказная работа ў Міністэрстве фінансаў БССР. Але ён заўсёды знаходзіў і знаходзіць час, каб па-мастакоўску палюбавацца прыродай, натхніцца ёй, убачыць чароўнае.

Харлампій Хрышчанавіч — адзін з 80 членаў секцыі «Прырода і творчасць», якая арганізавана больш як тры гады назад Беларуска-рэспубліканскім грамадствам аховы прыроды. У ёй аб'яднаны людзі розных узростаў, розных прафесій. Секцыя выпрацавала «свой беларускі почырк» лясной скульптуры. Для яго характэрна, калі можна так сказаць, натуральнасць. Многіх фігур і кампазіцый амаль не кранаўся разец, яны ўзяты ў прыроды і ледзь-ледзь падпраўлены. Умельцы пазбягаюць

афарбоўкі, лагіроўкі сваіх твораў, шукаюць прыгажосць у самім дрэве.

Работа секцыі беларускіх умельцаў артымала высокую ацэнку. У мінулым годзе калектыў секцыі «Прырода і творчасць» удастоены Дыплама першай ступені ВДНГ СССР.

Секцыя актыўна прапагандуе лясную скульптуру. Праведзена ўжо 17 выставак. На апошняй экспанавалася больш як 1500 твораў лясной скульптуры. Да членаў секцыі звяртаюцца дзесяткі рабочых, служачых, студэнтаў і школьнікаў, якія атрымваюць належныя кансультацыі, парады.

З году ў год секцыя папаўняецца новымі ўмельцамі і добра тое, што сярод іх многа моладзі. Той моладзі, якая вучыцца бачыць у прыродзе чароўны свет прыгожага.

УЛ БАРАВЕЦ.

Ліса.

Жыццё ідзе.

Малыш.

АБ ЛЕНИНЕ, АБ РАДЗІМЕ, АБ ПАРТЫІ

Атрымаўшы перамогу на сельскіх і раённых аглядах, звыш чатырох тысяч удзельнікаў мастацкай самадзейнасці Віцебшчыны тры дні дэманстравалі сваё мастацтва на абласной сцэне.

Узросшае выканаўчае майстэрства паказалі старэйшыя хоры саўгаса імя Раманава Бешанковіцкага, калгаса «1 Мая» Талачынскага, пасёлка Высокае Аршанскага раёнаў і іншыя.

Высокую ацэнку журы і глядачоў заслужыў народны цымбальны аркестр калгаса «Рассвет» з Пастаўшчыны.

Багатай і разнастайнай была праграма ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці Віцебскага і Браслаўскага раёнаў.

Абласны агляд народных талентаў праходзіў у дні, калі ў краіне пачаўся Усеаюзны фестываль самадзейнага мастацтва. Віцебчане паказалі, як узрасла цяга да прыгожага ў працаўнікоў гарадоў і вёсак, як павысіўся ідэйны і мастацкі ўзровень артыстаў-аматараў.

Большасць выкананых на аглядах песень і вершаў — аб Леніне, партыі, Радзіме, аб міры і дружбе паміж народамі, аб родным краі, аб стваральнай працы земляробаў. Многія творы прысвечаны падзвігу савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Віцебшчына багатая не толькі спевакамі, чыталікамі, музыкантамі і танцорамі. Нямала тут і самадзейных мастакоў, народных умельцаў. Каля 400 твораў кывалісу, графікі, скульптуры, разьбы па дрэву, чаканкі, ткацтва, вышыўкі, вязанія прадстаўлена на абласной выстаўцы. Тут — карціны самадзейнага мастака Д. В. Крупені з Ушацкага раёна «На калгасным таку», «Сельская мадонна», «Сенякос», «Выход з блакады», «Над ракой Уначы». Яго калега з Лепеля Г. І. Колчынін — аўтар жывапісных палотнаў «Лён» і «Пастух». Любымі заятак А. В. Касцюкевіча з Міёрскага раёна — чаканка. На выстаўцы экспануецца яго кампазіцыя «Танец».

Большасць работ прысвечана працы і побытаю роднага краю. Выстаўка, як і агляды канцэрты мастацкай самадзейнасці, выклікала жывую цікавасць віцебчан.

БЕЛТА.

Фільмы кінааматара

Дзесяць гадоў не разлучаецца з кінакамерай былі інжынер-чыгуначнік, а зараз пенсіянер — Антон Гаўрылавіч Шапчыц. Разам з членамі кінастудыі пры ДOME культуры чыгуначнікаў Оршы, якую ўзначальвае, ён зняў шмат цікавага матэрыялу аб жыцці роднага горада. На рахунку кінааматараў ёсць работы, прысвечаныя слаўнаму юбілею — 30-годдзю Перамогі над фашысцкімі акупантамі. Адна з іх — фільм аб Алене Захараўне Кардоўскай, актыўнай ўдзельніцы партызанскага руху, маці бясстрашнага Жэні Коржана — ад'ютанта легендарнага камбрыга Канстанціна Сяргеевіча Заслонова. Кадры расказваюць пра вялікую выхаваўчую работу, якую праводзіць Алена Захараўна сярод падарастаючага пакалення. Паказана яна і як артыстка народнага тэатра Дома культуры чыгуначнікаў, дзе выканада дзесяткі ролей.

Я. ПАЙКІН.

6 лютага адбылося пацярпае насяджэнне калегіі Міністэрства культуры Беларускай ССР і прэзідыума БРК прафсаюза работнікаў культуры, на парадку дня якога стаяла пытанне «Аб выніках 1974 года і задачах устаноў культуры і мастацтва рэспублікі на выкананні рашэнняў снежаньскага (1974 года) Пленума ЦК КПСС і XIV Пленума ЦК КП Беларусі».

На насяджэнні ішла грунтоўная гаворка аб вялікай ролі устаноў культуры і мастацтва ў прапагандзе рашэнняў XXIV з'езда КПСС, эстэтычным выхаванні працоўных, фарміраванні ў савецкіх людзей высокіх маральных якасцей. Звярталася асабліва ўвага на неабходнасць павышэння ўзроўню работніцкай культуры, павышэння рэпертуару тэатральных калектываў, павышэння ідэйна-мастацкай якасці спектакляў, канцэртных праграм, стварэння новых яркіх твораў аб працоўных падзвігах перадавікоў п'яцігодкі, твораў, у якіх глыбока і ўсебакова адлюстраваліся б поспехі краіны, рэспублікі ў будаўніцтве камунізму.

Работнікі культуры закліканы ў адказ на Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да савецкага народа надаць развіццю сацыялістычнае спарборніцтва за паспяховае выкананне і перавыкананне п'яцігодкі года і п'яцігодкі ў цэлым.

Калегія Міністэрства культуры БССР і прэзідыум БРК прафсаюза работнікаў культуры адобрылі сацыялістычны абавязальны калектываў арганізацый і прадпрыемстваў Міністэрства культуры БССР на 1975 год.

САЦЫЯЛІСТЫЧНЫЯ АБАВЯЗАЦЕЛЬСТВЫ КАЛЕКТЫВАУ АРГАНІЗАЦЫІ І ПРАДПРЫЕМСТВАУ МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ БССР НА 1975 ГОД

Работнікі культуры рэспублікі, ажыццяўляючы разам з усімі працоўнымі праграму эканамічнага і сацыяльнага прагрэсу, намечаную XXIV з'ездам КПСС, паспяхова завяршылі выкананне заданняў 1974 года і ўнеслі свой уклад у далейшае развіццё культуры і мастацтва рэспублікі.

Тэатры і канцэртныя арганізацыі паказалі працоўным рэспублікі 19,9 тысяч спектакляў, што на 564 спектаклі больш, чым у 1973 годзе. На канцэртах і спектаклях пазывала 6,7 млн. жыхароў рэспублікі — на 194,6 тысяч чалавек больш, чым у 1973 годзе. Для працаўнікоў сельскай гаспадаркі паказана 5313 спектакляў. Тэатры ажыццявілі п'яцігодку 70 новых спектакляў. Рэпертуар тэатраў і канцэртных арганізацый папоўнены лепшымі творамі аб гераічнай працы савецкага народа.

За кошт больш эканомнага і эфектыўнага выкарыстання матэрыяльных рэсурсаў тэатры рэспублікі знізілі страты на 99,7 тысяч рублёў супраць 1973 года. Канцэртныя арганізацыі атрымалі прыбытак у суме 62,3 тысячы рублёў.

Праведзена пэўная работа па далейшаму развіццю і ўдасканаленню сеткі культурна-асветных устаноў, паглыбленню зместу і ўзабагацэнню форм культурнага абслугоўвання насельніцтва. Адкрыта 103 клубныя установы, 15 сельскіх масавых бібліятэк, 12 дзіцячых музычных школ, 2 музеі. Створана 452 сельскія дамы культуры, завершана пераўтварэнне ўсіх прыклубных бібліятэк у самастойныя. Нанава створана на вёсцы звыш 600 новых гурткоў народнай творчасці. Калектывамі мастацкай самадзейнасці дадзена больш як 80 тысяч канцэртаў і спектакляў.

Вызначаючы свае задачы ў святле рашэнняў снежаньскага (1974 г.) Пленума ЦК КПСС і выступлення на Пленуме Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева, у адказ на Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС да партыі, да савецкага народа і Пастановы ЦК КПСС. Савета Міністэрства БССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ «Аб Усеаюзным сацыялістычным спарборніцтве работнікаў прамысловасці, будаўніцтва, транспарту за дзятэрміновае выкананне народнагаспадарчага плана на 1975 год і паспяховае завяршэнне дзевятай п'яцігодкі» работнікі культуры Беларусі прымаюць на сябе наступныя сацыялістычныя абавязальствы:

1. Забеспечыць высокі ідэйна-мастацкі ўзровень спектакляў і канцэртных праграм, пашырыць работу па прапагандзе сімфанічнай, харавой, камернай і народнай музыкі, развіццю музычна-асветнай работы сярод насельніцтва;

— папоўніць рэпертуар тэатраў і канцэртных арганізацый 73 новымі п'яцігодкамі, якія адлюстравваюць веліч стваральнай працы савецкіх людзей, іх высакародныя ідэалы і мэты;

— паказаць працоўным рэспублікі 21 тысячу канцэртаў і спектакляў, у тым ліку, для працаўнікоў вёскі 6 тысяч;

— арганізаваць не менш як 600 творчых сустрэч майстроў мастацтваў, калектываў і асобных выканаўцаў тэатральна-глядзельных арганізацый перад працоўнымі горада і вёскі, студэнцкай і вучнёўскай моладдзю, воінамі Савецкай Арміі. Пашырыць практыку заключэння дагавораў творчай садружнасці тэатраў, канцэртных арганізацый з прамысловымі прадпрыемствамі, саўгасамі і калгасамі;

— павялічыць сярэдняму наведваемасць спектакляў і канцэртаў на 2 працэнты супраць леташняга;

2. Весці далейшую работу па павышэнню эфектыўнасці і ўдасканаленню форм культурна-асветнай работы, накіраванай на забеспячэнне шырокай галоснасці сацыялістычнага спарборніцтва працоўных калектываў, актыўную прапаганду дасягненняў навукова-тэхнічнага прагрэсу, перадавога вопыту, на павышэнню ўзроўню дзейнасці клубных устаноў, бібліятэк, музеяў, паркаў культуры і адпачынку па працоўнаму, інтэрнацыянальна-патрыятычнаму, ідэйна-маральнаму, эстэтычнаму выхаванню насельніцтва;

— актыўна ўключыцца ва Усеаюзны фестываль мастацкай творчасці, забеспячэнне далейшае развіццё ўсіх відаў і жанраў самадзейнага мастацтва. Павялічыць колькасць калектываў мастацкай самадзейнасці на 600, у тым ліку харавых на 100, драматычных — 80, танцавальных — 80, му-

зычных — 120, агітбрыгад — 70, прыкладнага і выяўленчага мастацтва — 75, папоўніць калектывы народнай творчасці на 8 тысяч чалавек;

— арганізаваць правядзенне на высокім ідэйна-мастацкім узроўні ў раённым, гарадскім дамах культуры і клубных дамах 4 лекцыі (даклады), 4 масавых мерапрыемстваў; 5 канцэртаў прафесіянальнага і самадзейнага мастацтва; у сельскіх дамах культуры і клубных дамах 3 лекцыі (даклады), 9 масавых мерапрыемстваў, 2 канцэрты. Забеспячыць работу пры кожным раённым, гарадскім дамах культуры не менш як 10, сельскім ДOME культуры — 6, сельскім клубе — 3 гурткоў мастацкай самадзейнасці;

— у кожным рэспубліканскім і абласным музеях стварыць не менш як 2—3 перасоўныя выстаўкі;

— удасканаліць формы арганізацыі вольнага часу працоўных у парках культуры і адпачынку. Прыняць меры да папаўнення паркаў атракцыянамі, неабходнымі збудаваннямі і пераводу іх на круглагадовую работу;

— ажыццявіць перавод дзяржаўных масавых бібліятэк на цэнтралізаваную сістэму ў Брэсце, Віцебску, Мазыры, Гродна, Барысаўе, Маладзечна, Магілёве, Бярозаўскім, Бешанковіцкім, Талачынскім, Рагачоўскім, Карэліцкім, Смалявіцкім і Шклоўскім раёнах;

— забеспячыць на 5 працэнтаў прырост колькасці чытачоў масавых бібліятэк; дзевяці абарачальнасць кніжнага фонду па гарадскіх бібліятэках да 1,7, па раённых — 1,5, сельскіх — 1,1, дзіцячых — 2 разоў; павялічыць чыталіцкасць кніг па гарадскіх бібліятэках да 23, раённых — 19, сельскіх — 15, дзіцячых — 29;

— весці далейшую работу па пашырэнню сеткі культасветустаноў і ўмацаванню іх матэрыяльнай базы. Адкрыць 147 клубных устаноў, 53 бібліятэкі, 20 дзіцячых музычных школ; забеспячыць поўнае і савеснае асваенне асігнаванняў, выдзяляемых на ўтрыманне культасветустаноў.

3. Забеспячыць заканчэнне будаўніцтва і ўводу ў дзеянне дамоў культуры ў Пінску, Крычаве, п'яцігодкаў будаўніцтва ў Мінску і рэканструкцыю фасада сярэдняй спецыяльнай музычнай школы пры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага, завяршыць будаўніцтва і абсталяванне Мінскага музычнага вучылішча імя М. І. Глінкі, матэрыяльна-тэхнічнае забеспячэнне і камплектаванне абсталявання пусковых аб'ектаў.

4. Забеспячыць актыўны ўдзел усіх устаноў культуры і мастацтва ў падрыхтоўцы і правядзенні 30-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, правесці творчыя справаздачы мастацкіх калектываў і майстроў мастацтваў перад працоўнымі, ажыццявіць п'яцігодку тэматычных канцэртных праграм і спектакляў, правесці рэспубліканскую, абласную і перасоўную выстаўку «30 гадоў Перамогі». Актываваць прапаганду сродкамі культуры рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцый савецкага народа, правесці ў кожнай установе культуры тэматычныя канцэрты, вечары, ушаноўванне ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, арганізаваць выстаўкі, прыняць актыўны ўдзел у арганізацыі паходаў моладзі па месцах баявой славы.

5. Да 1 студзеня 1976 г. завяршыць пашпартызацыю помнікаў гісторыі і культуры рэспубліканскага і мясцовага значэння;

— завяршыць рэстаўрацыйныя работы на помніках архітэктуры — Спаса-Праабражэнскай царквы ў г. П. Заслаўі, часоўні ў вёсцы Лясная, дома-музея Э. Ажэшкі ў Гродна, палаца ў вёсцы Хальч і Кансервацыю руін Благавешчанскай царквы ў Віцебску;

— забеспячыць узвядзенне манумента ў гонар савецкай маці-патрыёткі ў г. Жодзіна.

Выконваючы прынятыя сацыялістычныя абавязальствы, работнікі культуры і мастацтва рэспублікі пымуць актыўны ўдзел у рэспубліканскім спарборніцтве за лепшую п'яцігодку культуры і мастацтва ў абласных і перасоўных сродкамі культуры і мастацтва сацыялістычнага спарборніцтва вытворчых калектываў, работнікаў прамысловых прадпрыемстваў, будоўляў, калгасаў і саўгасаў, інтэлігенцыі, паспяховага завяршэння дзевятай п'яцігодкі.

СТВОРАНА ТАВАРЫСТВА

Трывала ўвайшла ў кожную сям'ю шахцёрскага горада Салігорска кніга. Чытачамі 13 бібліятэк, агульнай кніжнай фонд якіх складае 325 тысяч тамоў, з'яўляюцца каля 27 тысяч чалавек, многія з іх маюць уласныя бібліятэкі. Уважліва сочаць за кніжнымі навінкамі і папаўняюць імі свае кніжныя паліцы кандыдат тэхнічных навук І. Махлянін, зваршчыца УМБ-108 С. Каралева, дырэктар сярэдняй школы № 4 С. Асоўскі, слесар БУ-123 А. Прагасеня, інжынер-тэхнолаг тэста сталовых і рэстаранаў В. Лабада, дыспетчар другога рудаўпраўлення Р. Кавалевіч і інш. Адным толькі магазінам аблікагандаю за мінулы год прададзена літаратуры на суму 129 тысяч рублёў!

Нядаўна аматары кнігі сабраліся на ўстаноўчую канферэнцыю па стварэнню свайго таварыства. Выбрана праўленне з 15 чалавек. Старшыня яго — рэдактар шматтыражнай газеты камбіната «Беларуськалій» імя 50-годдзя СССР Г. Дубоўскі, намеснік — загадчыца кніжнага магазіна А. Квасаварава.

Л. ДЗЕНІСЮК.

Зарачанская сельская бібліятэка Бярозаўскага раёна адлюстніла да ліку лепшых. Працуе тут маладая, энергічная загадчыца Тацяна Шаўлюк. Амаль кожны жыхар вёскі з'яўляецца актыўным чытачом бібліятэкі.

На здымку — Тацяна Шаўлюк.

Фота І. АСКІРКІ.

ПА СЛЯДАХ ВYSTУПЛЕННЯУ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА» «ШЛЯХАМ ПОЧУКАУ»

10-га студзеня г. г. пад тым жагалючым у шотыднёвіку быў змешчаны артыкул В. Даліюнаса, у якім узнімаўся пытанне работы народных тэатраў рэспублікі, у прыватнасці рэжысуры.

Дырэктар Рэспубліканскага Дома народнай творчасці Г. М. Талчынская ведае міла рэдакцыю аб тым, што «з мэтай павышэння кваліфікацыі рэжысураў і загадчыкаў паставаўнай часткі народных тэатраў пры РДНТ створана і сістэматычна працуе лабараторыя рэжысураў народных тэатраў. На занятках наладжваецца погляд лепшых спектакляў на народных калектываў. Пасля рэжысуры ўдзельнічаюць у абмеркаванні гэтых паставаў, абмяняваюцца вопытам работы».

Акрамя таго, працягвае яна, Рэспубліканскі дом народнай творчасці разам з Беларускамі тэатральным аб'яднаннем праводзіць семінары рэжысураў народных тэатраў на базе прафесіянальных і лепшых народных тэатраў рэспублікі. Удзельнікі семінараў прысутнічаюць на рэпетыцыях, глядзяць спектаклі і абмяркоўваюць іх, слухаюць лекцыі па рэжысуры, акцёрскаму майстэрству, па сцэнічнай мове.

Маладым рэжысёрам народных тэатраў вялікую практычную дапамогу аказваюць рэжысуры, акцёры і мастакі прафесіянальных тэатральных калектываў рэспублікі.

ТУТ пануе цішыня. Але не змарцвелая цішыня пустэчы, а тая, што напоўнена актыўнай творчай працай, наскрозь прасякнута думкай. Рыпцяць перы, шамаццяць старонкі... Усё настройвае на рабочы лад, кліча дажрануцца да вечнага і нічым невымернага багацця — кнігі.

Палац кніжных багаццяў

ДА 50-годдзя ФУНДАМЕНТАЛЬНАЙ БІБЛІЯТЭКІ
ІМЯ Я. КОЛАСА АН БССР

ны, перыёдыкі, даведачнай літаратуры. Чытач мае магчымасць адразу пазнаёміцца з навінкай або заказаць ксеракопію патрэбных яму старонак. Каля тысячы назваў саюзных перыядычных выданняў і ўдвая больш — замежных — паступае ў залу перыёдыкі. Знаходзяцца яны тут год — два, а затым перавандроўваюць у сховішча. Велізарную колькасць энцыклапедыяў, рэфератыўных выданняў, слоўнікаў мае зала даведачнай літаратуры. Практычна тут можна атрымаць дакладную даведку па ўсякаму пытанню.

У інфармацыйным комплексе працуюць самыя спрактыкаваныя і кваліфікаваныя бібліятэкары.

Дакладна наладжаная інфармацыйна-даведачная служба эканоміць каштоўны час чытачоў — вучоных, старшакурснікаў, якія займаюцца даследчай работай, інжынерна-тэхнічных работнікаў буйных прад-

прыемстваў. Акрамя таго, у бібліятэцы рэгулярна арганізуюцца тэматычныя выстаўкі, прысвечаныя юбілейным датам, сімпозіумам, канферэнцыям, якія праводзяцца інстытутамі Акадэміі навук.

Вялікай папулярнасцю ў чытачоў карыстаецца зала рэдкай кнігі. За параўнальна кароткі перыяд яе супрацоўнікі з дапамогаю грамадскіх карэспандэнтаў змаглі сабраць больш як 10 тысяч адзінак рознай літаратуры, датаванай нярэдка XV—XVI стагоддзямі. Часам, і гэта натуральна, яна паступае ў бібліятэку ў амаль безнадзейным стане. І тады за справу бяруцца добрыя рукі «лекараў» — рэстаўратараў. Толькі ім вядомымі спосабамі яны вяртаюць такія кнігі да жыцця, прымушаюць іх зноў служыць людзям.

Фундаментальная бібліятэка АН БССР — гэта яшчэ і буйнейшы ў рэспубліцы цэнтр біблія-

графічнай інфармацыі. Па дзесяці вядучых агульнаакадэмічных тэмах, такіх, як квантавая аптычная генератары, цела- і масаабмен, энергетычныя рэсурсы Беларусі і іншых — бібліятэка выдае спецыяльныя ўказальнікі, якія карыстаюцца вялікім попытам. Адзін з іх — «Водныя праблемы, іх вывучэнне, выкарыстанне і ахова» — адобраны кампетэнтнай камісіяй СЭУ. 500 экзэмпляраў яго штогод паступае ў брацкія краіны сацыялізму. Толькі ў мінулым годзе бібліятэка выдала 220 друкаваных аркушаў рознай бібліяграфіі.

Сёння фонды Фундаментальнай бібліятэкі налічваюць 1,5 мільёна экзэмпляраў розных выданняў. А ў 1925 годзе, калі пры інстытуце Беларускай культуры — вышэйшай навуковай установе рэспублікі, пераўтворанай пазней у Акадэмію навук БССР, — была створана гэтая бібліятэка, пачынаць даводзілася з нуля. Сярод тых, хто ствараў першы яе фонд, быў і народны паэт Беларусі Янка Купала, які падарыў ёй шмат кніг са сваёй уласнай бібліятэкі.

У другі раз «нараджалася» бібліятэка ў пасляваенныя гады. Фашысты ў перыяд акупацыі разграбілі, вывезлі ў Германію,

а часткова і знішчылі яе багацці.

Цяпер сюды штогод паступае 80—90 тысяч экзэмпляраў рознай літаратуры. Трэць яе — замежная. З 42 краінамі свету вядзе кнігаабмен бібліятэка. Свае выданні, у абмен на беларускія, дасылаюць сюды ўніверсітэты, фірмы, выдавецтвы. Акрамя таго, шмат кніг паступае па ўнутрысаюзнаму між-бібліятэчнаму абмену.

— Практычна мы можам прадставіць чытачу любую кнігу, якую ён патрабуе, — гаворыць дырэктар бібліятэкі Міхаіл Паўлавіч Сtryжонак. — Патрэбен толькі пэўны час. Мы ж маем сувязь з буйнейшымі бібліятэкамі Лондана, Парыжа. Па нашай просьбе яны высылаюць нам на пэўны тэрмін патрэбную кнігу або яе копію ў выглядзе мікрафільма.

Фундаментальная бібліятэка імя Я. Коласа АН БССР займае першае месца сярод акадэмічных бібліятэк краіны па абарачальнасці фондаў. Таму што кожны з трынаццаці тысяч яе чытачоў акружаны ўвагай спрактыкаваных, добра ведаючых і любячых сваю справу людзей, верных захавальнікаў кнігі.

І. МАРМУЛЕУСКАЯ,
нарэспандэнт БЕЛТА.

У ЗАЛЕ гасне святло. Запальваюцца агні рампы, гучаць трывожныя акорды, потым за сцэнай чуюцца выстралы — гарматыныя, кулямётныя, вінтавыя.

Так пачынаецца спектакль. Широка, часам нават запаволена разгортваецца дзея. Рэжысёр М. Мацкевіч не гоніцца за знешнімі эфектамі. Бытавыя дэталі мала цікавяць яго. Дэкарацыя самая простая: талчан, стол, два акны ў пакоі, два металічныя кружочки і яшчэ малюнак «Алені», пра якіх марыць Аленка (І. Мацішэнкава), — вось, бадай, і ўсе аtryбуты. Галоўнае, на чым сцэнэнтравана ўвага рэжысёра, выканаўцаў, усяго творчага калектыву — гэта раскрыццё псіхалагічнага стану герояў, іх узаемаадносін, іх барацьбы за шчасце, за лепшыя ідэалы. Аленка — цэнтральная вобраз п'есы. На ім перасякаюцца ўсе сюжэтныя лініі драматургічнага твора, яму падпарадкаваны ўчынак кожнага персанажа — ад вядучага да эпизядычнага.

Аленка — увасабленне юнацтва, чысціні чалавечага сумлення, усяго светлага, што сустракаецца сярод людзей. І яна хоча любой цаной пранесці гэта праз усе выпрабаванні. Нават жахі вайны, кроў, смерць, разбурэнні — бездапаможныя згасіць у ёй такія пачуцці. А сустрача з байцом Краўцовам (А. Васіленка) толькі ўзмацняе іх.

Змагаючыся за сваё каханне, яна пройдзе «праз агонь і вяду», будзе падарожнічаць чатырыста кіламетраў, перасячэ фронт. Аленка, што яшчэ ўчора, здаецца, гуляла з лялькамі, апынецца ў вихуры вайны, стане вопытнай медыцынскай сястрой, мужнай салдаткай.

Ірына Мацішэнкава вядзе ролю ўпэўнена, лагічна і ўсебакова паказваючы характар сваёй гераіні. Аўтар п'есы, а за ім і рэжысёр ставяць Аленку ў такія акаліччаны, сутыкаюць з такімі людзьмі, дзе яна найбольш пэўна раскрываецца як індывідуальнасць.

Вось, скажам, лейтэнант разведкі Чорны (Л. Маларэвіч) падазрае дзяўчыну, не верыць, што яна прайшла сотні кіламетраў, каб дабрацца да фронту, каб знайсці свайго Краўцова. Трапіўшы ў такую сітуацыю, Ален-

ка не разгубілася. Могуць расстраляць як дыверсантаку? Няхай. Сумленне яе чыстае і яно павінна перамагчы.

Экспазіцыя вобраза Чорнага пададзена цікава. Спачатку падаецца ён нейкім бюракратам. Але паступова яго характар паварочваецца да нас і іншымі гронамі. За яго жартамі, знешняй грубаватасцю — цэльная, моцная

На адной з такіх сустрэч былая франтавая медсястра, нанчаткова страціўшая надзею знайсці свайго каханага, даведлася раптам, што ён жывы, ды яшчэ займае кіруючую пасаду. І хоць ў дзяўчыны былі ўсе аргументы, каб паверыць у гэта, яна ўсё не адважваецца пераступіць парог кватэры Краўцова. А перад гэтым ледзь не паехала з Фёдарам

А. Уцёмава. Для гэтага чалавека не існуе спраў другарадных. Інтэрсы радзімы, грамадства — заўжды на першым плане. Прынцыповасць, дзелавітасць — асноўная рыса яго характару. У ліку лепшых выканаўцаў вярта назваць і М. Уцёмаву (роля капітана медыцынскай службы Асі). У спектаклі яна ўвасабляе вобраз жанчыны-франтавічкі са-

сцэны можна дасягнуць таго эфекту. Адчуванне сапраўднага бою, артылерыйскай напанады... А музыка! Песня!.. Да чаго ж моцна ўражвае яна сэрца! Потым, сустраўшыся нарэшце з Аленкай былы франтавік Краўцоў як сімвал вернасці сваёй сям'і паказвае ёй велізарнае палатно, на якім... «блакітныя алені». І глядачы горача апладзіруюць шчасліваму фіналу і, вядома, мастаку А. Дойняку.

А што можна сказаць пра рэжысёра — п а с т а н о ў ш ч ы н а Мікалая Мацкевіча? Скопчыў Магілёўскае рэспубліканскае культасветвучылішча. Працуе рэжысёрам народнага тэатра ў Слуцку. Адначасова вучыцца заочно ў Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце.

Будзем спадзявацца, што цікавы спектакль «Блакітныя алені», які ён паставіў на самадзейнай сцэне, з'явіцца добрым пачаткам самастойнай творчай дзейнасці гэтага рэжысёра, выведзе яго на дарогу прафесійнальнага тэатральнага мастацтва.

І. СУЧКОУ,
загядчык тэатральнага
аддзела Мінскага абласнога
Дома народнай творчасці.

КОЛЬКІ КАШТУЕ ШЧАСЦЕ

СПЕКТАКЛЬ «БЛАКІТНЫЯ АЛЕНІ»
НА СЛУЦКАЙ САМАДЗЕЙНАЙ СЦЭНЕ

патура. Верыш, што ён, калі трэба, жыццё аддасць за чалавека.

Між тым Аленку ніхто не цікавіць. Не дзеля першага сустрэчнага пераадолела яна такую адлегласць, перажыла столькі цяжкасцей, пакут. Яе «адналюбства» ўражвае, успрымаецца часам як рэдкае выключэнне, як неверагодная гісторыя. А па сутнасці нічога тут неверагоднага няма. Наадварот, характар галоўнай гераіні развіваецца лагічна, паслядоўна, у межах рэальных жыццёвых абставін. Чалавека, у імя якога дзяўчына так рызыкоўна дзейнічае, мы бачым толькі ў пачатку спектакля. У «залатой сярэдзіне» ён адсутнічае і Аленка ўвесь час, усю вайну і пасля яе шукае свайго каханага пісьмам.

На п'есмах будуюцца драматургія твора. Яны прыкоўваюць увагу глядача і не пакідаюць абыхаваць да самых фінальных сцэн. П'есмы, якія шле Аленка ў розныя канцы, гэта як прызнанне, як споведзь. За кожным усхваляваным словам, за кожным радком — напал пачуццяў, боль дзяволага сэрца, а часам моцны крык душы, распачы і надзеі. У той жа час гэта і франтавая біяграфія Аленкі, біяграфія яе баявых таварышаў, сяброў, горкія штрыхі да трывожнага амаль чатырохгадовага ваеннага ліхалецця...

На жаль, самаадданыя пошукі Аленкай і яе сябрамі Краўцова ніяк не прыносяць жадааных вынікаў... Тыя, хто застаўся ў жывых, кожны год у адзін і той жа дзень — дзень Перамогі — збіраюцца разам, каб прыгадаць перажытае, ушанаваць памяць загінуўшых баявых таварышаў.

Іванавічам... Тут вярта падірэсліць, што пасляваенны лёс герояў паказан, можна сказаць, інфармацыйна. Псіхалагічны разрыў паміж тым, якімі былі яны ў вайну і пасля яе — надта вялікі. Непазнавальным, напрыклад, зрабіўся Краўцоў. Ён дырэктар завода. Знайшоў жанчыну, але яны чужыя, у іх няма нічога агульнага.

У тым, што такая канцэпцыя ў многім штучная, віна, вядома, не рэжысёра, а драматурга. Рэжысёр пайшоў за аўтарам п'есы, уносячы пэўныя карэктывы пастановачнага характару. Аднак галоўную задачу бачыў у тым, каб увасобіць на сцэне галоўнае — героіку савецкага народа, глыбей раскрыць ідэю, звышзадачу літаратурнага твора.

Перш за ўсё гэтай задачы рэжысёр імкнуўся падпарадкаваць таксама і эпизядычныя вобразы. Так, простая сялянка Каваліха (Г. Падольская) паўстае перад намі непакіснай, нейкай гранітнай глыбай. Яе немагчыма адарваць ад зямлі, палітай крывёю продкаў, зямлі, на якой яна нарадзілася, вырасла і загінула ад фашысцкай кулі, але не сышла з яе.

Або яшчэ адзін эпизядычны вобраз. Салдат Вечны (А. Шусцерман) з'яўляецца на сцэне толькі двойчы. А яго ўражанне пакідае! Вось ён па-бацькоўску сусцтвае Аленку ў франтавай зямлянцы, прынёс аднекуль нават падарункі. Сустрэнецца гэты чалавек з ёю і ў мірны час. Не, не для таго, каб яна выйшла за яго сына замуж. Ён бескарыслівы. Ён хоча ёй добра, шчасця і не больш...

Бясстрашны, мужны, самаадданы капітан Скірда

мым найлепшым чынам.

Нарадзіўшы спектаклі «Блакітныя алені» ў драматычным калектыве Вучэбна-вытворчага прадпрыемства таварыства сляпых г. Слуцка — з'ява прыемная. І сякія-такія ўпущэнні не могуць заслабіць дадатнага. Я асабіста лічу бездакорным гукавое, светлавое, музычнае і мастацкае афармленне спектакля. Сядзячы ў глядзельнай зале адзіўляешся, як ва ўмовах самадзейнай

Этнаграфічны калектыв ўёскі Ямічна Баранавіцкага раёна добра вядомы на Брэстчыне. Больш 30 яго удзельнікаў — калгаснікі, сельская інтэлігенцыя, пенсіянеры, школьнікі — разам са сваім кіраўніком сельскім бібліятэкарам Аленай Івананаўнай Антончык адраджаюць старадаўнія беларускія песні. За 10 год існавання калектыву неаднаразова выходзіў пераможцам абласных і міжрэгіянальных конкурсаў народных талентаў. Цяпер сельскія артысты рыхтуюцца да абласнога агляду мастацкай самадзейнасці. На здымку — артысты ямічанскага этнаграфічнага калектыву. На перадым плане — паштальён Еўдэнія Нілаўна Антончык, пенсіянерка Марыя Андрэеўна Кандрацюк і Анастасія Нікіфаруна Бялецкая. Фота Э. КАВЯНА. (БЕЛТА).

Адам СЦЕПАНЕНКА

Сямёнаўна — звычайная вёска пад Гомелем, невялікая, якіх многа ў тутэйшых месцах... Звычайныя хлопцы жылі тут, вучыліся ў школе, горача любілі жыццё, любілі сваю радзіму. І таму яны, калі фашысты акупіравалі Гомельшчыну, арганізавалі падпольную групу.

Летам 1942 года юных мсціўцаў выдаў здраднік.

Аб слаўных справах сямёнаўскіх падпольшчыкаў расказваецца ў дакументальнай аповесці Адама Сцепаненкі, урываючы ў якой мы прапануем.

Аповесць будзе надрукавана ў другім нумары часопіса «Маладосць».

Дачаваў

З А ЛЕСАМ паказала, нарэшце, Іванаўка. Заснежаная вёска ляжала ў баку ад тракта, які вёў у Гомель. Гітлераўцаў у вёсцы няма — іх гарнізон у суседніх Цярэнічах. А тут уся акупацыйная ўлада — стараста. Па яго загаду яму павінен прадстаўляцца кожны, хто з'явіцца ў вёсцы, нетутэйшы жыхар. Толькі ж Канцавы і не думае прадстаўляцца старасту — многа гонару гітлераўскаму паслугачу... Ен едзе да Анастасіі Мінаўны Хамянкавай. Толькі да яе. Сустрэў хлапчука, спытаў, дзе яе хата. Той адразу надаў твару сур'ёзны выгляд і важна ўдакладніў:

— Гэта маці настаўніцы Праскоўі Трафімаўны? Дык вунь жа там, бачыце, у канцы агародаў.

Калі пад'ехаў да хаты Хамянкавай, насустрач з варот выбегла Праскоўя Трафімаўна — нібы яна пазірала ў акно і чакала Канцавога. Павіталіся. Настаўніца напрасіла заехаць у двор, памагла распрэгчы хутчэй каня, паставіць яго пад павець. Потым радасна загаварыла:

— Даўно чакала... А тут — снег паваліў, дарогі занесла. Ну, думаю, пакуль цябе няма, схаджу ў Старую Беліцу, толькі вярнулася. Але якія навіны, Ваня, прынесла! Тваім словам пацвярджаюць... Хлусяць фашысты... Масква — наша! Парад войск на Краснай плошчы 7 лістапада быў... Сталін з прамовай выступіў!

Канцавы замёр ля саней з сенам у руках.

— Адкуль вы аб гэтым даведаліся?

— Радзі з Масквы перадало...

— Вы ўжо наладзілі прыёмнік? — здзіўся Іван.

— Не... Я ж казала, са Старой Беліцы звесткі прынесла.

— Няўжо гэта праўда?!

— Ды ты што, Ваня... Мая сяброўка сама слухала прамову Сталіна і ўсё, што запамінала, мне пераказала. Я ўжо лістоўку аддрукавала. Павязеш ў Сямёнаўку.

Сумненні канчаткова зніклі, зрабілася радасна.

— А вы ведаеце, Праскоўя Трафімаўна, я — прарок. Увесь час хлопцам гаварыў — абавязкова парад на Краснай плошчы будзе!

— Пайшлі ў хату, з мамай пазнаёмлю, — прапанавала гаспадыня. — Не хавайся ад ле: яна ў мяне ўсё ведае, я ад яе нічога не таю...

— А як жа з гэтым? — дастаў Іван мяшок з пад сена. — Тут усё, што прасілі — і батарэй, і радыёдэталі на цэлы прыёмнік.

— Вось малайцы! А я нават не разлічвала, што ў Сямёнаўцы ўсё гэта знойдзецца, — сказала Праскоўя Трафімаўна, таропка заглядваючы ў мяшок.

— А гэта — радыёстанцыя з падбітага танка. Хлопцы на ўсякі выпадак знялі, — растлумачыў Канцавы.

— Тады давай спачатку скаваем усё ў надзейным месцы.

У прасторным гумне, што за агародам, ляжала салама, мякіна. Ля варот стаяў воз. Пад сцяной — дровы, козлы. Звычайнае гаспадарчае памешканне. Але для Хамянкавай яно было яшчэ і патэтным складам, дзе можна было пакласці ўсё, чаго нельга трымаць адкрыта.

У дровах яна адшукала невялікі дарожны чамаданчык. У ім аказалася пластмасавая скрынчачка са шкалой і рукаўткамі настройкі. Ваня адразу зразумеў — радыёпрыёмнік «Родина», які некалі стаў у настаўніцкай Сямёнаўскай школы. У гэтым жа чамаданчыку ляжалі маткі дрогу і розныя радыёдэталі.

— Ну, як табе падабаецца? — усміхаючыся, спытала Праскоўя Трафімаўна. — Усё амаль гатова, не было толькі батарэй. У наступны раз, калі прыедзеш, па гэтым прыёмніку паслухаем Маскву...

— А дзе ж вы яго думаеце ўстанавіць, гэты прыёмнік? — не вытрымаў Канцавы.

— Ды мы з Надзейай такі тайнік зрабілі, што дай божа! Пойдзем паглядзім.

Хамянкава накіравалася ў куток, завалены кулямі салямы. Канцавы намагаўся разгледзець, што там, у гэтым кутку, што робіць яго настаўніца. А Праскоўя Трафімаўна, адкінуўшы некалькі кулёў, адсунула нейкія дошкі і — знікла.

— Тут можна сядзець толькі ўдваіх, — пачуўся яе голас.

Потым яна зноў з'явілася, але з нейкай скрынчачкай на штат футляра ад баяна. Калі настаўніца адкрыла скрынчачку, Канцавы раптам убачыў пішучую машынку. Гэта было так нечакана, што ён ад здзіўлення нават свіснуў.

— Ды ў вас тут, Праскоўя Трафімаўна, сапраўдны склад!

— Усё, усё ёсць. Ванечка, што трэба для добрай справы. А вось яшчэ табе і лістоўкі — 10 штук, больш не магу даць.

Пакуль настаўніца зноў хавала машынку, Канцавы прысеў на пасечаны чурбак і хуценька прабег аддрукаваны на машынкы тэкст. Адрозу ўсхваляваўся. Па-першае, у лістоўцы было многа знаёмых фраз, узятых настаўніцай са зварота да маладых воінаў-камсамольцаў — зварот яна ўзяла ў Канцавога неяк раней. Па-другое, лістоўка расказвала, паведамляла аб парадзе войск на Краснай плошчы... «Вось гэта навіна! Хлопцы падскоўць ад радасці, калі ім пакажу».

— падумаў Канцавы. Вярнулася Хамянкава. Хаваючы лісткі ў кішэню кажуха, ведаючы аб дружбе настаўніцы з дачкою яе былой гаспадыні ў Сямёнаўцы, спытаў:

— Вы казалі... з Надзейай тайнік рабілі? Ці гэта не з Савуцінай?

— Так, з ёй, — усміхнулася настаўніца.

— Значыць, яна ў курсе? — удакладніў Канцавы.

— Безумоўна. Яна ў мяне правая рука, надзейны памочнік. З таго часу, як я пайшла ад іх, Надзя часцяком наведваецца да мяне. Дарэчы, Ваня, праз яе я і буду перадаваць табе лістоўкі і зводкі, а ты арганізуй іх распаўсюджванне ў Сямёнаўцы і бліжэйшых вёсках. Лепш, калі да мяне будзе менш заходзіць людзей.

— Дамовіліся, Праскоўя Трафімаўна. Нам таксама з Надзейай прасцей сустракацца ў вёсцы, свая ж, — пагадзіўся Канцавы.

— Дай тэрмін, аб Надзі яшчэ больш скажу, — загадвала прамовіла Хамянкава. У гэты момант ёй вельмі хацелася раскрыць Івану сваю і Надзіну тайну, расказаць, як яны выратавалі лётчыка з падбітага над Сямёнаўкай самалёта. Але яна ўстрымалася.

Выйшаўшы з гумна, Канцавы ўбачыў у агародзе бабурку, тая стаяла і ўважліва сачыла за гэццем. Потым загаварыла, звяртаючыся да дачкі:

— Паша! Як жа гэта ты выскочыла на двор і не апанулася... Прастудзіцца захацела?

— Нічога, мама... Вось лепш пазнаёмся: мой былы вучань з Сямёнаўкі.

— Ваня, — назваў сябе Канцавы.

— Ну, то заходзьце хутчэй у хату. Вечер вунь які!

...Пасяродку хаты паліцца «буржуйка», з доўгай бляшанай трубой. У хаце цёпла. Скінуўшы кажух, Ваня прысеў ля печкі. Паша паўтэўся з маці. Праскоўя Трафімаўна спытала ў Канцавога:

— Як ты, Ваня, сёння паедзеш ці заначуеш?

— Не, затрымлівацца не буду. Трохі толькі пагрэюся...

— Тады паабедзем адразу ж, — сказала Анастасія Мінаўна і пачала поркацца ля печкі.

Канцавы і Праскоўя Трафімаўна разгаварыліся. Яе цікавіла літаральна ўсё, што адбылося ў Сямёнаўцы за апошнія дні.

— Ёсць, Праскоўя Трафімаўна, у нас таксама навіны, — пачаў Канцавы. — Падпольная група ў Сямёнаўцы створана... Сержант Кавальскі ёю кіруе. Байцоў пакуль не многа, але зброі дастаткова назбіралі. Ёсць і кулямёты, і гранаты, і вінтоўкі... Ёсць і ўзрыўчатка. А колькі патронаў у нас! Адным словам, падбіраем людзей у групу.

— Ці не сказаў бы ты мне, Ваня, якія вашы бліжэйшыя планы? — хвалючыся, спытала Хамянкава.

— Абавязкова. У нас з вамі ніякіх сакрэтаў не можа быць. Мы дамовіліся пашукаць партызан, а як толькі ўстанавім сувязь, пойдзем у лес.

Цяпер Праскоўя Трафімаўна была заклапочана яшчэ больш. Яна спытала:

— Жадаючых папоўніць групу многа?

— Мяркую, што з моладзі — не менш дваццаці чалавек... Ды яшчэ са старэйшых — камуніст Рыгор Цурбанаў, Елісей Губанаў, Мікалай Скарына.

— Параю: будзьце асцярожныя са зброяй...

— Не трэба трывожыцца, Праскоўя Трафімаўна, — сержант Кавальскі разам з Сашам Кабковым і Васям Капалавым навалі парадок. Ужо ніхто не носіць пры сабе зброі...

— А хто гэты Саша? Нешта не памятаю.

— Саша Кабкоў у нас у школе не вучыўся. Ен працаваў у Гомелі на вагонапаравозарамонтным заводзе. Жыве ў чыгуначнай будыцы каля Сямёнаўкі.

— Насупраць могілак?

— Так. Саша вельмі сме-

лы хлопец. Калі ішоў бой пад нашай Сямёнаўкай, ён з кулямёта па фашыстах страляў разам з Васілём Капалавым. А кулямёт гэты і зараз ляжыць у нашай хованцы.

— Ну і малайцы! — павесядзела настаўніца. Але змоўкла, падумала і зноў спытала:

— Ты кажаш, ёсць яшчэ кандыдаты ў вашу групу. Я іх ведаю?

— Безумоўна, ведаеце: Лёнька Шапоцька, Толя Губанаў, Коля Гладуноў і Толя Сергіенка. Яны ж усе ў школе ў нашай вучыліся.

— А вас не насцярожвае, што бацька Коля Гладуноў пісарам у нямецкай управе?

— Ну і што? Яны, скажу я вам, ненавідзяць фашыстаў і гараць жадааннем ісці ў партызаны. У мяне ж таксама сваяк «працую» ў немцаў...

— Ты, Ваня, не так зразумеў мяне. Я зусім іншае хацела высветліць. Справа ў тым, што Гладуноў і Барысенка бываюць сярод паліцэйскіх і могуць прагаварыцца, выдаць сябе. Вось чаму трэба быць вельмі пільнымі, памятаць пра канспірацыю, сачыць за сваімі ўчынкамі і размовамі.

У гэты момант маці настаўніцы паклікала іх абедать. Елі моўчкі. Кожны заняты сваімі думкамі. Анастасія Мінаўна не вытрымала, паскардзілася:

— Слухала я вашу размову... Ой, небяспечна ўсё гэта. І ты, Паша, не асцярожная. Я так хвалявалася за таго параненага, што ты прывяла дамоў... Дзякуй богу, што ўсё абыйшлося.

Уздыхнуўшы, старая апанула куфайку, уззяла вядро і выйшла з хаты.

— Ну вось, думаю, што ты адразу зразумеў аб якім параненым ішла гаворка. Гэта ж той самы лётчык з падбітага самалёта. Два тыдні ён хаваўся ў нас на вышках, жыў, пакуль не падлячылі.

— Той самы лётчык?! — здзіўся Канцавы.

І настаўніца падрабязна ўжо расказала, як яны з Надзейай Савуцінай шукалі лётчыка на балодзе, на бульбяным полі. Лётчык сапраўды прызямліўся надалёка каля лесу. І сам выйшаў насустрач, калі іх заўважыў. У Сямёнаўку яны з ім не пайшлі. Дзяўчаты дамовіліся пераправіць лётчыка ў Іванаўку. І пераправілі.

— А мае хлопцы дагэтуль не могуць зразумець, куды знік лётчык...

— Глядзі, Ваня, нікому не прагаварыся, — папярэдзіла яго настаўніца.

Канцавы быў надзвычай усхваляваны і ўсё цікавіўся, як адчувае сябе лётчык, ці зачыла яго рана, куды накіраваўся.

— Рашыў прабірацца за лінію фронту...

Развітваючыся, Хамянкава яшчэ сказала:

— Цяпер ты здагадаешся, хто падрамантаваў мне прыёмнік? Лётчык...

Вяртаючыся дамоў, Іван адчуваў незвычайную бадзёрнасць, настрой у яго быў прыўзняты. Шкадаваў толькі аб адным: не ўсё тое, аб чым пачуў сёння ў Іванаўцы, можна расказаць хлопцам.

Ласла
НАДЗЬ

Ласла Надзь вядомы сучасны паэт Венгрыі. Ён нарадзіўся ў 1925 годзе ў сям'і сяляніна. Скончыўшы гімназію, збіраўся стаць жывалісцам. У 1949 годзе скончыў вышэйшую школу тэхнічнай эстэтыкі. Першыя літаратурныя творы з'явіліся ў часопісе «Валошаг». Пачынаючы з 1954 года адзін за другім выходзяць яго зборнікі вершаў «Артылерыст і жыта», «Нарачоная сонца», «Нядзельныя радасці», «Гімы ва ўсе часы», «Тварам да мора» і інш. За паэтычную працу яму прысуджаны дзяржаўныя прэміі імя Ацілы Ножэфа ў 1950, 1953, 1955 гадах. Прапануем вершы Ласла Надзь у перакладзе Міколы Хведаровіча.

МАЙСКІЯ ДРЭВЫ

На світанні стаяць, як героі,
і хмары ўцякаюць ад іх.
Галінак зялёныя кроны
гайдаюць, як дзетак сваіх.

Усё тут нам кажа аб волі;
гарнітур святочны надзень!
Лямех адпачне хай на полі
і зранку завод не гудзе.

Прывольна жывем мы, спакойна,
і беды мінаюць наш край,
як стаў непарушным законам
дзень свята для ўсіх — Першамай.

Сатлелі законы старыя
і страцілі сэнс свой увесь,
Квітнеюць сады маладыя,
яе па-вясенняму лес.

Усё тут спявае аб волі.
І думкам, і песням прастор.
І ўжо не пахоае болей
трымценне жандарскіх шпор.

ЦІШЫНЯ

Палягла асака, як драгуны ў снезе.
Цішыня. Не трывожаць балота ветры.
Лёгкі пух гусіны ледзь воку прыкметны, —
кожная пушынка асядае недзе.

Гара глуханямая, як вярблюд двугорбы.
Гэта толькі сёння, але не ў мінулым.
Салдаты і паэты не раз тут гульнілі, —
Гарэлкаю песні запівалі добра.

Скавана халоднай цішыняй акруга,
Толькі нелюдзімы так сябе трымае.
Часам голас птушкі дзікай загукае,
Потым зноў пануе цішыня над лугам.

Таварняк пляцецца, быццам п'яны крочыць,
З коміна шугае дым над паравозам, —

трэсне, разляціцца цішыня з марозам,
цебра страсянецца і састаў праскочыць.

Дык чаго ж стаяць тут на замёрзлай глебе!
Калі ў хату кліча маладое ранне!
Там утульнасць жонкі дорыць нам каханне.
І ўцякае цебра, і святлее неба.

Песні заблуканай зноў адчуеш голас,
Цішыня марозная пойдзе на скананне.
Зорная Мядзведзіца праважатым стане
Тым, хто мерзне ў снезе — самы верны компас.

ДЗЯЎЧАТЫ НА СЕНАКОСЕ

Платы згнілі, руйнуем межы,
І ў песнях славім дзён красу.
З праменняў тканья мярэжы
Дзяўчаты на граблях нясуць.

Расце капа, а ўслед другая,
А дзесьці ўжо варкуе гром.
Плывуць бясконца і без краю
Вазы з нагруканым дабром.

А за туманнай далачыняй
Пяюць дзяўчаты да цямна.
Краса чароўнае Айчыны
Здалёк у песнях іх чутна.

З РОЗНЫХ ШЫРОТ

ВЕНГРЫЯ: ТЭАТРЫ ДА 30-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ

Урачыста адзначаюць 30-ю гадавіну вызвалення Венгрыі ад фашызму дзеячы культуры Венгерскай Народнай Рэспублікі. Напружаная работа кіпіць у гэтыя дні ў тэатрах краіны, бо надыходзячы юбілей — гэта своеасабліва справаздача тэатральных калектываў аб шляху, пройдзеным за трыццаць гадоў, важная веха ў развіцці сацыялістычнага драматычнага мастацтва.

Зірнуўшы на афішы, няцяжка заўважыць, што ў сёлетнім сезоне тэатры вялікую ўвагу надаюць праблемам сённяшняга дня, тэме працы, фарміраванню новага чалавека. З поспехам ідуць на сцэнах п'есы Эндрэ Глеша «Ананімныя пісьмы», Акаша Кертэса «Імяніны» і іншыя. Значнае месца ў рэпертуары займаюць і творы венгерскіх і замежных класікаў. На сцэне Будапешцкага нацыянальнага тэатра пастаўлена трагедыя В. Шэкспіра «Кароль Лір», у тэатры імя Мадача — «Атэла».

Юбілей — важная падзея ў культурным жыцці краіны, сказаў карэспандэнт ТАСС загадчык аддзела тэатраў Міністэрства культуры ВНР Дзжэ Маланьяі. У дні святкавання трыццацігоддзя вызвалення краіны Савецкай Арміяй тэатральныя калектывы пазнаёмяць гледачоў са сваімі лепшымі работамі. У многіх тэатрах адбудуцца прэм'еры новых спектакляў, падрыхтаваных спецыяльна да гадавіны. Іх асноўная тэма — гістарычнае значэнне вызвалення, вынікі сацыялістычнага будаўніцтва ў Венгрыі. Сярод іх я хацеў бы адзначыць пастаноўку п'есы Маргіт Гашпар «Вогненнае цуда», якая аднаўляе забытыя дні 1944—1945 гадоў. Прэм'ера гэтага спектакля адбудзецца на сцэне Сецецкага нацыянальнага тэатра. Новая п'еса Ласла П. Харвата «Коль-началка» прысвечана сённяшніму дню рабочага класа Венгрыі. Першымі гледачамі гэтага спектакля будуць рабочыя. Яго прэм'ера ў выкананні актэраў нацыянальна-

га тэатра адбудзецца на Чэпелскім металургічным камбінаце.

Аб маладым пакаленні Венгрыі, якое нарадзілася ў пасляваенныя гады, расказвае п'еса Гезы Берамені, Андраша Керна і іншых аўтараў «Нам трыццаць гадоў» у пастаноўцы маладых актэраў тэатра «Вігсінхаз». Акрамя таго, у дні святкавання на сцэнах тэатраў гледачы ўбачаць п'есы рускіх і савецкіх аўтараў: «Тры сястры» і «Вішнёвы сад» А. П. Чэхава, «Варвары» і «Ягор Булычоў і іншыя» М. Горькага, «Рэвізор» М. В. Гоголя, «А зоры тут ціхія...» Б. Васільева.

Ужо распрацавана праграма Дзён савецкай культуры ў ВНР, якія праводзяцца з выпадку 30-годдзя вызвалення. У гасцях у венгерскіх гледачоў пабываюць салісты Вялікага тэатра, свае апошнія работы пакажа маскоўскі тэатр «Сучаснік». У сваю чаргу гледачы Масквы і Кіева будуць прымаць у сябе актэраў Будапешцкага тэатра «Вігсінхаз». Драматычны тэатры Венгрыі здзейсняць таксама гастрольныя паездкі ў Полаччу, Чэхаславакію, Югаславію і іншыя сацыялістычныя краіны.

А. КУЗЬМІН,
нар. ТАСС.

Будапешт.

Фотавыстаўка пра Сібір у Бухарэсце

Таямнічая, амаль непраходная тайга, нафтавыя вышкі Цюмені, бясконцыя будоўлі, якія ўзнікаюць над неабсяжнымі прастораў Сібіры, закладанне новага горада ў якуцкай тайзе, хутка растуць сібірскія гарады — Новасібірск, Краснаярск, Іркуцк, архітэктура якіх паймаў мастэрску ўпісваецца ў ландшафт суровага краю, — з усім гэтым з велізарнай цікавасцю знаёміцца румынскія грамадскія на фотавыстаўцы «СССР: Сібір і Далёкі Усход», якая адкрылася ў цэнтральнай выставачнай зале Бухарэста «Сала далес».

На ёй прадстаўлена больш як 600 работ фотарэпарціраў ТАСС, АПН і цэнтральных савецкіх газет, а таксама здымкі фотааматараў. Арганізаваная румынскім агенцтвам друку Аджэпрэс і АПН, гэтая выстаўка стала вялікай падзеяй у культурным жыцці Бухарэста.

Румынскія газеты адзначаюць высокі мастацкі ўзровень экспануемых работ, якія адлюстроўваюць ства-

ральны пафас людзей, якія «закладаюць асновы сацыялістычнай цывілізацыі ў месцах, дзе да іх не ступала нага чалавека». «Высокая мастацкая якасць фатаграфій, — піша газета «Скынтэйя», — якая праяўляецца ў майстэрскім выкарыстанні светаценняў, віртуозным валоданні эфектам кантрасту, дае наведвальнікам выстаўкі магчымасць не толькі адчуць прыгажосць гэтага цудоўнага краю, але і атрымаць сапраўды эстэтычную асалоду».

Друк указвае таксама, што выстаўка ў «Сала далес» — гэта «пераканаўчае сведчанне стваральнай сілы сацыялізму. Праз цудоўны калейдаскоп фоташэдэўраў яна адкрывае цэлы свет сацыялістычных пераўтварэнняў, смела звернутых у будучыню».

Акрамя Бухарэста, выстаўка будзе экспанавана ў Галацы.

В. КЛІМЕНКА,
нар. ТАСС.

Бухарэст.

СНЕЖНАЯ РАПСОДЫЯ

Імклівая тройка...

Задуменныя пералескі.

На дыстанцыі.

Над ракой-прыгажунняй...

Фотаэцюды Ул. КАШКАНА, А. ГЛІНСКАГА і Ул. СТАСЮКА.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

ШЧЫРАЕ СЛОВА ПРА ЛІТАРАТУРУ

ГОСЦІ СЛОЊІМЦАУ — БЫЛІЯ ВОІНЫ

ТВОРЧАЯ ІНТЭЛІГЕНЦЫЯ —
РАБОТНІКАМ МІЛІЦЫ

Перапіска з Фёдарам Гладковым

Фёдар Васільевіч Гладкоў, як і многія рускія пісьменнікі, любіў Беларусь, уважліва сачыў за развіццём яе літаратуры і мастацтва, а тамсама сельскай гаспадаркі і прамысловасці. Ён падтрымліваў творчыя сувязі з нашымі пісьменнікамі. «Сярод першых, хто наведаў Беларусь, — успамінае Андрэй Аляксандравіч, — былі Уладзімір Маякоўскі, Фёдар Гладкоў, Аляксей Суркоў, Паўло Тычына, Уладзімір Сасюра, Бруна Ясеніні. Гэтыя сустрэчы спрыялі ўстанавленню добрых творчых узаемаадносін, ламалі рамкі нацыянальнай абмежаванасці, развівалі пачуццё братэрства і дружбы народаў».

У канцы саракавых гадоў аўтар гэтых радкоў звяртаўся да Фёдара Васільевіча з пытаннямі, звязанымі з яго працай над творами. Перапіска з сям'ёй пісьменніка працягвалася і па сённяшні дзень. Мне давялося і сустрэцца з Ф. Гладковым. Асабліва запомнілася сустрэча ў Красное, летам 1956 года. Гутарка ішла аб традыцыйных і наватарстве ў яго аўтабіяграфічных творах, аб эвалюцыі майстэрства. Шмат гаварыў Фёдар Васільевіч аб рамане «Цэмент», пяцьдзят

ства. А што дасягаецца, як правіла, умением создавать поэтический образ и орудовать всем богатством языка, как впечатляющим средством искусства. Уменье же состоит в том, чтобы тщательно подбирать, выбирать наиболее красочный и объемный синоним. Но и уменья недостаточно: надо чувствовать слово. Надо постигнуть тайну выразительности, которая возможна только при одном условии: надо достигнуть предельной экономии, простоты и краткости. В немногочисленных...

Разам з тым Ф. Гладкоў зазначае, што некаторыя «наши писатели утратили или еще не нашли чудесных сокровищ, скрытых в обилии наших языковых запасов. Они, писатели, неразборчивы в языковых средствах: много в их произведениях хлама, многословия, невыразительных штампов. Несмотря на многословие, язык их беден, и нет в нем волнующей живописности и той глубины, которая свойственна слову, рожденному душевным потрясением и мудрым раздумьем. Равнодушные, холодные, лениво-рассудочные литераторы наши фабрикут рукописи серые, выму-

в нашей литературе господствовали символисты и всякого рода формалисты. «Огонь коня» — это попытка пробиться в «Храм Аполлона», как тогда говорили. Об этой повести прошу Вас не говорить. Можно упомянуть «Старую секретную», «Пучину» (из более ранних), «Зеленя», но в основу все-таки положите «Цемент» в его стилизовом изменении (первая редакция — это тоже была дань времени, но он опренинул все преграды своим социалистич. содержанием и внутренним напряжением). Берите последнее издание: поиски больше и большей простоты и убедительности, связи языка и содержания, как единства формы и внутренней сути. Это была первая книга (она не умерла до сих пор), в которой метод социалистического реализма получил свое воплощение».

Ф. Гладкоў у адным са сваіх артыкулаў сардэчна і цёпла пісаў пра беларускую літаратуру: «Воссоединенная в своих исконных границах после разгрома фашизма Советская Белоруссия с огромным вдохновением и энтузиазмом в короткое время показала чудеса своих трудовых подвигов, заново построила и украсила свою столицу и другие свои города и подняла на большую высоту свое колхозное хозяйство и социалистическую промышленность...»

Вместе с бурным ростом культуры росла и расцветала белорусская литература. Имена литераторов Белоруссии — наши родные имена, песни белорусских поэтов поются во всех уголках нашей необъятной Отчизны, как свои родные песни».

Г. СІНЕНКА,
кандыдат філалагічных навук.

ПРЭМІЯ— ЗА ЗДЫМКІ ХАТЫНІ

У Чэхаславакіі пададзены вынікі конкурсу «3 фотакameraй за дружбу», які быў аб'яўлены Саюзам чэхаславацка-савецкай дружбы. У конкурсе ўдзельнічалі шэсцьдзсят пяць фотаамагараў і прафесіяналаў, якія прадставілі дзвесце трыццаць здымкаў пра жыццё ў Савецкім Саюзе, яго выдатнасці, гістарычныя мясціны бабў у гады Вялікай Айчыннай вайны, савецка-чэхаславацкае супрацоўніцтва ў нашы дні. Адно з першых прэмій атрымаў фотарэпартёр часопіса «Свет сацыялізму» (Прага) Марцін Машын за серыю здымкаў Хатыні.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месціна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вышляўчэнага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукпіскаў рэдакцыя не вяртае.

ПРАЗ ДЗЕСЯЦІГОДДЗІ...

Франтавыя замалеўкі на аркушы паперы, патмані, піштрэты, кавалічкі нардону. Партрэты салдат і камандзіраў, вуліцы нашых гарадоў са шкільцамі зруйнаваных гітлераўцамі будынкаў, малюні, на якіх адлюстраваны геранічны будні Чыронай Арміі-вызваліцельцы.

Усё гэта зроблена мастаком Анатолем Сундуковым, які ў сорака чацвёртым годзе прайшоў у складзе сапёрнага батальёна амаль праз усю Беларусь. Магчыма, мастацкая вартасць гэтых малюнкаў была не дужа вялікая: чыронаармеец Сундукоў толькі пачынаў тады спрабаваць свае сілы. Але-тое, што ён малюваў на гарачых слядах падаў, — цяпер глядзіцца з вялікім хваляваннем. Пра гэта сведчаць запісы ў кнізе водгукаў народнага музея балвой і рэвалюцыйнай славы 4-й школы горада Слоніма, дзе эканануюцца малюні. А надыўна Анатоль Міхайлавіч Сундукоў тут,

праз стогады гадоў, сам нібы сустрэўся са сваёй баявой малодсцю.

— Не ведаю, як вам аддзякаваць, — гаварыў ён стваральнікам музея, чырвоным следчытам, якія запрасілі яго да сябе ў госці. — Вы збераглі для мяне самую дарагую памяць, якая хвалюе, трывожыць і радуе маё сэрца.

А. Сундукоў прыехаў у Слонім са сваім баявым таварышам, мастаком-графікам Уладзімірам Ільчом Бякетавым, які тамсама ўдзельнічаў у вызваленні Беларусі.

Ветэраны вайны сустрэліся са школьнікамі і настаўнікамі, падзяліліся ўспамінамі і падарылі на памяць ім іскальны сваіх твораў. У іх ліку карціна А. Сундукова «Апошні рубец», якая расказвае аб геранічнай барацьбе савецкіх воінаў у 1941 годзе.

— Дзевяцца у тым цяжкім, грозным гады было не да мастацтва. Але гэта не так. Муза была заўсёды з намі, — расказвае Анатоль Міхайлавіч. — Па шмифернай пліце ў Слоніме ў 1944 годзе я малюваў каліровым алоўкам і мелам сцэну з трагедыі Шэкспіра «Антоній і Клеопатра». Так, ішла вайна, але мы марылі аб дніх, калі стане мірным неба, марылі аб

мастацтва, аб добрых кнігах.

...Тады, у гады пайны, Анатоль Міхайлавіч Сундукоў толькі марыў стаць мастаком. У мірныя дні гэтыя мары здзейснілася. Ён яго добра вядома ў Кабардзіна-Балкарый, за яе межамі. А. Сундукоў заслужаны мастак рэспублікі, старшыня Саюза мастакоў Кабардзіна-Балкарый. Выстаўкі яго работ экананваліся на Кубе і ў Мексіцы.

М. РЫЛКО.

На здымку — аўтапартрэт А. Сундукова. 1945 г.

СПЯВАЕ СЯМ'Я

Сям'ю Астапеннаў ведаюць у Калінкавічах. Не раз ёй ападавалі на нанцэртах мастацкай самадзейнасці ў раённым Доме культуры.

Ніна Дзмітрыеўна і Рыгор Фёдаравіч Астапенкі працуюць у раёнаб'яднанні «Сельгастэхнік», Стараполь, добрааслуханыя людзі. А лшчэ — самыя

актыўныя ўдзельнікі харавога і танцавальнага калектываў аб'яднання. Спяваюць тут і іх дачкі — Валя і Таня.

На абласным аглядзе мастацкай самадзейнасці раённых аб'яднанняў «Сельгастэхнік» выступленне сям'і Астапеннаў асабліва спадабалася глядачам.

Ю. ПОЛЯК.

КАНФЕРЭНЦЫЯ ЧЫТАЧОЎ

Чытачы бібліятэкі Харнаўскага трактарнага заводу з вялікай цікавасцю знаёмяцца з літаратурай пра Вялікую Айчынную вайну. Асаблівым попытам карыстаюцца творы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Васіля Быкава. Ндаўна тут адбылася

канферэнцыя па апавесках «Да-жыць да світання» і «Абеліск».

На канферэнцыі выступілі чытачы В. Гуржы, В. Яроміч, П. Алешкін і іншыя.

К. СЕРГІЕНЯ,
інжынер ХТЗ.

ПЛЁННАЯ СУВЯЗЬ

Вялікую дапамогу ў ідэяна-палітычным, патрыятычным і эстэтычным выхаванні малодцаў напачуення міліцыі аказваюць прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі рэспублікі.

Адно з пытанняў, якое абмяркоўвалася на сходзе камсамольскага актыву органаў унутраных спраў, што надыўна адбыўся ў ЦК ЛКСМБ, было прысвечана тэме павышэння культуры і дзейнасці навуцы, культуры, літаратуры і мастацтва.

Удзельніцаў рэспубліканскага сходу горада віталі лаўрэаты прэміі Ленінскага камсамола Генадзь Бураўчан і Ігар Лучанок, спецыяліст Віктар Вулячч, Тамара Раўцкая, Анатоль Падгайскі, Юрый Смірноў. У заключэнне сустрэчы лаўрэат усеазаюзных і міжнародных конкурсаў Віктар Вулячч і саліст эстраднага аркестра мінскай міліцыі малодшы сержант Віктар Гушча выканалі новыя песні Ігара Лучанка, прысвечаныя беларускай міліцыі.

Б. МАЗАЛЕЎСКІ,
супрацоўнік МУС БССР.

На здымку — саліст эстраднага аркестра мінскай міліцыі малодшы сержант міліцыі В. Гушча выконвае песню Ігара Лу-

чанка на словы Барыса Врусікава «Мы на службе ў народ».

Акампаіруе аўтар.

Фота А. ЛАПАНЬКОВА.

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.